N. ABRAHAMI FRAMBESARII VEROMANDUI MEDICI REGII

SCHOLÆ MEDICÆ,
ad Canditatorum examen pro Laurea impetranda ſubeundum.

Quibus acceſſit

AMBROSIOPOEA,

Eodem Autore.

LVGDVNI BATAVORVM,
Ex officina IOANNIS MAIRE
CIↃ IↃC XXVIII.

LVDOVICO
IVSTO, GALLIA-RVM ET NAVARRÆ REGI CHRISTIA-NISSIMO,

N. AB. FRAMBESARIVS S. P. D.

SCHOLAS *Medicas (invictiſſime Monarcha) in celeberrimis Galliarum Academijs habere nolui, niſi ſacræ Majeſtati tuæ in clientelā dicatas. Tua authoritate fulciendas duxi, ut firmiter pro*illic *ſtent,* Obtrectatorum licet procellæ *ſæviant. Nec illas (æquiſſime Rex) niſi tuo auſpicio promulgare debui. Tua munificentia vivo, tuiſque ſubſidijs adjutus ſtudioſè Apollinari arti excolendæ operam navo. Ergo tuus ſtudiorum meorum fructus.*

ctus. Gloriam tua virtute partam in alium transferre nefas. Quocircà Clientem tibi addictiſſimum, ac Hygiaſticum ejus gymnaſium numini tuo conſecratum, ob omni periculo ſartum tectum, pro tua ſingulari benignitate conſerva. Tanti beneficij memor in perpetuum erit,

Christianiſſimæ Majeſtatis tuæ religioſiſſimus cultor

FRAMBESARIVS.

FRAMBESARII in ſuas ſcholas Medicas

PRÆFATIO,

AD I. HEROARDVM Valgrinioſæ Dominum, Regis in ſacro Conſiſtorio Conſiliarium, & Archiatrorum Comitem.

De Scholarum Medicarum Regi dicatarum inſtitutione (vir illuſtriſſime) ad te Medicorum Regiorum Principem pauca præfari mihi viſum eſt. Antequam Franciſcus Frambeſarius filius meus conſilio tuo celeberrimam adiret Academiam Monſpelienſem, in qua Doctoris lauream adeptus eſt, quantum Paternis inſtitutionibus, atq; clariſſimis Acade-

Academiæ Pariſienſis Profeſſoribus, per quatriennium auditis, Medicinæ ſtudio profecerit, ſcire volui. Idcirco ad illũ examinandum priuatas habui Scholas, quas nunc in Candidatorum omnium ad Apollinarem lauream aſpirantium gratiam, publicas facio; vt labores in vno erudiendo à me exanthlati, ad communem vtilitatem referantur. Bonum quippè quò cõmunius, eò melius eſſe ſemper exiſtimavi. Non minùs luculenta quàm compendiaria methodo vſus ſum, in ſingulis ſingularum Medicinæ partiũ quæſtionibus proponendis ac diſcutiendis. Generalia medẽdi prę cepta generatim imprimis exagitantur, de ſpecialibus deinceps ſpeciatim agitur. Examinandi verò formula celebrioribus Academijs conſueta, hîc eſt accuratè obſervata. Cur autem has quæſtiones Medicas, Scholas inſcripſerim, duæ cauſæ exſtant; vna quod ex Academiarum ritè inſtitutarum ritu, quatuor intùs Doctores induxerim cum Candidato examẽ ſubeunte, de tota Medicina in totidem partes diſtributa diſputantes, quorum ſenior priorem diſceptandam aggreditur, reliqui ſuo ordine ſuam ſigillatim perſequuntur: altera quod Scholas non rarò Cicero pro diſputationibus ipſis quæ in Scholis agitari ſolent, vſurparit. Vt libro primo Tuſculanarum. Hanc perfectam Philoſophiã ſemper judicavi quæ de maximis quæſtionibus copiosè poſſet, ornateque dicere; in quam exercitationem ita nos ſtudiosè operam dedimus, vt jam etiã Scholas Græcorum more habere auderemus: vt nuper tuum poſt diſceſſum in Tuſculano, cum eſſent

eſſent complures mecum fami-
liares, tentavi quid in illo gene-
re poſſem. Vt enim antea de-
clamitabam cauſas, quod nemo
me diutiùs fecit: ſic & nunc
mihi ſeni lis eſt declamatio. Po-
nere jubebam, de quo quis au-
dire vellet, ac id aut ſedens aut
ambulans diſputabam. Itaque
dierum quinq; ſcholas (vt Græ-
ci appellant) in totidem libros
contuli. Et libro tertio. Tracta-
tum eſt à nobis id genus ægri-
tudinis, quod vnum eſt omniũ
maximum, vt eo ſublato reli-
quorum remedia ne magnope-
rè quęrenda arbitraremur. Sunt
enim certa quæ de paupertate,
certa quę de vita inhonorata &
ingloria dici ſoleant. Separa-
tim autem certæ ſcholæ ſunt de
exilio, de interitu patriæ, de
ſervitute, de debilitate, de cæ-
citate & de omni caſu in quo
nomen poni ſolet calamitatis.
Hæc

Hæc Græci in ſingulas ſcholas, & in ſingulos libros diſpertiũt. Opus enim quærunt, quanquam planè diſputationes ſunt delectationis. Hactenus Cicero. Non te diutiùs in veſtibulo morabor, ampliſſime *Heros artis* noſtræ. Id vnum à te ſupplex peto, vt lucubrationes haſ-ce meas ſerena fronte excipias. Quod ſi feceris, magnus ad tua priſtina erga me ſtudia cumulus accedet. Regi noſtro, tibi ac nobis vive diu fælix. Vale Lutetiæ Pariſiorum Cal. Mart. anno 1622.

DOMINO

N. AB. FRAMBESARIO,

CHRISTIANISSIMI REGIS
Conſiliario & Medico, Militiæque
Gallicæ Archiatro clariſſimo Patri ſuo,
Franciſci Frambeſarij Eucha-
riſticon.

DÆdaleis Cecrops erupit Theſeus antris,
Dum regit & relegit certo veſtigia filo:
A maris irati furijs excuſſus in vndas
Delphini tergum ſubiens emerſit Arion.
Me Labyrintheis implexum flexibus ecquis
Quo duce ſecurum dabitur contingere portum?
En mihi quæ ſemper, quæ primis artibus olim
Præluxit fax, ecce micat, faciliq́ue docendi
Diſcendiq́ue modo, ſolertiq́ue ordine nobis
Pandit iter, chari veſtigia certa Parentis
Agnoſco, agnoſco Pater ô chariſſime fælix
Ingenium, geniumq́ue tuum, methodumq́ue ſagacem,
Qua ductrice fretam navis mea freta per omne
Curret, & Iatrice cunctos penetrabo receſſus
Artis, vt in tuto confidam litore tandem.
Vos etiam quibus aſſiduo quæſita labore
Præmia virtutis debentur, nocte dieq́ue
Qui Coi monumenta ſenis, qui ſcripta Galeni
Verſaſtis, ſtudij maturos carpere fructus,
Et Medicæ optantes ornari inſignibus artis
Macti animis, ſubeunda licet diſcrimina pugnæ

En

En clypeos vobis, en FRAMBESARIVS *arma*
Porriget, his vigili quamvis ſervata dracone
Aurea doctrinæ referetis vellera voſque
Laurea certa manet ſpolium virtutis opimum.
Quas Patri referam grates? Quo tota juventus
Pæonia hac animo mecum benefacta rependet?
Muſa hic ſiſte, decent ſervata ſilentia natum,
Nil meritis credas æquari poſſe Parentis.

N. AB.

N. AB. FRAMBESARII SCHOLÆ MEDICÆ,

ad candidatorum examen, pro laurea impetranda ſubeundum

DISPVTATIO I.

De Medicinæ definitione & partitione, deque rebus naturalibus, in quarum contemplatione pars prior occupatur.

DECANVS. Præclarè Philoſophus nedum Orator Tullius primo officiorum ſcriptum reliquit: Omnis quæ à ratione ſuſcipitur de aliqua re inſtitutio; debet à definitione proficiſci, ut intelligatur quid ſit id de quo diſputatur. Cum igitur inter nos de re medica diſputatio futura ſit, imprimis ex te quæro quid ſit Medicina. Quid Medicina.

CANDIDATVS. Obſeruande Decane, ἰατρικὴ, Medicina ex fine definitur à Galeno, libro de conſtitutione artis, τέχνη ὑγιείας μὲν οὔσης φυλακτικὴ, διαφθειρομένης δ' ἐπανορθωτικὴ, ars præſentis ſanitatis conſeruatrix, & labefacta- Definitio Galeni. 1.

befactatæ inſtauratrix, & libro introductorio, ἐπιστήμη ὑγιείας μὲν τηρητική, νόσων δ' ἀπαλλακτική, ſcientia ſanitatis protectrix, & morborum expultrix.

Definitio Hippocratis.

Ab Hippocrate verò libro de flatibus, ex effectis, πρόσθεσις μὲν τῶν ἐλλειπόντων. ἀφαίρεσις δὲ τῶν ὑπερβαλλόντων, adiectio quidem deficientium, detractio vero redundantium.

Definitio Herophili.

Ab Herophilo autem, ex ſubiectis, ἐπιστήμη ὑγιεινῶν, καὶ νοσωδῶν, καὶ οὐδετέρων, ſcientia ſalubrium inſalubriũ & neutrorum.

D. Nulla harum Medicinæ definitionum mihi probatur. Galenicę mitionum mihi probatur. Galenicę mihi non arrident, quod Medicina nec ars, nec ſcientia ſit. Artem non eſſe ſic demonſtro:

Prima Galeni definitio oppugnatur.

Ars eſt ſyſtema præceptorum homogeneorum methodicè diſpoſitorum ad eius finem conſequendum:
Sed præcepta Medicinæ non ſunt homogenea, ſed heterogenea;

Defenditur.

Ergo Medicina non eſt ars.

C. Nego minorem, eruditiſſime Præceptor.

D. Probo:
Medicina tractat de ſalubribus & de inſalubribus: Sed ſalubria & inſalubria, ſunt heterogenea.
Ergo Medicinæ præcepta ſunt heterogenea.

C. Reſpondeo, quamuis propter ſubjectæ materiæ varietatem Medicinæ præcepta videantur heterogenea, ratione tamen vnius formæ redduntur homogenea. Adde quod omnia propoſita Medica, quantumuis diſcrepantia & ἀντιδιῃρημένα, cum ad eundem finem conſequendum conſpirent, homogenea eſſe conſtet.

Altera Galeni definitio conuellitur.

D. Medicinã inficior eſſe ſcientiã.
Scientia ſolum eſt de neceſſarijs & perpetuis, vt patet ex Ariſtotele lib. 6. Ethic.
At Medica facultas eſt de rebus cõtingentibus, & quæ poſſunt aliter ſe habere:
Ergo Medicina non eſt ſcientia,

Diſcutitur.

C. Nego minorem. Etſi enim Medicina finem habet contingentem, theorematis tamen conſtat neceſſarijs & perpetuis.

D. Plurima ſunt in Medica facultate controuerſa & diuerſis opinionibus implicata, quæ ſcientiæ opponuntur:
Ergo theoremata Medica non perpetuò certa & neceſſaria ſunt.

C. Nego conſequentiam. Licet enim probabilia quædam problemata in facultate Medica diſceptentur, vniuerſalia

uerſalia nihilominus theoremata demonſtratione ſtabilita, certa & neceſſaria ſunt, ac proinde ſcientifica.

D. At Medicina tractat innumera ſingularia ſenſibus ſubiecta, quorum haberi ſcientia non poteſt, cùm ſit habitus intellectus per demonſtrationem acquiſitus:

Ergo Medicina non eſt ſcientia.

C. Nego antecedens. Nec enim Medicina de Petro aut Paulo; ſed de corpore ſano vel ægro in genere, ſcientifico modo diſſerit, quanquam Medicus in particulari conſiderat ea omnia quæ ſenſibus ſubijciuntur.

D. Quid ad hoc argumentum reſpondes, Candidate?

Finis ſcientiæ ſola eſt contemplatio:

At Medicinæ finis eſt actio, ſanitatis nempe adeptio:

Ergo Medicina non eſt ſcientia.

C. Diſtinguo maiorem. Finis ſciẽtiæ ſpeculatiuæ eſt ſola contemplatio: At ſcientiæ practicæ finis eſt actio. Adde quod Medicina duplex, docens & vtens.

Docentis Medicinæ finis eſt certa & vera præceptorum Medicinalium cognitio: vtentis vero Medicinæ finis eſt actio, nempe ſanitatis conſeruatio

ſeruatio vel reſtitutio.

D. Hippocraticam Medicinæ definitionem ſic oppugno: Hippocratica Medicinæ definitio exagitatur.

Omnis legitima definitio ex genere conſtat & differentia:

Sed nec πρόσθεσις, nec ἀφαίρεσις genus eſt Medicinæ:

Ergo malè definitur Medicina per proſtheſin & aphæreſin.

C. Nego minorem. Neutra enim actio ſeparatim, ſed vtraque coniunctim Medicinæ genus eſt. Soluitur,

D. Probo minorem.

Medecinæ genus eſt facultas:

Ergo neutra actio, Medicinæ genus dici poteſt.

C. Nego conſequens.

D. Probo.

Genus continet cauſas eſſentiales quæ ad ſuas ſpecies æqualiter attinent. Sic animal, genus hominis & beſtiæ, continet ſubſtantiam corpoream quæ materia eſt, & facultatem vitæ & ſenſus, quæ forma eſt communis hominis & beſtiæ.

Sed adiectio & detractio ſunt effecta Medicinę, quia Medicina adijcit deficientia, & detrahit ſuperuacanea, ad ſanitatẽ reſtituendam: Ergo neutra genus Medicinæ dici poteſt.

C. Reſpondeo Hippocraticam Medicinæ

decinæ definitionem, non eſſentialem eſſe: ſed ex effectis. Vbi actiones μετωνυμικῶς vſurpantur pro facultate vnde prodeunt.

Herophilea Medicinæ definitio diſceptatur.

D. Herophileam Medicinæ definitionem ſic refuto: Non datur corpus neutrum.

Ergo Medicina malè definitur ab Herophilo, ſcientia ſalubrium, inſalubrium & neutrorum.

C. Nego antecedens.

Propugnatur.

D. Probo.

Salubre corpus eſt quod [illegible] ſanitate: inſalubre quod affligitur morbo:

Sed corpus perpetuò vel ſanitate fruitur, vel morbo affligitur:

Ergo nullum corpus neutrum.

C. Nego minorem. Eſt enim neutra conſtitutio, qua corpus indifferenter ſe habet, nec planè ſanum, necdum ægrum.

D. Probo minorem.

Sanum & ægrum ſunt contraria immediata, ex Ariſtotele.

Cum igitur ſanitas & morbus è diametro opponantur, nulla eſt diſpoſitio media inter ſanitatem & morbum.

C. Reſpondeo ſanum & ægrum eſſe contraria immediata apud Ariſtotelem,

telem, non apud Medicos.

D. Contra, ex doctrina Galeni, ſanitas eſt ſymmetria, morbus ametria:

At medium non datur inter σύμμετρον & ἄμετρον, moderatum & immoderatum.

Item ſanitas eſt affectus qui actionem bonam edit, & non ſenſibiliter læſam: morbus qui actionem edit ſenſibiliter læſam

At inter id quod eſt ſenſibiliter, & non ſenſibiliter læſum, non datur medium.

Declaro inſuper authoritate Galeni:

Galenus 1. de loc. affectis, cum corpus egreditur ſanitatem, ingreditur morbum, inquit. Et 1. de criſ. ca. 1. Tranſitus à ſanitate in morbum, fit in puncto imperceptibili & initio lib. de differ. morborũ, Qui operationes ſolitas exercere poteſt, ſanus eſt; cùm autem eas non amplius exercere poteſt, morbo laborat. Et à perfectiſſima actione vſque ad ſenſibilem læſionem extenditur ſanitatis latitudo: à ſenſibiliter autem læſa incipit morbus. In his & infinitis alijs locis nullam neutri mentionem facit Galenus, licet neutrum inter ſanum & ægrum aliquando ponat.

Reſponſio.

C. Reſpondeo Galenum ſumere

ſanitatem aliquando latiùs, aliquando vero ſtrictiùs ſuos limites contrahere: ac quandam eſſe in habitu ſanitatem, quæ firma eſt & ſtabilis, aliam in diſpoſitione & affectione poſitam quæ ſtabilis non eſt, ſed ita debilis vt promptè violetur ab iniurijs. Cum igitur Galenus ſanos ſtatuit qui nondum coguntur intermittere ſolita officia, licet debiliter illa exerceant, tunc & neutros decidentiæ, in morbum ruere paratos, & neutros conualeſcentiæ, à morbo reſurgentes, ſub ſanis complectitur, & neutrum ſtatum intra ſanitatis limites aſſumit: Cum verò ambos ſtatus excludit, eo quod firmi non ſint, & actiones edant ad humana officia non ſufficientes, tunc datur neuter ſtatus, qui ſanus non eſt, eo quod illi non conueniat conſeruatio: ſed neutris in morbum delabentibus Prophylactice, & nouiſſime à morbo reſurgentibus Analeptice dicata ſit.

D. Quot ſunt Medicinæ partes?

Quot ſint Medicinæ partes.

C. Quatuor, φυσιολογικὴ, ὑγιεινὴ, παθολογικὴ καὶ θεραπευτική. Ab alijs quinque enumerantur, φυσιολογικὴ, ὑγιεινὴ, αἰτιολογικὴ, σημειωτικὴ καὶ θεραπευτική. Sed αἰτιολογικὴ & σημειωτικὴ ſub pathologia à me comprehenduntur.

D. Hæc

Propoſita Medicinæ partitio oppugnatur.

D. Hęc Medicinę partitio non placet. Phyſica ſiquidem eſt ſcientia ſpeculatiua: Medicina verò ars factiua. Quo fit vt Phyſiologia vtriuſque pars eſſe nequeat.

At Phyſiologia eſt Phyſicæ pars:
Ergo non eſt pars Medicinæ.

Defenditur.

C. Sic argumentaris ſapientiſſime Præceptor:

Phyſiologia eſt pars Phyſicæ.
Ergo non eſt pars Medicinæ.

Nego Phyſiologiam Phyſicæ partem eſſe.

D. Sic probo:

Phyſica vt aliorum animalium, ſic & hominis corpus perfectè deſcribit:
Ergo Phyſiologia Phyſicæ pars eſt.

C. Phyſica quidem corpus humanum, quatenus eſt naturale generaliter contemplatur: ſed Phyſiologia quæ prior Medicinæ pars habetur, id peculiariter qua ratione eſt ſanum vel ægrum, aut neutrum conſiderat; adeo vt particularis hominis phyſica à nonnullis dicatur.

Quæ ad conſummatam Medicinæ cognitionem requirãtur.

D. Ad perfectam Medicinæ notitiam conſequendam, quot res cognitu neceſſariæ perhibentur?

C. Tres, res naturales, in quarum contemplatione φυσιολογικὴ verſatur, res non naturales, in quarum rectione

ὑγιεινὴ conſiſtit, & res præter naturã, in quarum cognitione παθολογικὴ, & depulſione θεραπευτικὴ occupatur.

Quæ & quot ſint res naturales.

D. Quid vocas res naturales?

C. Septem ſunt numero, elementa, temperamenta, partes, humores, ſpiritus, facultates & functiones.

DE ELEMENTIS.

Quid elementū.

D. Quid eſt elementum?

C. Τὸ στοιχεῖον ἐλάχιστόν ἐστι μόριον, οὗπερ ἂν ᾖ στοιχεῖον, Elementum eſt minima pars eius, cuius eſt elementum, authore Gal. lib. 1. de elem. Minimam autem partem vocat ſimpliciſſimam, quæ in alias ſpecie diverſas dividi nequit.

Itaque elementum eſt ſimpliciſſima pars mixti.

Ab alijs elementum definitur corpus ſimplex, ex quo quidque primum conſtituitur, & in quod reuera postremo reſoluitur.

Obiectio

D. Ergo os, cartilago, caro & reliquæ partes ſimilares erunt corporis humani elementa, quia ſunt ſimplicia corpora, ex quibus organica membra primum conſtituuntur, & quæ in ſingula diuiduntur.

Solutio.

C. Nequaquam. Etſi enim ad ſenſum

ſum ſimplices apparent, reuera tamen compoſitæ ſunt ex quatuor elementis, & in ea vltima reſolutio mixtorum in elementis conſiſtit.

D. Quid? Nonne elementa ipſa in materiam & formam, communia corporum naturalium principia, reſolvuntur?

C. Cogitatione quidem reſolvuntur, non re ipſa.

Elementa ſiquidem ratione ſola non actu ſunt diuidua.

Quo differant elementa à principiis.

D. Quo diſcrimine à principijs elementa ſeiungis?

C. Duplici. 1. quod elementa ex alijs ſe prioribus, atque ex ſe in uicem oriantur: principia vero neque ex alijs, neque ex ſe viciſſim fiant, ſed ex ſe omnia quæ naturaliter fiunt, producant. Secundò. quod elementa eiuſdem ſint generis, cum ijs quorum ſunt elementa: principia verò non poſſint cum rebus, quarum ſunt principia, eiuſdem eſſe generis. Itaque cum elementa ſint corpora, conſtat ea quorũ ſunt elementa eſſe corpora: at principia corporum ſunt incorporea.

Quot ſint elemẽta.

D. Quot ſunt elementa?

C. Quatuor, ignis, aër, aqua, terra, quæ ab Hippocrate paſſim dicuntur,

tur, calidum, humidum, frigidum, ſiccum.

D. Quibus argumentis quaternarius elementorum numerus demonſtratur?

C. Tribus potiſſimum; primo quot quatuor ſint primæ qualitates tactiles, ac totidem legitimæ primarum qualitatum tactilium combinationes: altero quod quatuor elementa ad mixti conſtitutionem concurcurrant: poſtremo quod mixtum in quatuor elementa reſoluatur.

Quomodo ex quatuor elemẽtis corpus humanũ ſit conſtitutum.

D. Quomodo corpus humanum ex his quatuor elementis ortum fuerit, demonſtres velim.

C. Vna manet omnium firma conſenſio, corpus noſtrum è membris organicis primum conſtitui, organica deinde membra è partium ſimilarium ſtrue integrari, ſimilares verò partes ex ſemine & materno ſanguine ortus ſui primordia duxiſſe, vtrumque autem ex mixta humorum congerie proceſſiſſe, hancque ab eſculentis potulentiſq; ingeſtis naſci, quę profectò ſiue animantium carnes erant, ſiue piſces, ſiue terræ fruges & ſtirpium fructus, à promiſcua elemẽtorum concurſione ſunt procreata. Cum igitur ex elementis fiant alimenta,

menta, ex alimentis humores, ex humoribus partes ſimilares, ex partibus ſimilaribus membra organica, ex membris organicis corpus humanum, id ordine compoſitionis ex quatuor elementis conflatum eſſe conſtat.

Quin & corpus humanum à primis illis naturis ortum, demonſtrare licet ex vltima eius reſolutione, quia omnia per interitum eò vnde prodierunt, reuertuntur. Cum homo ſolutis corporis vinculis è vita excedit, quantum innati caloris diſſipatur, id omne in ignis naturam reuolat. Spiritus ſubſtantia partim in ignem, partim in aëris regionem nobis offuſam refunditur. Profluens humor aqua rurſus fit, qui tum aquæ, tum aëri cõfinis eſt. Solidiores partes, quibus craſſior ineſt firmitudo, vbi ſenſim aqueus humor fuerit exhauſtus, tandem diſſolutæ in cinerem & terram abeunt. Hoc mirus Hippocrates omnium primus attigit, promulgans nimirum homine animã agente ſingula in propriam naturam diſcedere, atque in eas naturas refluere, ex quibus vnumquodque conſiſteret. Cuius verba hæc ſunt: καὶ πάλιν γ᾽ ἀνάγκη ἀποχωρεῖν ἕκαστον εἰς τὴν ἑαυτοῦ φύσιν, τελευτῶντος τοῦ ἀνθρώπου τότε ὑγρὸν πρὸς

τὸ ὑγρὸν, καὶ τὸ ξηρὸν πρὸς τὸ ξηρὸν, καὶ τὸ θέρμον πρὸς τὸ θέρμον, καὶ τὸ ψυχρὸν πρὸς τὸ ψυχρόν. Et ſingula cum vita homo defungitur, ad ſuam rurſus naturam recedere oportet, humidum ad humidum, ſiccum ad ſiccum, calidum ad calidum, & frigidum ad frigidum. lib. de nat. hum.

D. Declara apertiùs quomodo corpus humanum ex primis illis mundi elementis generetur?

Quod corpus noſtrum non ex pura elementorũ materia, ſed etiam ex qualitatibus eorum conſtet.

C. Non ex ſolis elementorum corporibus, ſed etiam qualitatibus eorum conjunctis generatur; nec his quidem puris, verum inuicem mixtis & temperatis, quarum ratione inuicem agunt patiunturque.

D. Recenſe ſingulorum elementorum qualitates?

Quæ ſint elementorum qualitates.

C. Ignis eſt ſummè calidus & remiſſe ſiccus, aëer ſummè humidus, remiſſe calidus; aqua ſummè frigida, remiſſe humida, terra ſummè ſicca, remiſſè frigida. Sunt igitur quatuor primæ qualitates, calor, frigus, humiditas, ſiccitas, quarum elementa ſunt prima ſubiecta, ex horum mixtione, & illarum temperie corpus noſtrum conſtituitur: quandiu vtraque, nempe μίξις & κρᾶσις ſeruatur incolumis, valet: ſimul ac alterutra labefactatur,

factatur, ægrotat; vtpote δυσκρασίᾳ vel ἀκρασίᾳ, vt docet Hippocrates.

D. Quid eſt mixtio?

Quid mixtio.

C. Mixtio ab Ariſtotele definitur mixtilium alteratorum vnio.

Quomodo fiat.

D. Dic mihi quomodo fiat mixtio, an ſecundum qualitates, an ſecundum formas, an καθ᾽ ὅλον?

C. Alterantur qualitates, vniuntur formæ, elementa tota totis miſcentur.

D. Oſtende mihi clariùs mixtionis rationem?

C. Mixtionem alteratio præcedit, ſeu contrariarum qualitatum conflictus, actionem illam & perpeſſionem mutuam contactus antecedit: agentia enim Phyſica agunt tangendo, proinde elementa quæ ad conſtitutionem mixti concurrunt, imprimis ſe tangunt. Deinde ſua repugnãtia & contrarietate inuicem agunt, agendo & repatiendo viciſſim, ſeſe ad minima diuidunt, vndique ſeſe permeant & veluti perfundunt, quod eſt καθ᾽ ὅλον permiſceri.

D. Subſtantiæ igitur ſubſtantiis permiſcentur.

C. Quidni.

Quia non fit mixtio ſine repugnãtia,

tia, ſubſtantia autem ſubſtantiæ non repugnat.

C. Subſtantia ſubſtantiæ non adverſatur per ſe, qua ratione ſubſtantia eſt: ſed ratione qualitatum. Sic ignis ſuâ formâ & ſubſtantiâ totâ non aduerſatur aquæ, ſed qualitate ſolâ, quod ſit calidus, aqua frigida. Alteratio non eſt formarum, ſed qualitatum mutatio. Elementa mutuâ pugnâ qualitatibus ſuis alterantur, iiſque retuſis & refractis contemperantur, ſublata repugnantia facilè vniuntur: ex formarum verò cuiuſque elementi vnione, vna mixti forma exurgit.

DE TEMPERAMENTIS.

Quid ſit Temperamentũ.

D. Quid eſt temperamentum?

C. Temperamentum quod à Græcis κρᾶσις dicitur, eſt proportio quatuor principum qualitatum elementarium, functionibus naturalibus obeundis idonea. Auicenna temperamentum definit qualitatem natam & exurgentem ex elementis proportione mixtis. Galenus principium facultatum & functionũ naturalium. Auerrhoës formam mixti. Sed hæc defini-

definitio mihi non arridet, quia forma mixti ſubſtantia eſt, temperamẽtum autem accidens in ordine qualitatum.

Quod ſine elemẽtorum mixtione fieri nequeat.

D. Putâſne primarum qualitatum craſin, ſine elementorum mixtione fieri poſſe?

C. Nequaquam. Etſi enim temperamentum à mixtione hoc diſcrimine ſejungitur, quod hæc maximè elementorum propria ſit, illud vero qualitatum: ſic tamen iuncta ſunt, vt neq; miſtio citra efficientium qualitatum opem, neque ſine elementorum omnium ſubſtantia temperamentum induci poſſit. Adeo vt temperamentum ſit concentus quidam quatuor qualitatum principum, ex omnium elementorum permixtione.

Quot quæq; ſint temperamentorũ differentiæ.

D. Quot ſunt in vniuerſum temperamentorum differentiæ?

C. Nouem. Vnum quidem temperatum, octo vero intemperata. Ex quibus quatuor ſunt ſimplicia, calidum, frigidum, humidum, ſiccum: ac totidem compoſita, calidum & humidum, calidum & ſiccum, frigidum & humidum, frigidum & ſiccum.

Quid temperamentum εὔκρατον.

D. Quodnam eſt temperatum illud?

C. Quod Græcis εὔκρατον dicitur, omnium

omnium temperamentorum veluti norma & regula.

Quotuplex ſit.

D. Quotuplex eſt?

C. Duplex; vnum abſolutè & ad pondus temperatum, alterum ad iuſtitiam in ſingulis generibus.

Quid tẽperatum ad pondus.

D. Quid vocas temperamentum abſolutum & ad pondus;

C. Id in quo par & æqualis eſt cõmixtorum elementorum portio, nec plus calidi, quàm frigidi, nec humidi quàm ſicci.

Hoc Galenus cogitatione potius, quàm reipſa ſubſiſtere putat, ac ſi alicui vnquam contingit, ne momento quidem durare.

Quid tẽperati ad iuſtitiam.

D. Quid vocas temperatum ad iuſtitiam in ſingulis generibus?

C. Quod paritatem quidem exactam contrariorum in ſe non habet, ſed eam mediocritatem decoram, quę ſuæ naturæ debetur, & generi aut ſpeciei maxime conuenit: Adeo vt mixtionis æqualitas non Arithmethicâ, ſed Geometricâ proportione æſtimetur. Iuſtitia ſiquidem eſt Geometricè ſuum cuiq; tribuere, pro dignitate.

Quid tẽperamenta intemperata ſimplicia.

D. Quid vocas temperamenta ſimplicia intemperata.

C. Simplicia intemperata dicuntur, in quibus vna tantum ex quatuor qualita-

qualitatibus ſuperat, ut calor, frigus, humiditas, aut ſiccitas.

Compoſita.

D. Quid compoſita?

C. Compoſita intemperata vocantur, in quibus duarum qualitatum exceſſus eſt, vt temperamentum calidũ humidum, in quo calor frigori & humor ſiccitati præpollet: frigidum ſiccum, quod habet plus frigidi, quàm calidi, & plus ſicci quàm humidi elementi.

Obiectio.

D. Fruſtra diſtinxiſti temperamenta in ſimplicia & compoſita, cum nullum prorſus ſimplex, ſed omnia ſint compoſita.

C. Nego.

D. Probo. Temperamentum ſimplex illud eſt, in quo vnicum dominatur elementum, vt calidum in cuius miſtione vicit ignis, frigidum in quo vicit aqua, &c. Sed vnumquodq; elementum, duas habet qualitates. Nam ignis eſt calidus & ſiccus: aqua frigida & humida.

Ergo nullum datur temperamentum ſimplex.

C. Temperamentum ſimplex appellatur, in quo vnica qualitas dominatur, non in quo vnicũ elementum.

D. Contra tuam reſponſionem ſic argumentor.

Quali-

Qualitas cum ſit accidens, per ſe & ſine ſubiecto conſiſtere nequit. Itaq; ſi dominetur aliqua qualitas elementi, ſuum elementum prædominetur neceſſe eſt.

Solutio: C. Vnumquodque elementum licet duas habeat qualitates, vnica tamen dominatur, à qua temperamentum nomen ſortitur. Sed ideo temperamentum calidum aut frigidum dicitur, quod calor in contrarium frigus, aut frigus in aduerſum calorem dominetur, cum humiditatis ac ſiccitatis æqualitate: humidum vero aut ſiccum; quod humiditas ſiccitate, aut ſiccitas humiditate ſit potentior, cum pari portione caloris ac frigoris.

DE PARTIBVS.

D. Sed de elementis & temperamentis quidem ſatis: ad partes veniamus. Quid eſt pars?

Quid pars. C. Partis nomen laté ſumptum ſignificat quicquid ad humani corporis conſtitutionem facit.

Laté ſumpta. Ο῎, τι γὰρ ἂν ᾖ τοῦ παντὸς συμπληρωτικὸν, μέρος ὀνομάζεται. Quicquid enim totum complet atque integrat, pars nominatur, authore Galeno cap. 5. l. 1. meth. Med. Hac fuſa & ampla partis ſignificatione vſus eſt Hippocrates dum ἰσχόμενα & ὁρμῶντα, humores & ſpiritus partes appellat. Sed pars

Proprie dicta. proprie à Fernelio definitur, corpus toti cohærens, communiq; vita coniunctum & ad illius functionē vſumve comparatum. Qua definitione humores ac ſpiritus idcirco ex partium numero excluduntur, quod nuſquam hæreant, ſed per venas & arterias motu ferantur.

Partium prima diuiſio. D. Quotuplex eſt partium diuiſio?

D. Multiplex partium diuiſio, ſed omnium prima eſt in continentes & contentas.

D. Quænam ſunt partes continentes?

Quæ cõtinentes partes ſint. C. Partes ſolidę, quę per ſe ſuſtentantur. Ab Hippocrate τὰ ἴσχοντα dicuntur.

D. Quomodo diuiduntur?

Earum diuiſio. C. In ſimilares & diſſimilares.

D. Quænam ſunt partes ſimilares.

Quæ ſimilares partes ſint. C. Partes ſimilares à Græcis ὁμοιομερῆς id eſt eiuſdem naturæ dicuntur, quæ vna parilique ſubſtantia cõſtunt, & vndique ſibi ſimili, in quibus tanquam ſenſu minimis corporis diſſolutio conſiſtit. Quam ob cauſam ſimplices ac primæ non raro appellantur;

pellantur; quandoq; & elementa ſenſibilia, quia ad ſenſum ſimpliciſſimę apparent.

Earum diuiſio.

D. Quomodo partes ſimilares diuiduntur?

C. In ſpermaticas & ſanguineas.

Quæ & quot ſint ſparmaticæ.

D. Quænam ſunt partes ſpermaticæ?

C. Quæ ex ſemine conſtant.

D. Quot ſunt partes ſimilares ſpermaticæ?

C. Nouem, os, cartigalo, ligamentum, fibræ, membrana, neruus, vena, arteria, cutis.

Obiectio.

D. At inquam, neruus, vena, arteria & cutis, ſunt partes diſſimilares. Galenus quippe lib. de placidis Hippoc. & Plat. & de vſu partium, docet neruos intus medulloſos, extrinſecus membranoſos eſſe, vt venarum & arteriarum corpus membranis & fibris varijs eſt contextum, cutiſque neruis, venis & arterijs conſtituta.

Ergo inter partes ſimilares recenſeri non debent.

Solutio

C. Reſpondeo partium ſimilarium duo eſſe genera, quædam enim reuera ſimilares ſunt, vt os, cartilago, ligamentum, fibræ, membrana: aliæ ſenſus iudicio tantum. Hac ratione nerui, venæ, arteriæ & cutis, ſimilares

res

res erunt, quia primo obtutu intuentibus nobis apparet earum ſubſtantia vniuſmodi.

Quæ partes ſanguineæ.

D. Quænam ſunt partes ſanguineæ?

C. Quæ à ſanguine originem habent, vt caro & adeps.

D. Quænam ſunt partes diſſimilares?

Quæ ſint partes diſſimilares.

Cur organicæ dictæ.

C. Partes ἀνομοιομερῆς id eſt diſſimilares dicuntur, quæ non ex partibus eiuſdem naturæ componuntur, ſed ex pluribus ſpecie differentibus. Alias ὀργανικαὶ, id eſt inſtrumentariæ appellantur, quod facultatum ac functionum animæ ſint inſtrumenta.

Organicarum partium diuiſio.

D. Quomodo diuiduntur partes organicæ?

C. In animales, vitales & naturales: ac ſingulæ in principem & ſubminiſtrantes.

Quæ partes animales & naturales dicantur.

D. Quid vocas partes animales, vitales & naturales?

C. Organa functionum animalium, vitalium & naturalium.

Quæ princeps.

D. Quid vocas partem principem?

C. Quę aliarum gubernationi pręeſt.

Quæ ſubminiſtrantes.

D. Quid ſubminiſtrantes?

C. Quæ principi ſubſeruiunt & ab ipſa vt plurimum originem ducunt.

D. Quod-

Princeps organum functionũ animaliũ.

D. Quodnam eſt princeps organum functionum animalium ?

C. Cerebrum. Eſt enim animaliũ facultatum cum ſentientium, tùm motiuarum omnium origo, animalis ſpiritus ſedes, & neruorum principium.

Quotuplicia ſint organa cerebro ſubminiſtrantia.

D. Quotuplicia ſunt organa cerebro ſubminiſtrantia, ad functiones animales obeundas ?

C. Duplicia. Alia quippe facultatem animalem deferunt ad ſenſum & motum : alia operantur; cuius generis ſunt propria ſenſus cuiuſque exterioris, ac motus voluntarij organa.

Quæ ſint organa facultatē animalē deferẽtia.

D. Quænam ſunt organa facultatem ſentiendi & mouendi deferentia?

C. Nerui ſenſitiui & motiui.

Quæ ſint propria ſingulorũ ſenſuum organa.

D. Quænam ſunt propria cuiuſq; ſenſus organa?

C. Oculi viſus, aures auditus, nares odoratus, lingua guſtus, & cutis tactus, propria organa ſunt.

Quæ motus volũtarii organa.

D. Quænam ſunt propria motus voluntarij organa?

C. Muſculi.

Princeps organum functionũ vitalium.

D. Quodnam eſt princeps organum functionum vitalium?

C. Cor. Eſt enim facultatis & ſpiritus vitalis fons, natiui caloris præcipua ſedes, arteriarumq; principium.

D. Quo-

Quotuplicia ſint organa facultati vitali ſubminiſtrãtia.

D. Quotuplicia ſunt organa cordi ſubſeruientia?

C. Duplicia, reſpirationis nimirum & pulſus organa.

Quæ ſint reſpirationis organa. Deducentia.

D. Quænam ſunt reſpirationis organa?

C. Ea trium ſunt generum. Alia ſunt deducentia, alia excipientia, alia mouentia. Deducentia aërem ſunt larynx & aſpera arteria. Excipientia ſunt pulmones, hauſtum enim aërem excipiunt, pręparantq; cordi. Mouentia sũt muſculi ſexaginta quinq; thoracem diſtendentes & contrahentes. Non enim ſine motu thoracis ducitur aër, vaporque fumidus excluditur.

Excipientia.

Mouentia.

Quæ pulſus organa.

D. Quænam ſunt pulſationis organa?

C. Arteriæ.

Princeps organum functionũ naturalium.

D. Quodnam eſt princeps organum functionum naturalium ?

C. Hepar. Eſt enim facultatis naturalis, venarumque omnium principium, & primum generandi ſanguinis inſtrumentum.

Quotuplicia ſint organa facultati naturali ſubſeruientia.

D. Quotuplicia ſunt organa facultati naturali ſubſeruientia ?

C. Duplicia. Alia enim nutritioni, alia generationi dicata.

D. Quænam ſunt ſubminiſtrantia nutritionis organa ?

C. Ea

Quæ nutritioni famulentur.

C. Ea trium ſunt generum. Alia quippe præparando, alia expurgando, alia diſtribuendo alimento inſeruiunt.

Organa inſeruientia alimento præparando.

D. Quænam præparando alimento inſeruiunt?

C. Os & ventriculus cibum præparant, illud manducatione, hic coctione.

Expurgando.

D. Quænam expurgando alimento inſeruiunt?

C. Ea duorum ſunt generum. Alia quippe chylo, alia ſanguini expurgando ſuam dicarunt operam. Inteſtina chylo expurgando dicata ſunt. Chyli ſiquidem excrementa per aluum expellunt. Kyſtis fellis, lien, renes & veſica, ad ſanguinis expurgationem deſtinata ſunt organa. Excipiunt enim & ſecernunt à ſanguine excrementitios humores è ſubſtantia chyloſa in hæmatoſi procreatos.

Diſtribuendo.

D. Quænam diſtribuendo alimento inſeruiunt?

C. Venæ.

Generationis organa.

D. Recenſuiſti omnia nutritionis organa, enumera nunc generationis inſtrumenta?

C. Generationis organa quædam mari & fæminæ communia ſunt, alia alterutri ſexui propria.

D. Quæ-

Communia.

D. Quænam vtriq; ſexui communia ſunt?

C. Teſtes & vaſa ſpermatica, cùm præparantia, tùm deferentia.

Propria.

D. Quænam propria?

C. Penis mari, vterus fæminæ proprius.

DE HVMORIBVS.

D. Enumeratis partibus continentibus, ad contentas tranſeundum eſt. Quænam ſunt partes contentæ?

Quæ ſint contentæ partes.

C. Partes fluidæ, quæ aliarum adminiculo ſuſtentantur; quales ſunt humores & ſpiritus: illos generali nomine τὰ ἰσχόμενα, hos verò τὰ ἐνορμῶντα, id eſt impellentia vocat Hippocrates.

Quotuplices humores.

D. Quotuplices in corpore continentur humores?

C. Præter primigenium, aduentitij duplices in corpore continentur humores, alimentarij nimirum & excrementitij.

Quid humor primigenius.

D. Quid primigenij humoris nomine hic intelligis?

C. Subſtantiam oleaginoſam ſolidioribus corporis partibus originis ſuæ primordio inſitam, ſpiritus & calidi innati baſim ac ſedem. Vnde

 humi-

humidum radicale dicitur.

Quid humores alimentarii.

D. Quid vocas humores alimentarios?

C. Succos partium ſolidarum nutritioni dicatos, qui ex quatuor elementorum commixtione originem ducunt.

Quid excrementitii.

D. Quid excrementitios?

C. Superfluos corporis liquores, naturæ utiles.

D. Quomodo diſtinguuntur alimentarij humores?

C. In primarios & ſecundarios.

D. Quinam primarij habentur?

Quid & quot ſint primarii humores.

C. Qui à chylo in jecore, vi caloris natiui geniti, ſingulis corporis partibus ad nutritionem per venas diſtribuuntur.

D. Quot ſunt primarij humores?

C. Quatuor, ſanguis, bilis, melancholia & pituita, qui ſimul omnes in venis miſti ſunt. Hæc quatuor humorum miſtura, maſſa ſanguinaria vocatur, ratione ſanguinis in ea exuperantis.

Quid ſanguis generaliter & propriè dictus.

D. Quid ſanguinis nomine intelligitur?

C. Sanguinis nomen aliquando latè ſumitur pro tota maſſa ſanguinaria: ſed propriè ſignificat puriorem & beniguiorem ejus portionem.

D. Quæ-

Sanguinis temperatura.

D. Quænam eſt ſanguinis temperatura?

C. Sanguis generaliter acceptus pro tota maſſa ſanguinaria, eſt εὔκρατος benè temperatus; quod εὐκρασία ex æquali quatuor humorum contrariorum mixtione, iuſtaque proportione & decenti harmonia exurgat: ſed per ſe conſideratus, vt purus & ſyncerus, temperamento calidus eſt & humidus, aëreæ naturæ æmulus. Nec huiuſce temperamenti ratione duntaxat, verum etiam conſiſtentiâ, colore, ſapore, & vſu, à cæteris humoribus ſecernitur.

D. Quænam eſt ſanguinis conſiſtentia, quique color, ſapor & vſus?

Conſiſtentia.

C. Sanguis eſt conſiſtentia adeo mediocris, vt, dum intra naturæ limites coërcetur, neque craſſior, neq; tenuior videatur, eſtque colore rubens, guſtuque dulcis. Nutrit potiſſimum muſculoſas partes, quotieſque præualet, homines carnoſos, floridos, venuſtos, blandos & hilares facit.

Color ſapor vſus.

Quibus dominatur.

D. Quibus dominatur ſanguis?

C. Pueris, puberibus & adoleſcentibus, authore Gal. in 3. epid. τὰ παιδία καὶ τὰ μειράκια, καὶ οἱ ἐν τῷ μεταξὺ ἀμφοτέρων ἤδη ὄντες, πλεῖστον ἔχουσι τὸ

 τοῦ

τοῦ αἵματος χυμόν. Pueri & adoleſcentes & in amborum medio conſtituti puberes humoris ſanguinei plurimũ habent, quod à ſuis vitæ principijs non ita procul abſint.

Et quando.

D. Quando exuperat in corpore?

C. Τοῦ ἦρος αἷμα πλεῖστον. Vere ſanguis vberrimus, quod tum frigora remittant, & aquæ ſuperueniant, ait Hippocrates libro de nat. hum.

Quid bilis alimentaria.

D. Quid eſt bilis?

C. Bilis alimentaria eſt tenuior pars maſſæ ſanguinariæ, igneæ naturæ particeps, temperamento calida & ſicca, colore flaua aut pallida, guſtu amara: homines quibus redundat macilentos, duros, agiles, præcipites & iracundos efficiens, affines naturæ ſuæ partes nutriens: qua potiſſimum ratione ab excrementitia differt.

Bilis natura, temperamentum, color, ſapor, vſus.

Quid bilis excrementitia.

D. Quænam eſt bilis excrementitia?

C. Quæ ad fellis kyſtim amandatur, vt ad excrementorum deiectionem incitet atq. exſtimulet, lentamq; inteſtinis adhærentem pituitam detergat.

Quibus bilis dominatur.

D. Quibus dominatur bilis?

C. ἡ ξανθὴ χολὴ κατὰ τὴν ἀκμαστικὴν ἡλικίαν πλεονάζει, Flaua bilis ætatem floridam degentibus exuperat, authore Gal. in aph. 29. l. 3.

Et quando.

D. Quando exuperat bilis?

C. Τοῦ θέρους ἡ χολὴ πλείστη. Æſtate bilis vberrima, ex Hippocrate lib. de nat. hum.

Nec non & ſicca cæli conſtitutione, quia ἡ ξηρότης τοὺς χυμοὺς ἐργάζεται χολωδεστέρους τῇ ποιότητι, ſiccitas humores efficit qualitate bilioſiores, authore Galeno in aph. 7. l. 3.

Quid melancholia alimentaria.

D. Quid eſt melancholia?

D. Melancholia alimentaria eſt craſſior maſſæ ſanguinariæ pars, naturæ terreſtris, temperamento frigida & ſicca, colore [illegible] guſtu acida; Homines quibus exuperat, triſtes, cogitabundos, moroſos, ſeueros, & conſtantes reddens: ſolidiores ſicciores que corporis partes, veluti oſſa nutriens, vnde ab excrementitia plurimum diſtat.

Bilis natura, temperamentum, color, ſapor, vſus.

Quid melancholia excrementaria.

D. Quænam eſt melancholia excrementitia?

C. Quæ ad lienem fertur, vbi à benigniori ſucco alimentum ipſi ſuppeditante ſecernitur, indeque in ventriculum effunditur, vt ciborum appetentiam excitet, & eos exquiſitè retineri donec concocti ſint, cogat.

Qua ætate dominatur.

D. Qua ætate dominatur melancholia?

C. Μέλαινα χολὴ κατὰ τὴν παρακμαστικὴν ἡλικίαν πλεονάζει, Atra bilis ætate declinante exuperat, authore Gal. in 3. Prog.

Et quando.

D. Quando luxuriat in corpore?

C. Μέλαινα χολὴ τοῦ φθινοπώρου πλείστη, Atra bilis autumno plurima, ex Hippocrate lib. de nat. hum.

D. Quid eſt pituita?

Quid pituita alimētaria.

[illegible] natura temperamentum, color, ſapor, vſus.

C. Pituita alimentaria eſt liquidior maſſæ ſanguinariæ pars, naturæ aqueæ, temperamento frigida & humida, colore alba, ſapore dulcis, aut potius ſapo[illegible] homines, in quibus luxuriat, ſegnes, ſomnolentos, craſſos, pingues, candidos & molles reddens: cerebro, alijſq; frigidis & humidis partibus alimentũ miniſtrans. Vnde ab excrementitia plurimum diſcrepat.

Quid pituita excrementitia.

D. Quænam eſt pituita excrementitia?

C. Seroſa ſuperfluitas, quam renes à ſanguine ſecernunt, & ad veſicam per vreteras tranſmittunt, vbi vrina dicitur.

Qua ætate pituita dominatur.

D. Qua ætate pituita dominatur?

C. Κατὰ τὴν γεροντικὴν ἡλικίαν πάμπολυς ἐστὶν ὁ χυμὸς φλεγματώδης. In ſenili

nili ætate plurimus eſt humor pituitoſus, ob caloris natiui penuriam, auth. Gal. in aph. 31. l. 3.

D. Quando luxuriat in corpore?

Et quando.

C. ὁ χειμὼν πληροῖ τὸ σῶμα φλέγματος. Hyems corpus pituita replet, ob pluviarum copiam, nocliumque longitudinem, auth. Hippocrare de nat. hum.

Necnon & humida cæli conſtitutio quoniam ἡ ὑγρότης τοῦ περιέχοντος τούς τε φλεγματώδεις ἀθροίζει χυμοὺς καὶ τῶν ὑδατωδῶν περιττωμάτων οὐκ ὀλίγα. Aëris ambientis humiditas pituitoſos aceruat humores, & non paucas generat aquoſas ſuperfluïtates, auth. Gal. in aph. 7. l. 3.

D. Quinam ſecundarij habentur humores?

Qui & quot ſũt ſecũdarii humores.

C. Qui è prioribus in quaque corporis parte originem ducunt, vbi exactiùs poſtrema elaborantur coctione, è qua duo manifeſta prodeunt excrementa, ſudor & ſordes, præter id quod per inſenſilem tranſpirationem exit.

D. Quot ſunt ſecundarij humores?

C. Quatuor enumerantur, pro varietate alterationũ quas ſubeunt, dum ad nutritionem cuiuſque partis præparantur. Primus eſt qui in exilibus 1.

venis continetur, hinc mox in vacua
2. ſpatia influxurus : Alter, qui in par-
tis ſubſtantiam diffuſus, per eam ro-
3. tis modo ſpargitur : Tertius, qui cir-
ca villos concreſcens, illis agglutina-
4. tur : Quartus ceu concretus liquor
ſolidis fibris ita adhæreſcit, vt jam
ſit in ſimilaris partis ſubſtantiā con-
verſus, quem cambium ideo vocant.

Sic humores varia cōmutatione tandem in corporis naturā commigrant.

D. Putáſne humores corporis naturam conſtituentes, perpetuò naturales eſſe?

Quomodo humores præter naturam euadant.

C. Nequaquam. Vt enim humores vbi ſuam κρᾶσιν καὶ μίξιν ſeruant, naturales ſunt : ſic vbi à ſua καταστάσει deſciſcunt, præter naturam euadunt. Vnde corpus modò ſanum, modò ægrum, vt præclarè Hippocrates libro de nat. hum. ſcriptum reliquit, his verbis : τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου ἔχει ἐν ἑαυτῷ αἷμα, καὶ φλέγμα, καὶ χολὴν διττήν, ξανθήν τε καὶ μέλαιναν· καὶ ταῦτα ἐστὶν αὐτέῳ ἡ φύσις τοῦ σώματος, καὶ διὰ ταῦτα ἀλγέει, καὶ ὑγιαίνει. Corpus hominis ſanguinem in ſe continet & pituitā, & bilem vtramque, flauam & atram, quibus natura corporis illius conſtituitur, & per quę ægrotat & valet. Valet enim horū beneficio, quando ſcilicet & quoad κρᾶσιν, ſibi inuicem reſpondēt, debita tum quantitate, πλήθει, tum qualitate, δυνάμει, & quoad μίξιν, inter ſe mixti ſunt, non ſecreti.

Quomodo humores naturales, ſint cauſæ ſanitatis.

Ægrotat verò horum maleficio, quando ſcilicet vel quoad κρᾶσιν, reſpectu quantitatis, abundat unus, alter deficit, aut qualitatis facultas vnius intenſior eſt, alterius remiſſior: vel quoad μίξιν, humor vnus à maſſa reliquorum humorum ſegregatur & recedit. Quando enim ſegregatur humor à reliqua maſſa, neceſſe eſt morbum oriri tum in ea parte, à qua præter naturam receſſit, tum in ea parte, in quam pręter naturā incubuit. Quod ſi recedens humor à reliquis, extra corpus pellatur, ipſa euacuatio ſimplicem morbum pariet: ſin autem intra corpus maneat, geminus morbus excitabitur, in parte quidem vnde exceſſit, ab euacuatione: in parte verò, in quam incubuit, à repletione.

Quomodo humores præter naturam, ſint cauſæ morbificæ.

D. Quomodo ſanguis à naturæ modo deſciſcit?

Quomodo ſanguis à naturæ modo deſciſcat.

C. Cum putreſcit, eius tenuior portio in flauam, craſſior in atram vertitur bilem. Vnde χολωδέστερος καὶ μελαγχολικώτερος euadit. Quin & ab alijs humoribus, qui ex fellis veſicula, liene, alijs-ve partibus in ve-

nas influxerunt, vitioſus redditur.

Quomodo bilis præter naturam euadat.

D. Quomodo bilis præter naturam euadit?

C. Cum intra, vel extra venas à natura ſua permutatur.

D. Quotuplex bilis præter naturam gignitur intra venas?

C. Triplex, pallida, vitellina & atra.

Quomodo fiat bilis pallida.

D. Quomodo bilis pallida fit?

C. Ex admixtione ſeroſi humoris.

Vitellina.

D. Quomodo vitellina?

C. Ex flaua aut pallida fit, dum caloris non naturalis acrimonia vehementiùs coquitur, ac quaſi torretur, ſic vt inde ex tenui ſubſtantia craſſiorem conſequatur, & color eius intendatur, crudi lutei ouorum ſpeciem & craſſitudine & colore referens.

Atra.

D. Quomodo atra?

C. Ex bile vitellina, per ſummam exuſtionem fit bilis atra.

D. Quotuplex bilis præter naturam gignitur extra venas?

Bilis porracea. Aeruginoſa. Cærulea.

C. Triplex, πρασοειδὴς, porracea, porri colorem referens, ἰώδης, æruginoſa, ab æruginis ſimilitudine dicta, & ἰσατώδης, colore cæruleo glaſtum referens.

D. Vbi

D. Vbi & ex qua gignuntur materia?

Vbi & qua ratione fiant.

C. In ventriculo potiſſimum proueniunt, & ſæpenumero ab eſculentis vitioſis & mali ſucci. Conuertitur & in has quandoque vitellina in ventriculum effuſa, ex loci frigiditate alium colorem contrahens.

Quomodo melancholia præter naturam euadat.

D. Quomodo melancholia præter naturam euadit?

C. Cum melancholicus humor caloris ardore quaſi in cinerem vertitur; adeo vt acris & mordax euadat, hoc diſcrimine à melancholico ſucco diſſidens, quo fœx vſta à non vſta. Hæc melancholiæ ſpecies, atra bilis, & atrabilarius humor appellatur.

Quomodo pituita præter naturam euadat.

D. Quomodo pituita præter naturam euadit?

C. Cum in venis, vel extra venas deprauatur.

D. Quotuplex pituita præter naturam gignitur in venis?

C. Duplex, acida & ſalſa.

D. Quænam eſt acida?

Pituita acida.

C. Quæ ſummè quidem eſt cruda, & præter primam in ventriculo alterationem, eamque imperfectam, vix vllam aut minimam præterea concoctionem accepit.

Quomodo fiat ſalſa.

D. Quomodo fit ſalſa?

 C. Salſa

C. Salſa redditur ex dulci pituita putreſcente, vel ex ſeroſi, tenuiſque humoris admixtione.

D. Quotuplex pituita præter naturam gignitur extra venas?

C. Quadruplex, aquoſa, muccoſa, vitrea & gypſea.

Quæ pituita aquoſa.

D. Quænam eſt aquoſa?

C. Quæ adeo tenuis eſt, vt aquæ modo plerumque è naribus ſtillet, aut à cerebro in ſubditas partes effundatur.

Muccoſa.

D. Quæ muccoſa?

C. Quæ mucco ſimilis, calore corporis cogente, ex tenui craſſior reddita eſt.

Vitrea.

D. Quæ vitrea?

C. Quæ vitro fuſo ſubſtantia ac colore ſimilis, muccoſâ craſſior ac frigidior.

Gypſea.

D. Quæ gypſea?

C. Quæ gypſi inſtar craſſa eſt, qualis quandoque in articulis cernitur, in quibus poſt præcedentes diſtillationes tenuioribus materiæ partibus reſolutis, tandem in extremam tophi duritiem euadit.

DE

DE SPIRITIBVS.

Cur ſpiritus impellentiū nomine deſignẽtur.

D. Miſſis humoribus, ad ſpiritus pergamus. Cur ἐνορμῶντα, i. impellentia dicuntur ab Hippocrate?

C. Quod eorum miniſterio corporea moles animantium moueatur, nec non & ſentiat, viuat & ſubſiſtat: imo eorum interventu craſſa animantium corpora animæ imperio ſubijciantur, ac ſub ditionem poteſtatemque ſuam redigantur: quin & ſubſtantia corporea, cum incorporea ijs intermedijs cohæreat: Quo fit vt corporis & animæ tanquam vinculum habeantur.

Quid & quotuplex ſit ſpiritus.

D. Quid eſt ſpiritus?

C. Spiritus, aëria, tenuis & pellucida eſt ſubſtantia, caloris natiui ſedes, facultatum vehiculum, primumque obeundarum functionum inſtrumentum.

D. Quotuplex eſt ſpiritus?

C. Duplex, vnus inſitus, alter influens.

Qui inſitus.

D. Quinam eſt inſitus?

C. Qui ſingulis partibus ſimilaribus, à principijs generationis inſertus eſt. Vnde Græcis σύμφυτος dicitur. Cuius fundamentum eſt humidum radicale.

D. Qui-

Qui influens. D. Quinam influens?

C. Qui aliunde manat, inſitumq́; fouet ac conſeruat, facultatem & calorem vbique deferens, ad functiones obeundas.

Quotuplex ſit ſpiritus influens. D. Quotuplex eſt influens?

C. Triplex, animalis, vitalis & naturalis.

Qui animalis. D. Quinam eſt ſpiritus animalis?

C. Qui ex ſpiritu vitali, atque ex aëre inſpirato, in cerebri ventriculis gignitur, vnde per neruos motiuos ac ſenſitiuos diſtributus, omnes corporis partes motus ac ſenſus compotes reddit.

Qui vitalis. D. Quinam eſt vitalis?

C. Qui in ſiniſtro cordis ſinu, ex ſpiritu naturali, & ex aëre in pulmonibus præparato gignitur, vnde per arterias ſingulis partibus diſtribuitur, ad inſitum ſpiritum recreandum, natiuum calorem roborandum, vireſque inſtaurandas.

Qui naturalis. D. Quinam naturalis?

C. Qui à iecore proficiſcens, per venas cum ſanguine, in extremas corporis partes diffunditur, generationis, nutritionis ac incrementi auctor.

DE

DE FACVLTATIBVS.

D. Hactenus de humani corporis partibus ſolidis & fluidis diſſeruimus: de animæ facultatibus ac functionibus diſputatio ſupereſt. Cedo animæ definitionem?

Quid anima. C. Anima eſt forma corporis viuentis. Ab Ariſtotele definitur entelechia corporis naturalis, organici, poteſtate vitam habentis.

D. Quidnam τὸ ἐντελὲς ἔχειν, perfectionis adeptionem, alij ἐνέργειαν, id eſt actum interpretantur. At poſterior interpretatio mihi non arridet; quia anima non eſt actus, ſed ipſius actus efficiens cauſa, quemadmodum vita ipſa eſt actus animæ, non anima.

D. Quoniam in hominis contemplatione verſamur, quid ſit anima humana aperias velim.

Quid anima humana. C. Eſt quæ vegetalem, ſenſualem & intellectualem vitam largitur. Ab Ariſtotele definitur principium viuendi, ſentiendi & intelligendi. Ab alijs cauſa prima omnium functionum noſtri corporis, ad quas obeundas multiplici facultate prędita eſt.

Quid eſt facultas. D. Quid eſt facultas?

C. Eſt

C. Eſt inſita animæ vis, qua ad proferendas actiones ipſa vtitur. A Galeno definitur effectrix actionum cauſa. Ideoque facultas eſt appellata, quod quæ facit, facere poſſit. Sic facultatis nomine id intelligitur, quod agendi poteſtatem habet.

Cur ſit appellata.

D. Cur Galenus actionum cauſam, ad temperamentum refert?

Cur actionum cauſa ad temperiem referatur.

C. Quia temperies, cauſa eſt ſine qua non profert anima ſuas actiones. Idcircò Galenus libro de præſagitione ex pulſibus, facultatis eſſentia, inquit in ſingularum partium commodo temperamento poſita eſt. Nam tum demũ ſuum quæq; [illegible] ſtrenuè, vbi eſt temperatiſſima: contra malè fungitur, ſi intemperata.

D. Ergo facultas non ſolum ab anima, ſed etiam à temperamento manat, niſi putes animam ipſam temperiem eſſe.

Cur anima non ſit temperies.

Vnde facultas dimanat.

C. Ego animam, temperiem eſſe non puto, quia anima eſt ſubſtantia, temperies verò accidens: ſed facultatem ab vtraque dimanare cenſeo: ab anima quidem, tanquàm à forma eſſentiali, quæ eſt prima & præcipua cauſa omnium actionũ quas quotidie obimus: à temperie verò tanquã à forma accidentali, quæ cauſa eſt adiuvans,

adiuvans, ſine cuius miniſterio animæ actiones proferri nequeunt.

D. Quotuplex eſt facultas?

Quotuplex ſit facultas.

C. Etſi animæ eſſentia ſimplex, quia vnius corporis, vnica eſt forma, facultas tamen triplex à Medicis ſtatuitur, animalis, vitalis & naturalis.

D. Natura corporis architectrix, in ipſo ſtatim ſtructuræ noſtrę initio, ad totius conſeruationem, ſingulis partibus facultates quaſdam indidit. Ergo tot ſunt animæ facultates, quot corporis partes.

Obiectio.

C. Corporis partes ſuis quæque ſunt facultatibus inſignitæ, quo totũ integrum ſeruent ijs actionibus quibus carere nequit: adeò vt par ſit facultatum, & partium organicarum numerus: ſed vt partes, ſic & facultates ſingulæ, tribus ſummis animalium, vitalium & naturalium generibus continentur.

D. Quænam eſt facultas animalis?

Quæ & quotuplex ſit facultas animalis.

C. Eſt quæ ſolis animalibus obtigit. Vnde & illi nomen inditum.

D. Quotuplex eſt facultas animalis?

C. Triplex, princeps, ſentiẽs & movens, prima, ἡγεμονικὴ, altera αἰσθητικὴ, poſtrema κινητικὴ Græcis dicitur.

D. Quænam eſt princeps facultas?

Quæ & quotu-

C. Quæ

plex ſit princeps facultas.

C. Quæ in ſolo cerebro, non in alijs organis ſedem habet.

D. Quotuplex eſt?

C. Triplex à Galeno ſtatuitur, imaginatrix, ratiocinatrix & memoratrix. Sed prima & poſtrema ad interiorem ſenſum referuntur ab ijs, quibus ſolus intellectus homini proprius, Principis nomine dignus videtur.

Quæ ſit imaginatrix.

D. Quænam eſt imaginatrix?

C. Eſt quæ obiectas rerum imagines, à ſenſibus acceptas concipit & apprehendit: ex quibus permiſtis & confuſis plerumque multa fingendo inducit atq; profert quæ ſub ſenſum non veniant. Φανταστικὴ, Græcis dicitur.

Quæ ratiocinatrix.

D. Quænam eſt ratiocinatrix?

C. Mens eſt, qua præditus homo vnus cæteris antecellit animantibus, cuius opera res incorporeas, formaſque ab omni materia abſtractas cognoſcit, hinc vniuerſales rerum notiones ex alijs alias eliciens. Græcis modò λογιστικὴ, modo διανοητικὴ, interdum νοῦς, nonnunquam γνώμη, id eſt intellectus appellatur.

Quæ memoratrix

D. Quænam eſt memoratrix?

C. Eſt quæ formas & imagines rerum, à phantaſia repræſentatas, & ſub rationis iudicium reuocatas excipit,

cipit, recondit & in ſe velut conſignat. Græcis μνημονευτικὴ, id eſt recordatrix dicitur.

Principū facultatū ſedes.

D. Vbi principes animæ facultates locantur?

C. Arabes imaginatricem in anterioribus cerebri ventriculis, ratiocinatricem in medio, recordatricem in poſteriore collocant: Sed Græci locis diſcluſas eſſe negant, verum per omnes ſinus, & per totã cerebri ſubſtantiam diffuſas putant.

D. Quid de hac controuerſia ſentis?

Arabum opinio improbatur.

C. Arabum opinio nequaquã mihi arridet, licet probabilibus videatur rationibus ſtabilita. Auicenna & Auerroës, principes facultates ſedibus diſtinctas eſſe, ex eo demonſtrare conantur, quod earum altera nonnunquam lædatur, reliquis illæſis: nec ſit credibile in eadē ſubjecti parte diſſimiles facultates & functiones exiſtere.

Ego quidem fateor vnam interdũ offendi facultatem, conſtantibus alijs: Extat enim apud Galenum elegans hiſtoria Theophili, qui tibicines arbitrabatur eſſe in angulo cubiculi, & aſſiduè clamitans iubebat eos inde expelli, cum alioqui prudenter diſſereret, in quo ſola imaginatio lędebatur.

debatur. Exſtat & hiſtoria phreniticì, qui obſeratis intus ianuis, ſingula vaſa quę proprijs nominibus deſignabat, ad feneſtras deferebat, prætereũtes ad vnum interrogans iuberentur ea proijcere; in quo ſola ratiocinatio lædebatur. Extat & apud Thucydiden hiſtoria multorum qui ſæuiente per Grçciam peſte, ita omnium rerum fuerant obliti, vt nec familiares, nec parentes agnoſcerent; in quibus ſola memoria lædebatur. Sed id ex varia corporis conſtitutione prouenit. Anima quippe vna & ſimplex, pro varietate temperamenti & conformationis inſtrumentorum, non vbique ſimiliter operatur, nec pares in omnibus vires habet. Alios naturâ animaduertimus imaginatione & ingenio valere, quib. infirma eſt memoria atque ratiocinatio; alios memoria præſtare, quibus nihil aut minimum ſit rationis ac iudicij; alios ſolido ac bene naturali eſſe iudicio, quorum non æquè prompta ſit imaginatio, aut firma memoria: adeo vt nihil mirum ſi quibuſdã delirio lædatur imaginatio, incolumi remanente memoria, necnon & ratiocinatione, vel contra: quia robuſtior facultas iniurijs externis potentius reſiſtit,

reſiſtit, imbecillior faciliùs ſuccumbit.

Quemadmodum igitur in vna & eadem particula diuerſæ ſunt facultates naturales, attractrix, retentrix, concoctrix & expultrix, quarum vna ſæpè læditur, alijs illæſis; nec propterea ſedibus diſcluſis eſſe dixerit vſquam Medicus; ſic de principibus facultatibus cum Galeno ſtatuendum eſſe ſentio. Vrgent nihilominus Arabes, imaginationem in anterioribus ventriculis, memoriam in poſteriore, ratiocinationem in medio ſitam ex eo inferentes, quod anterior cerebri pars mollior, & ad recipiendas imagines aptior, poſtrema durior & ad notiones diutius retinendas conuenientior, media verò mediocris ſit.

Arabum ratio altera.

At conſequentiam nego: ſed in anteriore cerebri parte promptiùs, in poſteriore perfectius principes functiones omnes obiri concedo, quod illa mollior, hæc durior ſit: quemadmodum ſi vniuerſa cerebri ſubſtantia paulò ſiccior exiſtat, aptius memorari animum; ſi humidior, melius imaginari; ſi temperatior, rectius ratiocinari iudico.

Reſponſio.

Obiectio.

Obijciunt inſuper Arabum ſectatores, vel ipſo Galeni teſtimonio ſi

nus

nus alijs alios eſſe nobiliores, quia nobiliorum facultatum ſunt ſedes. Sed poſteriorem ventriculum cæteris præfert Galenus, non quod in eo meminerit tantum, in medio ratiocinetur, in prioribus imaginetur animus, ſed quod in anterioribus imperfectiùs imaginetur, ratiocinetur, meminerit perfectius in medio, perfectiſſimè in vltimo, quia perficitur illic ſpiritus animalis.

Solutio.

Obiectio altera.

Addunt Galenum læſa imaginatione topica remedia ſyncipiti admouere, quod in eo phantaſiæ ſit ſedes.

Reſponſio.

Sed non vident Galenum idem præſtare in omnibns penè cerebri affectibus, vt caro, apoplexia, phrenitide, melancholia, non quod diuerſæ ſint facultatum ſedes, ſed vt vis medicamenti ad interiores cerebri partes celerius permeet, ob cranij tenuitatem & ſuturæ coronalis raritatem.

D. Perdoctè profectò falſam Arabum opinionem de principum facultatum ſede refutaſti, pergamus ad facultates miniſtrantes.

Quæ ſit facultas ſentiens.

Quænam eſt facultas ſentiens?

C. Eſt quæ ex cerebro per neruos ſenſum in vniuerſum corpus tranſmittit.

D. Quid eſt ſenſus?

C. Hic

C. Hic μετωνυμικῶς pro ſenſione vſurpatur. Sed ſenſus propriè ſumptus, eſt facultas ab animali ſpiritu diffuſa, organo ſenſorio intercedente, quo ſenſibilia percipiuntur.

D. Quotuplex eſt ſenſus?

C. Duplex, interior & exterior.

D. Quinam eſt ſenſus interior?

Quid ſenſus interior.

C. Eſt qui ſingulorum ſenſuum externorum objecta diſcernit.

Senſus communis appellari ſolet, quod ei ſenſus externi omnes circumjecti proximè aſſideant, in quorũ organa neruorum propagines diſperſæ ſunt, quibus anima vires ſuas effundit. Primarius ille ſeu tanquam rex atque judex ſedem ſtabilem habet in cerebri corpore, è quo, velut è ſuggeſto, rerum omnium imagines à miniſtris & nuntijs ſenſibus extrinſecus allatas, & ante ſe poſitas contemplatur, omneſque ſenſuum actiones obſeruat. Galenus ſenſum communem ſub imaginatrice comprehendit.

Quot ſint ſenſus exteriores.

D. Quod ſunt ſenſus exteriores?

C. Quinque, viſus, auditus, odoratus, guſtus & tactus.

D. Quid eſt viſus?

Quid viſus.

C. Eſt ſenſus in oculis ſitus, qui colores per medium reipſa conſpicuum excipit.

C D. Quid

D. Quid auditus?

Quid auditus. C. Eſt ſenſus in auribus ſitus, ſonos percipiens.

D. Quid odoratus?

Quid odoratus. C. Eſt ſenſus, qui per narium ductus odores percipit.

D. Quid guſtus?

Quid guſtus. C. Eſt ſenſus linguæ inſidens, qui rerum ſapores internoſcit.

D. Quid tactus?

Quid tactus. C. Eſt ſenſus, qui nullo proprio organo concluſus, ſed toto corpore æquabiliter, neruorum ope diffuſus, omnes qualitates tractabiles, earumque differentias animaduertit, vt ſunt calor, frigiditas, humiditas, ſiccitas, durities, mollities, aſperitas, læuitas.

Quæ ſit facultas mouens. D. Quænam eſt facultas mouens?

C. Eſt quæ voluntatis imperio, motum corpori, muſculorum adminiculo præbet.

D. Adhuc de facultate animali. Quænam eſt facultas vitalis?

Quæ ſit facultas vitalis. C. Eſt quæ vitalem in corde ſpiritum gignit, & inde per arterias quoquouerſum diffundit, ad vitæ conſeruationem, vnde & illi nomen eſt impoſitum.

D. Quid eſt vita?

Quid vita. C. Vita eſt caloris natiui in humore primigenio micantis permanſio: vt mors eiuſdem caloris vitalis eſt extinctio. Quid mors. Ab Ariſtotele vita modo definitur manſio animæ vegetantis in corpore; modò ἐνέργεια corporis animati: Ab alijs verò modò animæ cum corpore vnio; modò duratio corporis animati vſque ad terminum quo deſinit eſſe: quemadmodũ mors definitur modò ſeparatio animæ à corpore organico, modò corruptio ſubſtantialis corporis animati.

D. Quot facultates vitali inſeruiunt.

Quomodo facultas reſpirandi, & pulſifica ſint vitalis miniſtræ. C Duæ, reſpirans atque pulſans; quia vitalis ſpiritus reſpirationis & pulſus opera procreatur & diſtribuitur. Vt autem reſpiratio inſpiratione, & expiratione conſtat ſic & pulſus diaſtole & ſyſtole perficitur.

D. Nonne facultas iraſcibilis à Philoſophis in corde collocata, ad vitalem pertinet?

Cur facultas iraſcibilis & concupiſcibilis ad vitalem ſint referendæ. C. Quoniam ad vitam tuendam, non minus proſequendum bonum, quam fugiendum malum, non modo θυμοειδὴς, id eſt iraſcibilis, animoſave facultas, qua cor mouetur ad obiectum malum repellendum: verumetiam ἐπιθυμητικὴ concupiſcibilis, qui cor ad objectum bonũ amplectendum

ctendum referatur, ad uitalem facultatem referri debet.

Obiectio. D. At Galenus 3. de locis affectis, & lib. de placitis Hipp. & Plat. vt cor iraſcibilis, ſic hepar concupiſcibilis facultatis ſedem aſſignat.

Reſponſio. C. Galenus per concupiſcibilem illic non intelligit appetentiam quæ feratur cum apprehenſione in obiectum, ſed appetitum naturalē ad alimentum, qui licet ſingulis partibus inſitus ſit, iecori tamen hæmatoſeos officinæ præcipuè tribuitur.

Quæ & quotuplex ſit, facultas naturalis. D. Quænam eſt facultas naturalis?

C. Eſt quæ ex iecore per venas omnibus partibus corporis alimoniam præſtat.

D. Quotuplex eſt?

C. Triplex, altrix, auctrix & generatrix.

D. Quænam eſt facultas altrix?

Quæ ſit facultas altrix. C. Altrix quæ θρεπτικὴ Græcis dicitur, eſt quæ aſſumptum alimentum in corporis ſubſtantiam conuertit, eique aſſimilat. Reſtaurat hæc, quod aſſidua corporis reſolutione deperit, & aduſque extremum vitæ diem permanet.

Quæ facultates altricis ſint miniſtræ. D. Quot facultates altrici ſubſeruiunt?

C. Quatuor, attractrix, retentrix, con-

coctrix, & expultrix.

Quę ſit facultas attractrix. D. Quænam eſt attractrix?

C. Eſt quæ conuenientem cuique particulæ ſuccum appetit & attrahit.

Quæ retentrix. D. Quænam eſt retentrix?

C. Eſt quæ attractum ſuccum eo vſque retinet, donec alteratrix eum in naturam partis quæ nutritur, mutauerit.

Quæ concoctrix. D. Quænam eſt concoctrix?

C. Eſt quæ id quod attractum, & aliquandiu retentum eſt, alterat, immutat, concoquit, & parti quæ alitur, apponit, agglutinat & aſſimilat. Græcis ἀλλοιωτικὴ, id eſt alteratrix dicitur.

Quæ expultrix. D. Quænam eſt expultrix?

C. Eſt quæ id quod à corporis nutritione alienum, & ſuperuacaneum eſt, ſegregat & expellit.

Quæ ſit facultas auctrix. D. Quænam eſt facultas auctrix?

C. Eſt quæ corpus ad præſtitutum quoddam à natura tempus, quoquouerſum porrigit ac profert.

Quæ generatrix. D. Quænam eſt facultas generatrix?

C. Eſt quæ ſibi ſimile quid procreat. Ea autem non ſimplex, ſed ex duabus alijs componitur facultatibus.

D. Quæ illæ ſunt?

 C. Immu-

C. Immutatrix & formatrix.

Quæ immutatrix.

D. Quænam eſt facultas immutatrix?

C. Eſt quæ primam ſubſtantiam, ex qua generatio fit, commutat, & in idoneam convenientemq́; ipſius quæ generatur materiam convertit. Alias alteratrix dicitur.

Quæ formatrix.

D. Quænam eſt formatrix?

C. Eſt quæ formam toti corpori, & cuique parti congruam effingit.

Trium facultatũ conſenſus.

D. Hactenus de facultate animali, vitali & naturali. Eſt ne mutuus omnium conſenſus?

C. Mutua conſpiratione vſque eo inter ſe omnes connexæ ſunt (inquit Fernelius) vt vnaquæque reliquarum ope conſiſtat. Vitalis cæteras perficit, & ad agendum impellit, & ab iiſdem mutuis juvatur officiis. Naturalis enim pabulum ei ſuggerit, animalis autem pectus pulmonesq́; agitans, tum alimenti, tum refrigerationis eius eſt effectrix.

Animali porro reliquæ duæ materiam ſubijciunt: naturalem autem vitalis per arterias illapſa tuetur atque auget, quę ipſa animali perpetuò eget.

Ordo procreationis dignitatis, neceſſitatis.

D. Quis ex mutuo conſenſu facultatum ordo ſtatuitur.

C. Procreatione quidem prima eſt naturalis, deinde vitalis, poſtrema animalis.

Nobilitate & dignitate prima & præſtantiſſima eſt animalis, ab hac vitalis, tertia naturalis, In actionum autem & vitæ neceſſitate omniũ prima vitalis, proxima naturalis, vltima animalis.

DE ACTIONIBVS.

Quid quotuplex ſit actio.

D. Facultatem actio ſequitur. Quid eſt actio?

C. Eſt motus à facultate procedens. Græcis ἐνέργεια dicitur. Latini functionem, quandoque & operationem appellant.

D. Quotuplex eſt functio?

C. Vt facultas, ſic & functio triplex, animalis, vitalis & naturalis.

D. At Galenus lib. de ſympt. diff. duplicem duntaxat actionem conſtituit, animalem & naturalem: τῶν ἐνεργειῶν (inquit) δύο εἰσὶν αἱ πρῶται διαφοραί. αἱ μὲν γὰρ ψυχῆς. αἱ δὲ φύσεως εἰσί. καὶ καλοῦνται διὰ τοῦτο, ψυχικαὶ μὲν αἱ πρότεραι. φυσικαὶ δὲ αἱ δεύτεραι. Actionum duæ ſunt primę differentię Aliæ animæ, aliæ verò naturæ, proinde priores animales, ſecundæ verò naturales appellantur.

C. Reſpondeo Galenum illic ſub actionibus naturalibus vitales comprehendere.

Intellectualium & ſenſibilium actionum diſcrimē.

D. Quo differunt actiones intellectuales à ſenſibilibus?

C. Eo potiſſimum diſcrimine ſeiunguntur, quod ſenſibiles ſuum quęque organum habeant, quo eduntur, viſio oculum, auditio aurem, actio odoratus narem, guſtus linguam, tactus cutim: intellectuales verò nullius inſtrumenti corporei opera indigeant, quia corporis nequaquam participes fiunt.

D. Quaſi verò cerebrum non ſit functionum mentis organum, cuius temperies ad intellectiones, cogitationes & ratiocinationes ritè obeundas adeo requiritur, vt eâ labefactatâ delirationes obtingant.

C. Concedo cerebrum imaginationis organum eſſe, quod corporearum rerum imagines contineat, ſed non mentis, niſi quatenus abſq; ſenſibilibus imaginibus in corpore operari nequit.

Actionū voluntariarum & naturaliū differentia.

D. Quo diſcrepant actiones voluntariæ a naturalibus?

C. Eo diſcrepant, quod illæ à voluntate noſtra dependeant, ac muſculorum adminiculo edantur: hæ vero extra

extra omnem voluntatis poteſtatem, ſua ſponte, id eſt ſolo naturæ inſtinctu fibrarum ope fiant.

Quotuplices ſint actiones voluntariæ?

D. Quotuplices ſunt actiones voluntariæ?

C. Duplices, aliæ ſiquidem omninò liberæ ſunt, aliæ corporis affectibus ſubditæ.

Quæ omnino libere ſint.

D. Quænam ſunt omninò liberæ?

C. Quæ perpetuò abſque impedimento à nobis quoties & quando volumus, fiunt, vt locutio & progreſſio.

Quæ affectibus corporis ſubditæ.

D. Quænam affectibus corporis ſubditæ?

C. Quæ non perpetuò, ſed in tempore quodam, vrgentibus corporis affectibus fiunt, vt mictio & egeſtio.

Functionum vitalium diſtinctio

D. Quomodo diſtinguuntur functiones vitales?

C. Actionum vitalium, vna princeps, ſpiritus vitalis elaboratio, duæ miniſtræ, reſpiratio & pulſus. Sub actionibus pulſatilibus continentur & cordis motus, à facultate concupiſcibili prodeuntes; ab illa quidem, lætitia, ſpes, amor; in quibus cor dilatatur, vt obiectum bonum amplectatur: ab hac verò, triſtitia, metus, odium; in quibus cor conſtringitur, premitur, angitur, obiectum malum fugiens.

Functionum vitalium diſtinctio

An reſpiratio animalis ſit, vel naturalis actio.

D. Eſt ne reſpiratio animalis, an naturalis actio?

C. Eſt actio quidem voluntaria, quia fit muſculorum thoracem diſtendentium & contrahentium miniſterio, ſed non omninò libera, quia vrgente neceſſitate editur. Alij reſpirationem mixtam eſſe actionem, partim animalem, ratione organorum, partim naturalem, quod à cordis motu, qui naturalis eſt, dependeat; quodque nobis dormientibus, vt vigilantibus, obtingat; cum actiones animales per ſomnum ceſſent omnes.

An pulſus ſit animalis vel naturalis motus.

D. Eſtne pulſus, animalis, an naturalis motus?

C Pulſus, nec à voluntate pendet, nec à natura ſimpliciter, ſed à facultate animæ vitali, quæ naturalis eſt. Non à voluntate; quia hunc motum nec cohibere, nec excitare poſſumus pro voluntatis imperio. Non à natura ſimpliciter; nihil enim mouet in corpore animato, niſi anima; alioqui plures eſſent formæ. Anima ipſa animali natura eſt, quæ ad vnionem cum corpore conſeruandam, mouet cor, coquit in ventriculo, & in iecore, & reliqua vitæ munia exequitur. Eſt ergo pulſus, naturalis cordis motus. à naturali

naturali facultate animæ, quæ voluntaria non eſt, ſed vitalis, profectus.

Quotuplices actiones naturales.

D. Quotuplices à naturali facultate proficiſcuntur actiones?

C. Triplices; nutritio, auctio, generatio.

Quid nutritio.

D. Quid eſt nutritio?

C, Eſt adiecti alimenti in corporis ſubſtantiam conuerſio.

Quomodo fiat.

D. Quomodo fit nutritio?

C. Succus qui omnem corporis particulam nutriturus eſt, à vaſis excidens, in totam eam primum diſpergitur, mox apponitur, deinde agglutinatur, demum aſſimilatur; adeò vt nutritio ſit perfecta aſſimilatio: vt autem aſſimilatio fiat, agglutinatio præcedat oportet, & agglutinationem appoſitio.

D. Quænam ſunt nutritionis miniſtræ?

C. Attractio, retentio, concoctio & expulſio.

Quomodo fiant attractio retentio & expulſio.

D. Quomodo fiunt hæ functiones?

C. Omnes, dempta concoctione, fibrarum ope perficiuntur; attractio rectarum, retentio obliquarum, expulſio tranſuerſarum. Vt enim in muſculis fibræ nutu noſtro & arbi-

trio contractæ, & ad ſuam originem quaſi reductæ motum efficiunt : ita & naturalibus inſtrumentis accidit, rectis fibris ſolius naturæ inſtinctu alimentum attrahi, tranſverſis autem aſtrictis ſubditam capacitatem in anguſtiam adduci, & quicquid in ea continetur expelli. Quia verò obliquæ fibræ intentæ, nec breuiorem nec anguſtiorem partem reddunt, ſeruata quadam naturali æquabilitate & conſtantia, omnia planè continent, nihilque vel attrahunt vel expellunt.

Quomodo fiat cõcoctio. D. Quomodo fit concoctio?

C. Innato duntaxat nobis calore.

Quotuplex ſit. D. Quotuplex eſt concoctio?

C. Triplex, prima in ventriculo, ſecunda in iecore, tertia in ſingulis partibus fit.

Quid auctio. D. Quid eſt auctio?

C. Eſt ſolidarum corporis partiũ ampliatio in longum, latum, & profundum.

Quid generatio. D. Quid eſt generatio?

C. Eſt nouę ſubſtantiæ productio. Quapropter ſimplex naturę actio non eſt, ſed ex immutatione, formationeque compoſita. Duabus hiſce functionibus, omnis generatio abſoluitur. Dum enim ſubſtãtia quæuis in aliam

Quomodo fiat. tranſmutatur, propriæ eſſentiæ mutationem ſubit : veluti quando ex ſemine genitali & ſanguine, os, aut nervus vel alia pars generatur : ſimul verò & in conuenientem naturæ figuram effingitur. Principatum autem hæc præcipuè obtinet, quo tempore fœtus in vtero geſtatur.

Quando principatum obtineat.

DECANI IVDICIVM DE CANDIDATI merito.

ERuditionis induſtriæq; tuæ ſpecimen, Candidate, Phyſiologico examine nobis exhibuiſti, ſi de cæteris Medicinæ partibus Collegis meis tecum diſputaturis ita ſolerter & acutè reſponderis, Apollinari laurea te dignum judico.

DISPVTATIO II.

DE REBVS NON NATVRALIBVS, IN quarum legitimo vſu ὑγιεινὴ conſiſtit.

DOCTOR II.

EXpoſitis rebus naturalibus, ad res non naturales tranſeundem eſt. Quænam ſunt res non naturales?

Quæ & quot ſint res non naturales

CANDIDATVS.

Quæ naturalem hominis conſtitutionem tuentur.

D. Cur ſic dicuntur?

C. Quia non ſunt de hominis natura, nec contra illius naturam.

D Quot ſunt res non naturales.

C. Sex ſunt numero; aër ambiens, cibus & potus, ſomnus & vigilia, motus & quies, excretio & retentio, ac animi pathemata, in quarum legitimo vſu ſanitatis tuendæ methodus, ὑγιεινὴ Græcis dicta, conſiſtit.

Vt ſingulæ ad corporis tutelam neceſſariæ.

D. Sunt-ne omnes ad humani corporis conſeruationem neceſſariæ?

C. Adeò

C. Adeò neceſſariæ ſunt, vt ſine
ſingularum vſu, ne humana quidem
vita diu ſubſiſtere queat. Quia enim
perennis fit triplicis ſubſtantiæ no-
ſtræ ab innato calore diſſipatio; ſpi-
rituoſa ab aëre, ſolida à cibo, hu-
mida à potu neceſſariò inſtauranda.
Somnus item neceſſarius ad cibos
probè concoquendos, ac exolutos
ſpiritus reſarciendos: vigilia ſubin-
de requiritur, ad functiones anima-
les edendas. Exercitatio etiam ne-
ceſſaria ad nativum calorem ſuſci-
tandum; Alterna requie opus eſt, ad
membra labore fatigata leuāda. Cum-
que natura totum quod aſſumitur ali-
mentum in noſtram ſubſtantiam con-
vertere non poſſit, excrementa ne-
ceſſario excernenda. Animi inſuper
Pathemata vitari nequeunt, ratione
objecti boni vel mali.

D. Quibus conſtituitur ſanitatis tuendæ methodus?

Quibus conſtet ſanitati tuendæ methodus.

C. Conuenienti ſingularum rerū non naturalium qualitate, quantitate, vtendi modo & tempore.

DE AERE AMBIENTE.

Aëris qualitas.

D. Qualis aër ad bonam valetudinem tuendam eligendus?

C. Qui

DISPVTATIO II.

DE REBVS NON NATVRALIBVS, IN quarum legitimo vſu ὑγιεινὴ conſiſtit.

DOCTOR II.

Quæ & quot ſint res non naturales

EXpoſitis rebus naturalibus, ad res non naturales tranſeundem eſt. Quænam ſunt res non naturales?

CANDIDATVS.

Quæ naturalem hominis conſtitutionem tuentur.

D. Cur ſic dicuntur?

C. Quia non ſunt de hominis natura, nec contra illius naturam.

D Quot ſunt res non naturales.

C. Sex ſunt numero; aër ambiens, cibus & potus, ſomnus & vigilia, motus & quies, excretio & retentio, ac animi pathemata, in quarum legitimo vſu ſanitatis tuendæ methodus, ὑγιεινὴ Græcis dicta, conſiſtit.

Vt ſingulæ ad corporis tutelam neceſſariæ.

D. Sunt-ne omnes ad humani corporis conſeruationem neceſſariæ?

C. Adeò

C. Adeò neceſſariæ ſunt, vt ſine ſingularum vſu, ne humana quidem vita diu ſubſiſtere queat. Quia enim perennis fit triplicis ſubſtantiæ noſtræ ab innato calore diſſipatio; ſpirituoſa ab aëre, ſolida à cibo, humida à potu neceſſariò inſtauranda. Somnus item neceſſarius ad cibos probè concoquendos, ac exolutos ſpiritus reſarciendos: vigilia ſubinde requiritur, ad functiones animales edendas. Exercitatio etiam neceſſaria ad nativum calorem ſuſcitandum; Alterna requie opus eſt, ad membra labore fatigata leuãda. Cumque natura totum quod aſſumitur alimentum in noſtram ſubſtantiam convertere non poſſit, excrementa neceſſario excernenda. Animi inſuper Pathemata vitari nequeunt, ratione objecti boni vel mali.

D. Quibus conſtituitur ſanitatis tuendæ methodus?

Quibus conſtet ſanitati tuendæ methodus.

C. Conuenienti ſingularum rerũ non naturalium qualitate, quantitate, vtendi modo & tempore.

DE AERE AMBIENTE.

Aëris qualitas.

D. Qualis aër ad bonam valetudinem tuendam eligendus?

C. Qui

C. Qui nec craſſus, nec denſus, nec ob ſtagnum aut flumen vicinum nebuloſus, ſed tenuis & ſerenus, nec calidior, nec frigidior, nec ſiccior, nec humidior, ſed temperatus, nec lacuum, paludum, cloacarum halitu, nec graui cadauerum expiratione infectus, nec fimo aliarumq; rerum inferiorum vel ſuperiorum putredine inquinatus, ſed purus, nec qui editis vndique montibus in valle, cauoque loco incluſus nullis perflatur ventis.

Quantitas. D. Quantum aëris ducere expedit?

C. Validi quò vberius aëre libero fruuntur, eo meliùs ſe habent. Sed imbecillis & jam recens à morbo cōvaleſcentibus ex incluſo aëre in liberum apertumque tranſitus eſt periculoſus.

Vtendi modus. D. Quomodo igitur in aëris vſu ſe gerere debent?

C. Senſim ac pedetentim liberiori aëri aſſueſcere oportet.

D. Quando tutiùs aëri libero ſe exponere poterunt?

C. Serenis diebus, cùm nec Solaribus radijs nimiopere excalfactus, nec præter modum refrigeratus, nec ventorum impetu exagitatus fuerit.

DE

DE CIBO ET POTV.

Cibi qualitas. D. Qualis cibus ad ſanitatem cōſeruandam eligendus?

C. Cibus εὔχυμος boni ſucci, εὔπεπτος facilis concoctionis, & qui minimum excrementi habet, perpetuo eligendus eſt. Fugiendus vero κακόχυμος malo ſucco præditus, δύσπεπτος concoctu difficilis ac excrementis abundans.

D. Quinam boni ſucci cibus?

C. Qui neque juſto calidior, neque frigidior, neque ſiccior, neque humidior, ſed εὔκρατος temperatus; neque glutinoſior, neque tenuior eſt ſed συμμέτρως mediocris, boni ſucci habetur, quia ſanguinem gignit temperaturæ & conſiſtentiæ laudabilis, vt qui nec craſſior, nec ſeroſior exiſtat.

Quantitas. D. Quantum cibi aſſumendum?

C. Tantum cibi ingerendum, quātum diſſipatæ corporis ſubſtantiæ reſarciendæ ſit ſatis. Quocirca qui calido innato abundant, quique plurimum exercentur, quia inſignem ſubſtantiæ ſuę jacturam faciunt, plurimo egent alimento: qui verò parum habent calidi innati, otióque fruun-

fruuntur, minimo. Quò autem moderatior, ſimpliciorque victus extiterit, eò naturę familiarior. Vtque ſobrietas ſaluberrima, ſic cibi copia, varietaſque ventriculo negotium faceſſit.

Cibandi modus.

D. Quis cibandi modus?

C. Cibus antequam tranſglutiatur accuratè dentibus maſticari debet, quò facilius in ventriculo concoqui poſſit. In cibis inſuper aſſumendis is ſeruandus ordo, vt liquidi ſolidis, leves gravibus, ἐυπέπτοι δυσπέπτοις ac lubrificantes aſtringentibus præmittantur.

Et tempus.

D. Quando cibus eſt aſſumendus?

C. Aſſumēdus cibus conſuetâ horâ, priore confecto, & in alvum demiſſo, prægreſſa exercitatione, jamque illiciente appetitu, vt natura quę ſtato tempore ſuas functiones obit, illius concoctioni alacrius incumbat.

Potus qualitas.

D. Qualis potus ad bonam valetudinem confert?

C. Inter omnia potus genera, vinum primas tenet. Sed rubellum, nonnunquam album, clarum, tenue, non dulce, non acerbum, ſed maturum, lene, minus vehemens eligendum; idque per æſtatem dilutius, per hyemem

hyemem meracius bibendum. Sed valdè calidis hominum temperamentis aqua vino eſt commodior. Optima verò eſt quæ limpidiſſima & leviſſima, omnique tum odoris, tum ſaporis vitio carens. Pomacium & pyracium aqua præſtantius. Cereviſia ex aqua, hordeo & lupulo probè confecta, ijs populis qui Aquilonares regiones incolunt, potus eſt non ineptus; modo ſit clara, tenuis, non recens, nec vetuſta nimium.

Quantitas.

D. Quænam potionis quantitas idonea?

C. Quæ aſſumpto cibo reſpondet. Cum ſolidiora & ſicciora ingeruntur alimenta, liberalior; vbi liquidiora & humidiora, parcior potus convenit. At potio vini ſi largior æquo ſumpta fuerit, corporis & animi vires convellit, maturamque ſenectutem accelerat.

Bibendi modus.

D. Quis bibendi modus?

C. Profuſior bibendi modus in paſtu improbatur, quia cibi fluctuationem in ventriculo parit. Nec parcior laudatur, quia ſitim non extinguit. Si frequentius bibatur, cibi concoctio impeditur. Omnis autem potio ſive vini, ſive cereviſiæ frigidior, vel ex aqua puteana, vel ex nive, quæ ad æſti

ad æſtivos vſq; ardores reſervata fuerit, vel ex ſale nitri effecta, maximè vitari debet, vt nervis omnibus nocentiſſima.

Et tempus.

D. Quando in menſa bibendum eſſe judicas?

C. Vt fames edendi neceſſitatem arguit, ſic ab eſu ſitis vrgens, tempeſtivum eſſe potum teſtatur, ad ſupplendum humiditatis defectum. Ac licet nulla ſitis adſit, vbi dimidium ſolidioris cibi jam aſſumptum fuerit, potus videtur neceſſarius, ad eum in ventriculo diluendum, & madefaciendum, quò facilius digeri & ad hepar deferri queat, propterea quod potus, vt monet Eraſiſtratus, cibi vehiculum eſt. Sed ante cibum, & ſtatim à paſtu, & à balneo, & dum ſudore perfunditur corpus, à potu temperandum eſt.

DE SOMNO ET VIGILIA

Qualis ſomnus eſſe debet.

D. Qualis ſomnus ad corporis incolumitatem eſſe debet?

C. Placidus, profundus & mediocris. Nec enim laudabilis ſomnus, qui turbulentis agitatur inſomnijs; quique adeò levis vt ſtatim ſolvatur ac ple-

ac plerumque interrumpatur. Pejor etiam immodicus. Siquidem ne excrementa opportunè expellantur, ſed juſto longiùs in corpore detineantur efficit, perittomatôn copiam parit, frigidius & humidius cerebrum reddit, capitis grauitatem accerſit, mentis torporem, ſenſuſque hebetudinem inducit.

D. Quamdiu dormire expedit?

Quantiſper dormiendum.

C. Quantiſper ſit dormiendum ex alimentorum perfecta concoctione æſtimatur. Etſi autem omnium vna & eadem ſomni quantitas eſſe nequit, quod nonnulli citiùs, alij tardiùs concoctionem perficiant: magna tamen ex parte, ſex, ſeptem vel ad ſummū octo horarum ſpatio circumſcribitur ſomni duratio. Ad ſomni tamen quantitatem limitatiùs definiendam, temperamentum, ætas, alimentum & labor antecedens conſideranda. Longior quippe ſomnus conuenit bilioſis, quàm pituitoſis, ſenibus quàm junioribus, ijs quibus liberalior, quàm quibus frugalior heſterna fuit cœna, nec non & ijs quibus improbus corporis aut animi præceſſit labor, quàm quibus nullus.

Quæ ſit conve-

D. Quęnā eſt conveniens in ſomno ca-

nient in ſomno forma decubitus.

no capeſſendo decubitus forma?

C. In dextrum latus imprimis fiat decubitus, vt cibus promptiùs in ventriculi fundum deſcendat; dein in ſiniſtrum, vt jecore ventriculo magis incumbente adjuvetur concoctio. Qua perfecta in latus dextrum rurſus decumbendum, vt chylus faciliùs jecori diſtribuatur. Adde quod ab vno in alterum latus per vices decubitus fatigationem non parum levet. Supinus decubitus damnatur ab omnibus, quod gravium morborum ſit occaſio. Pronus ijs potiſſimum noxius qui oculorum defluxione laborant.

Quod aptius ſomni tempus.

D. Quo tempore ſalubrior ſomnus?

C. Tempus ſomni convenientiſſimum eſt nocturnum, duabus aut tribus à cœna horis. Quippe nox propter ſuam humiditatem ac tranquillitatem ad ſomnum eſt aptiſſima. Præterea ſatis temporis, quoad abſoluta fiat, ciborum concoctio habet, ita vt ſomnum interrumpere negotiorum gratia noctu non ſit neceſſe. Diurnus contra nocentiſſimus, quod cerebrum nimia humiditate oppleat, quam potiùs vigilijs exiccantibus diſſipare oportet.

Quæ vigiliæ ſalubres, & inſalubres.

D. Quænam vigiliæ ſalubres?

C. Vt

C. Vt ſomnus mediocris confert, immodicus verò noxius; ſic moderatæ vigiliæ proſunt, immoderatæ autem obſunt. Qumadmodum enim ſomnus immodicus cerebrum, plus æquo refrigerat & humectat: ita vigiliæ vbi modum excedunt, cerebri temperaturam labefactant, ſenſus debilitant, virtutem deijciunt, concoctionem impediunt, cruditatemq; pariunt; quod per vigilias nativus calor cum ſanguine & ſpiritu ad exteriora moveatur. Vtq; diurnus ſomnus intempeſtivus, ita diurnæ vigiliæ tempeſtivæ. Quocirca Hippocratis præcepto τὴν ἡμέρην ἐγρηγορέναι, interdiu vigilare, καὶ τὴν νύκτα καθεύδειν, ac noctu dormire expedit; quia per ſomnum nocturnum meliùs fit concoctio: interdiu autem vigilando alimenti diſtributio, & excrementorum expulſio commodiùs perficitur, præterquam quod facultas animalis ad ſuas functiones obeundas diei calore & lumine excitatur.

DE EXERCITATIONE.

Qualis exercitatio eſſe debeat.

D. Qualis exercitatio eſſe debet?

C. Nec

C. Nec lenior, nec vehementior, nec velocior, nec tardior, ſed mediocris exercitatio eſſe debet. Pituitoſis tamen valentius ac promptius, bilioſis verò mitius ac moderatius exercitium confert. Æquale exercitium inæquali præfertur. Corporis exercitium, quod animum oblectat, longè ſalubrius.

Quantiſper exercitium ſit ſubeundum.

D. Quandiu exercitatio eſt ſubeunda?

C. Exercitandum corpus, dum ſatis incaleſcat, & intumeſcat, & color floridus appareat, ac ſudor cum calido vapore miſtus cernatur, reſpiratio ſit magna & facilis, ac quandiu motus alacriter, æquabiliter, & continuè editur. Simul ac aliquid horum immutatum fuerit, illicò deſiſtendum, ne corpus diuturniori exercitio frigidius, atidius & gracilius tandem euadat. Perpetuò autem exercitium victui reſpondere debet. Quo enim quis liberaliori vel frugaliori victu vtitur, eo majori vel minori eget exercitio.

Exercitationis modus.

D. Quinam eſt exercitationis modus?

C. Toties exercitatio requiritur, quoties corpus paſcitur. Motus initio lentus, dein vehementior, ac tandem

tandem lenior fieri debet.

D. Quodnam tempus exercitationi aptum?

Et tempus.

C. Tempus exercitationi opportunum eſt, vbi perfecta fuerit cibi concoctio. Cum autem exercitatio calorem nativum ſuſcitet, ſine quo cibus perfectè concoqui nequit, ante paſtum perpetuò adeunda eſt. Adde quod multa exercitium abſumat perittomata, quæ prius expellenda ſunt, quàm cibus ingeratur. Poſt paſtum verò exercitatio valdè noxia, quod agitatio cibum è ventriculo protrudat, antequam fuerit concoctus, vnde magnus in venis cruditatum proventus ex quo plurimi oriuntur morbi. Non eſt etiam exercitatio ineunda, niſi evacuatis prius excrementis quæ vel in veſica, vel in inferiore alvo cõtinentur. Verendum namque eſt, ne quid ex ijs in habitum corporis, vi caloris qui per exercitationem accenditur, rapiatur.

DE QVIETE.

Quies quæ ſalubris & quæ inſalubris.

D. Quando quies requiritur?

C. Vbi ex multa motione corpus eſt defatigatum.

In omni quippe corporis motu

D (inquit

(inquit Hippoc. aph. 48. l. 2.) cum fatigari quiſpiam cœperit, quies confeſtim laſſitudinis remedium eſt. Id quod confirmat Ovid. 4. Epiſt.

Quod caret alterna requie durabile non eſt :

Hæc reparat vires, feſſaque membra levat. Animo deniq; curis & ſtudijs feſſo ſua relaxatione ac remiſſione opus eſt, quam niſi concedas, non eſt cur diu vigorem ejus conſeruare poſſis, ut rectiſſimè idem dixerit Ovidius.

Otia corpus alunt, animus quoque paſcitur illis. Sed vt quies eſt ſalubris, vbi mediocris; ita inſalubris, vbi immodica eſt. Corporis quippè & animi vigorem obtundit, cruditatemque parit. Vt enim per exercitium calor nativus augetur, adeóque ciborum concoctio fit expeditior, ita per otium extinguitur & ciborum concoctio impeditur.

DE EXCREMENTIS.

Quænam excremẽta ſalubria.

D. Quænam excrementa ſalubria?

C. Excrementa ſingula ſi moderatè ac tempeſtivè excernantur, ſalubria ſunt. Si verò cohibeantur, vel moram

moram in corpore diutiùs trahant, putreſcunt, variaque morborum genera invehunt. Quamobrem ad tuendam valetudinem ea ſunt artis præſidio maturè evacuanda.

An retẽtorum excremẽtorũ evacuatio arte moliẽda.

D. At evacuatio artificioſa ſanis non convenit, quia ex Hippocrate, ſani dum catharticis purgantur, cito exolvuntur. aph. 2.

C. Id intelligendum de valentibus, qui inculpato ſunt corporis habitu, quique ſibi vivunt, & ante cibum corpus & animum exercendi, & accuratam cibi benè concoquendi curam habent : ſed qui legitimam victus rationem non ſervant, vt propter intemperantiam, vel negotia, vel eorum quæ fieri opus eſt ignorantiam, quantumvis ſani & valentes, à morbis tuti eſſe nequeunt, niſi alvi per intervalla ducendę providentia, & potentioris etiam aliquando purgationis vſu, & adminiſtrata tempeſtivè Phlebotomia, & opportuna medicamentorum potione, quæ concoquendi, attenuandi, abſtergendique vi polleant, vt libro de euchymia Galenus ſcriptum reliquit.

Evacuationis quantitas.

D. Quid ad evacuationis quantitatem definiendam animadvertendum?

D 2 C. Viri-

C. Virium ratio perpetuò habenda. Quælibet enim evacuatio, ſi modum exceſſerit periculoſa, quia vires proſternit.

Modus.

D. Quis evacuandi modus ?

C. Vbi plurima eſt ſupervacanea materia, partitè & paulatim, non ſemel & vniverſim vacuanda eſt, ne corpus nimiopere debilitetur. Satius eſt igitur Phlebotomiam ſæpius adminiſtrare, quàm nimiam ſanguinis copiam ſemel extrahere. Clementer item corpus per epicraſin repurgare tutius, quàm vehementius illi catharticum ſemel exhibere. Sic ſudorem, vrinam & menſes iteratis potius medicamentis blandioribus, quã vnico vehementiori ciere pręſtat. Sic per intervalla moderatus Veneris vſus ad ſecundam valetudinem tantò concupiſcendus, quantò frequentior & immoderatior pertimeſcendus.

Et tempus.

D. Quod tempus moliendæ vacuationi opportunius ?

C. Ex anni temporibus vęr corpori per ſanguinis miſſionẽ aut purgationem vacuando aptiſſimum, vt teſtatur Hippocrates aph. 47. l. 6. quia tunc (inquit Philotheus) neq; ingens viget æſtus, qui corporis dialyſim faciat, neque frigus quod humorum

morum concretionem afferat, ſed potius bona temperies. Autumno item Galenus humorum ſupervacaneorum evacuationem molitur, ad morborum inde oriundorum præcautionẽ. Excrementa quæ ſua qualitate noxia, vt alvi fæces, vrina, ſudor, muccus & ſputum, quotidie vacuanda ſunt: ſed quæ quantitate duntaxat peccant, vt ſemen & menſes, retinenda quidem ſunt quouſque copiâ ſuâ moleſtare incipiunt.

A primo ſomno moderata Venus, ſive ad tuendam valetudinem, ſiue ad propagandam prolem vtilior; quia ſeminis coctio tunc perfecta eſt, diſſipatorumque ſpirituum jactura conſequente ſomno reſarcitur. Profluentibus menſibus concubitus prohibetur, ne fœtus gignatur elephanticus. Nec pleno, nec jeiuno ventriculo coitus confert. Vernum tempus Veneri idoneum. Ætas item juvenilis Veneri accommodata. Reliquę enim ſemen aut prorſus nullum, aut infœcundũ habent. Vbi menſes ſubſiſtunt, eo tempore ſunt arte provocandi, quo fluere antea conſueverant, vt ſit natura adjutrix. Nec gravidis mulieribus, nec nutricibus, nec junioribus, nec vetulis vnquam procurandi ſunt.

DE ANIMI PATHEMATIS.

D. Ex omnibus rebus non naturalibus ad proſperam valetudinem pertinentibus τὰ τῆς ψυχῆς παθήματα reſtant, quæ à Latinis animi perturbationes appellantur. Aperias velim quæ & quot ſunt ac ſalubria ne, an inſalubria.

Animi Pathemata quæ & quot ſint.

C. Pathemata ſunt concitati & averſi à recta ratione animi motus, qui corpus alterant, propter inſignes nativi caloris cum ſpiritu & ſanguine intrò vel foras impulſiones. Quatuor ſunt præcipua; duo ex objecti boni opinione orta, lætitia & cupiditas; ac totidem ex objecti mali apprehenſione, triſtitia & timor. Ira & verecundia adduntur; ſed illa flagrans eſt vindictæ deſiderium. itaq; ad cupiditatem, vt hæc ad timorem referri poteſt.

Quæ ſalubria & quæ inſalubria.

Priora duo Pathematôn genera ſi moderata fuerint, ſalubria ſunt, alioquin exitialia. Præ gaudio quippè immodico multos puſillanimes expiraſſe, varijs authorum monumētis proditum eſt. At reliqua omnia ſunt inſalubria. Præ mærore ſiquidem ve-

Cur exitialis mæror vehemēs,

dem vehementi & repentino mortui non pauci, quod ſcilicet debilis animula ſub valido affectu oppreſſa, confertim extincta & ſuffocata ſit, eo quod vniverſus ſanguis ad principium confluxerit, delatuſque fuerit. Hac ratione Plinius P. Rutilium nunciata fratris in conſulatus petitione repulſa, ilicò expiraſſe memorię prodidit. Sic 16. die Auguſti, anno 1619. apud Turones nobilis juvenis Montelerius Meuſſiæ cohortis ſubpræfectus ob immenſum mærorem in vico colloquens repentè è vivis exceſſit. Diſſecto cadavere ſana viſcera reperta ſunt omnia, pericardium duntaxat non aqua modò, ſed & copioſo ſanguine concreto repletum animadvertimus, qui prægreſſa exercitatione vehementiori, ab ingenti mæſtitia conſtricto corde, per alterutram ejus auriculā illuc irrepſerat, ac vitæ principium ſubitò ſuffocaverat, vnde repentina mors. Per timorem etiam ſpiritus & ſanguis intrò & ad ſcatebram ſuam reducitur contrahiturque, quo fit vt partes algeant, corpuſque palleſcat, tremor incidat, vox interrumpatur, & vires denique omnes convellantur. Contra in ira concitatior eſt caloris motus qui

Recens hiſtoria nobilis Iuvenis præ mærore vehementi & repentino mortui.

Ira.

qui in extimas tandem partes cum impetu effunditur. Vnde corpus rubicundius, calentius, confidentius & ad omne facinus patrandũ promptius redditur. In verecundia vtrumq; patitur, imprimis quippe calor ad interna confugit, dein ſeſe foras diffundit. Cum igitur tanta ſit perturbationum animi vis, debent à Medico quibuſcunque artibus poſſunt arceri ac corrigi.

DISPV-

DISPVTATIO III.

DE REBVS PRÆTER NATVRAM, IN quarum cognitione, παθολογία verſatur.

DOCTOR III.

HActenus de rebus naturalibus & non naturalibus, ſuperſunt res præter naturam. Quænam ſunt res præter naturam? Quæ & quot ſint res præter naturam.

CANDIDATVS.

Quæ naturalem corporis humani conſtitutionem deſtruunt. Affectus à nobis appellantur, à Græcis διαθέσεις, nonnumquam πάθη; vnde affectuum præter naturam doctrina παθολογία dicitur.

D. Quot ſunt affectus præter naturam?

C. Tres, morbus, cauſa, & ſymptoma. Siquidem ἅπασα διάθεσις σώματος ἐξισταμένη τῆς κατὰ φύσιν, ἤτοι νόσημά ἐστιν, ἢ αἰτία νοσήματος, ἢ σύμπτωμα, omnis corporis affectus à naturali

D 5 conſtitu-

conſtitutione recedens, aut morbus eſt, aut morbi cauſa, aut ſymptoma. Authore Gal. c. 1. l. de diff. ſympt.

Quî diſtinguuntur.

D. Quomodo inter ſe diſtinguuntur?

C. ἡ τὴν ἐνέργειαν ἐμποδίζουσα διάθεσις, ὀνομάζεται νόσος. εἰ δὲ ἕπεται τῇδε, σύμπτωμα. τὸ δ' ἐργαζόμενον αὐτὴν, αἴτιον. Affectus qui actionem impedit, morbus appellatur; hunc ſi quid ſequitur, ſymptoma; quod illum facit, cauſa, ait Gal. c. 1. l. 2. meth. med.

DE MORBIS.

Quid morbus.

D. Quid eſt morbus?

C. ἡ νόσος, διάθεσίς ἐστι παρὰ φύσιν, ὑφ' ἧς ἐνέργεια βλάπτεται πρώτως. Morbus eſt affectus præter naturam, à quo primum actio læditur. Authore Gal. c. 1. l. de diff.

D. Contra ſic diſputo. Morbus omnis non eſt διάθεσις: Ergò malè definitur à Galeno morbus per διάθεσιν.

Obiectio.

C. Nego antecedens.

D. Probo. Vt plurimum morbus eſt ἕξις, habitus: Sed διάθεσις, diſpoſitio, non eſt ἕξις, habitus: imò opponitur habitui ab Ariſtot. in Categ. quia habitus eſt qualitas permanens quæ à

ſubjecto facilè amoveri non poteſt: diſpoſitio verò, qualitas quæ faciliimè amoveri poteſt.

Solutio.

C. Vox διάθεσις id eſt affectus à Galeno ſumitur, non ſpecialiore illo ſignificato, quo pro diſpoſitione, id eſt præparatione ad habitum ab Ariſtotele vſurpatur, ſed generaliore, quo diſpoſitionem & habitum, comprehendit. Morbi enim quidam ſunt σχετικοὶ, qui facilè adſunt & abſunt, alij ἑκτικοὶ, qui difficillimè depelluntur.

Obiectio 2.

D. Hoc inſuper argumento morbum primò actionem non lædere demonſtro: Facultas ab actione differt, tanquam cauſa ab effectu: Sed morbus facultatem primò lædit: Ergo actio primùm à morbo non læditur.

Reſponſio.

C. Id falſum in morbo organico, quia vſus inſtrumenti impediri poteſt, nulla facultate læſa. Obſtruatur vena aut nervus, impeditur diſtributio, integris facultatibus.

D. Saltem in morbo ſimilari facultas priùs læditur, quàm functio.

C, Reſpondeo, Medicum æſtimare omnia & dijudicare ſenſu. Atqui facultatem læſum eſſe non percipimus, niſi actione læſa.

D. Preterea non omnem morbum

 actio-

actionem lædere, ſic probo: Vulnus eſt morbus: Sed partis vulneratæ functiones integræ manent, quia ſanguinem trahit, retinet, aſſimilat, denique abſciſſam carnis portionem inſtaurat: Ergo non omnis morbus actionem lædit.

Reſponſio, C. Reſpondeo hæc fieri à parte ſana, quæ proximè ſubeſt vulneri.

Quotuplex ſit morbus. D. Quotuplex eſt morbus?

C. Triplex, ſimilaris, organicus & communis.

Qui ſimilares. D. Quinam eſt morbus ſimilaris?

C. Intemperies, quæ partis ſimilaris actionem primò lædit.

Quotuplex ſit intemperies. D. Quotuplex eſt intemperies?

C. Intemperies eſt ſimplex vel compoſita. Simplex eſt calida, frigida, humida, ſicca: compoſita, calida & humida, calida & ſicca; frigida & humida, frigida & ſicca: eaque nuda, vel cum materia.

Qui & quotuplex ſit morbus organicus D. Quinã eſt morbus organicus?

C. Structuræ ametria, quæ inſtrumenti vſum primò pervertit.

D. Quotuplex eſt?

C. Quadruplex, in conformatione, in magnitudine, in numero, & in ſitu.

Qui conformationis morbus. Quinam eſt conformationis morbus?

C. Con-

C. Conformationis morbus eſt, cum partis figura naturalis depravatur; aut meatus vel cavitas præter modum dilatatur; aut coarctatur, vel obſtruitur; aut aſperitas læviga tur vel lævitas exaſperatur.

D. Quinam magnitudinis morbus?

Qui magnitudinis, C. Magnitudinis morbus eſt cum pars aliqua ſupra convenientem naturæ modum increvit, aut infra ſubſtitit.

Qui numeri. D. Quinam numeri morbus?

C. Numeri morbus eſt, cum pars aliqua deeſt, aut ſuperabundat.

Qui morbus in ſitu. D. Quinam morbus in ſitu?

C. In ſitu morbus eſt, ſi pars à ſua ſede receſſerit, vt omenti vel inteſtini in ſcrotum prolapſus.

Qui & quotuplex ſit morbus communis. D. Quinã eſt morbus communis?

C. Solutio continui, quæ vtriuſque partis functionibus peræque incommodat.

D. Quotuplex eſt ſolutio continuitatis?

C. Quadruplex, vulnus, vlcus, fractura & luxatio; quæ in ſitu morbus etiam dici poteſt.

D. Cur tumorem præter naturam hîc prætermittis?

Quid tumor præ- C. Quia tumor præter naturam ex

 intem-

intemperie, mala conformatione & ſolutione continui compoſitus perhibetur morbus, qui à Græcis ἀπόστημα, a Latinis abſceſſus appellatur.

Quotuplex abſceſſus ſignificatio

D. Quotuplex abſceſſus ſignificatio?

C. Duplex, vna generalis, altera ſpecialis.

Abſceſſus quippè nomen generaliter pro omni præter naturam tumore ſumitur, ſpecialiter verò pro Phlegmone ad ſuppurationem perducta: ac ſæpe pro tumore in quo extranea quædam materia melli, vel pulti aut ſevo ſimilis, Kyſti concluſa deprehēditur, vnde meliceris atheroma, vel ſteatoma Græcè nuncupatur.

D. Vbi nam hæ abſceſſus ſpecies fiunt?

C. In externis partibus corporis.

D. Illic profecto fieri conſueverunt. Sed novam illarum ſedem ante hunc diem in Scholis Medicorum inauditam, non ita pridem animadvertimus.

Recens hiſtoria abſceſſus multiplicis in cerebro reperti.

Illuſtriſſimus Montis-pezati Marchio, vir acerrimo ingenio, ſubſiſtente jamdiu alui profluvio, cui ab incunte adoleſcentia obnoxius fuerat, nec non & hæmorrhoidibus, quæ ſtatis temporibus diu profluxerant, ab annis

annis 8. ſuppreſſis, quadrageſimo nono ætatis anno, menſe Iunio, anno à Chriſto nato 1619. contumaci cephalæâ primum apud Turones correptus eſt, cujus conſectaria fuit παραφροσύνη. Licet autem quam plurima remedia ex arte præſcripta ſint à celeberrimis Turonenſibus Medicis, DD. Falezeo & Totoloco: irrita nihilominus fuerant omnia. Quamobrem ad preſſigniacum ab aula Regia ductus eſt. Vbi cum D. Gallo facultatis Medicæ Pictavenſis Decano, D. Maureo Ducis Mayennenſis Medico, ac D. Forello Caſtello-realdo Poliatro, ad illum curandū accerſitus ſum. Sed quoniam pervicacior morbus etiam valentioribus auxilijs κατὰ λόγον vſurpatis cedere haud potuit, D. laborans 13. die Auguſti lethargicus tandem obijt.

Diſſecto cadavere nobis præſentibus, ſub anteriore ventriculo dextro, cerebri portio labefactata conſpicua fuit, in qua abſceſſus variæ ac multiplices formæ repertæ ſunt, quarum Kyſtes ſtrobyli magnitudinem æquabant, vna ſteatomatis, altera atheromatis, reliquę meliceridôn ſpeciem referebant.

Raram illam obſervationem à nobis fa-

biſ factam tibi obiter narrandam duxi. Ad generalem abſceſſus doctrinam revertamur.

Quotuplex tumor præter naturam.

D. Quotuplex eſt tumor præter naturam?

Quid phlegmone.

C. Quadruplex, phlegmone, eryſipelas, œdema & SKirrhus.

D. Quid eſt phlegmone?

C. Eſt tumor præter naturã à ſanguine extra venas exiliente, partem diſtendente, cum calore, rubore, dolore, pulſu & renixu.

Quid eryſipelas.

D. Quid eſt eryſipelas?

C. Eſt inflammatio valdè ardens circa cutim maximè conſiſtens, nonnunquam & ſubjectæ carnis aliquid occupans, à bilioſo fervidoque ſanguine, qui præ tenuitate inſignem non infert tumorem, ſed longè lateque hùc illùc diſpergitur.

Quid œdema.

D. Quid eſt œdema?

C. Eſt tumor frigidus, laxus, mollis, albicans, doloris expers, prementis digiti veſtigium relinquens, ab humore pituitoſo ortus.

Quid SKirrhus.

D. Quid eſt SKirrhus?

C. Eſt tumor durus & renitens, doloris expers, cum ſenſu aut exiguo aut prorſus nullo, ab humore melancholico genitus.

Quid vulnus.

D. Quid eſt vulnus?

C. Eſt

C. Eſt ſolutio continuitatis recens in partibus mollibus, ictu aliquo, aut morſu vel caſu, extrinſecus inflicta.

Quid vlcus.

D. Quid eſt vlcus?

C. Eſt ſolutio continuitatis in partibus mollibus ab eroſione excitata.

Quid fractura.

D. Quid eſt fractura?

C. Eſt ſoluta oſſis vnitas à cauſa externa contundente, collidente & rumpente.

Quid luxatio.

D. Quid eſt luxatio?

C. Eſt articuli è proprio ſinu in alienum prolapſus, cum motus voluntarij læſione.

DE CAVSIS MORBIFICIS.

Quid & quotuplex ſit cauſa morbifica.

D. Quid cauſæ nomine hîc intelligitur?

C. Diatheſis contra naturam, quæ morbum facit, cujus doctrina αἰτιολογία dicitur.

D. Cauſa morbi, vt plurimùm ſubſtantia eſt, vt humor quiſpiam, vel flatus, aliudve præter naturam, vt calculus. At diatheſis eſt qualitas. Ergo morbi cauſa male definitur per diatheſim.

C. Vox

C. Vox diatheſis, ſecus à Galeno atque ab Ariſtotele vſurpatur, nempè pro omni eo, quod nativam corporis temperaturam & ſtructuram deſtruere ac actiones lædere poteſt. ſive ſubſtantia ſit, ſive qualitas.

D. Quotuplex eſt cauſa morbifica?

Quæ & quotuplex ſit cauſa interna.

C. Duplex, interna & externa.

D. Quænam eſt cauſa interna?

C. Quæ intra corpus conſiſtit.

D. Quotuplex eſt?

Quæ & quotuplex cauſa antecedens.

C. Duplex, antecedens & continens.

D. Quænam eſt cauſa antecedens?

C. Quæ morbum fovet, προηγουμένη Græcis dicta.

Quid & quotuplex plethora.

D. Quotuplex eſt?

C. Duplex, plethora & cacochymia.

D. Quid eſt plethora?

C. Πληθώρα μὲν ἐστὶν ἁπάντων τῶν χυμῶν ὁμοτίμως αὐξηθέντων, ἢ τοῦ αἵματος μόνου πλεονεξία.

Plenitudo eſt humorum omnium æqualiter adauctorum, ſive ſanguinis ſolius reduntantia. Ex Gal. c. 3. l. 2. de compoſ. medic. κατὰ τόπους.

Quæ plethora ad vires.

D. Quotuplex eſt plethora?

Duplex, vna πρὸς τὴν δύναμιν, ad vires, altera πρὸς ἀγγεῖα, ad vaſa; à multis κατὰ τὸ ἔγχυμα vocata.

D. Quæ-

D. Quænam eſt plethora ad vires?

C. Ea eſt in qua ſanguis tametſi nec qualitate, nec copia ſymmetriam exceſſit, vires tamen quavis alia ex cauſa imbecilles premit.

Quæ ad vaſa.

D. Quænam eſt plethora ad vaſa?

C. Quæ jam ſupra naturæ ſymmetriam eſt. Quæ ipſa aut levis eſt, cum venarum cavitatē ſolum replet, ac proinde mediocritatē paulùm excedit, aut tenſiva cum jam vaſorum tunicas præ copia diſtendit ac prope divellit.

Qui differant plethora ad vaſa & ad vires.

D. Quomodo differunt plethora ad vaſa & ad vires?

C. Cum in plethorea corpus nihilominùs ingraveſcit, & vires omnes æquales perſiſtunt, ſola eſt vaſorum plenitudo. At ſi corpus, artusque ingraveſcunt, & motus pigrior evadit, ſomnus gravis, profundus & interturbatus, & laborans per inſomnia ſe graviter premi, aut onus geſtare, aut loco moveri non poſſe putat, virium eſt gravans plenitudo.

Notæ plenitudinis antecedentes

D. Quænam ſunt plethoræ ſigna?

C. Antecedentia quidem ſunt cauſæ ſanguinis vbertatem procreantes, quales ſunt corporis εὐκρασία, ætas ἡ ἀκμαστική, tempus vernū, regio temperata, liberalior victus euchymus,

beneque

beneque temperatus, ac conſueta ſanguinis vacuatio ſuppreſſa: conſequentia vero ſunt accidentia, quæ copioſum in corpore ſanguinem contineri, dominariq; demonſtrant; qualia ſunt faciei color rubicundus, venarum tumor, tenſio vaſorum, tenſiva laſſitudo ſpontanea, plenior corporis moles, habitusve mediocriter carnoſus, animi mores hilares & jucundi, morum ſimplicitas & ſtupiditas, capitis gravitas, ſomnus profundus, pulſus magnus fortis & plenus, reſpiratio difficilior, ſanguinis prompta rejectio, &c.

Conſequentes.

D. Quid cacochymia?

C. Κακοχυμία μὲν ἐςὶ τῆς ξανθῆς ἢ μελαίνης χολῆς, ἢ τοῦ φλέγματος πλεονεξία. Cacochymia eſt flavæ vel atræ bilis, vel pituitæ redundantia. Auth. Gal. c. 6. l. 3. meth. med. Vnde triplex cacochymia, biliosa, melancholica & pituitoſa.

Quid & quotuplex cacochymia.

D. Quibus ſignis dignoſcitur cacochymia biliosa?

Signa cacochymiæ bilioſæ antecedentia

C. Dignoſcitur primùm ex cauſis bilis copiam exaggerantibus quales ſunt temperies calida & ſicca, ætas conſtans & florida, tempus æſtivum, ſicca cæli conſtitutio, regio calida & ſicca, & prægreſſa victus ratio calidior

Conſequentia.

dior & ſiccior. Deinde ſignis flavæ bilis immoderatius in corpore exuperantis; qualia ſunt faciei color pallidus, flavus aut citrinus, vel nigellus, corporis habitus ſiccus, macer & gracilis, atque hirſutus, pilus flavus vel nigellus, venarum amplitudo, calor tactu acer & mordax, ὀξυθυμία, ſenſus acuti, veloces & expediti, ingenium acre & ſolers, ſomnus levis & inquietus, vigiliæ & perpetuæ, inſomnia belli, furoris, ignis plena, pulſus velox, frequens & durus, oris amaror, inappetentia, ſitis inexpleta, vomitio dejectioque bilioſa, alvus aſſiduè ſicca, vrina flava, flammea & pauci ſedimenti, &c.

D. Quibus ſignis dignoſcitur cacochymia melancholica?

Signa cacochymiæ melancholicæ antecedentia.

C. Dignoſcitur primum ex cauſis melancholiam in corpore largiorem congerentibus; cuius generis ſunt nativa temperies frigida & ſicca, cum lienis imbecillitate, vel calida quidem à principio, ἐκ μεθεπτώσεως autem frigida, ætas inclinans, tempús autumnale, victus craſſior, vitæ conditio triſtis. Deinde ex ſignis melancholiæ in corpore dominantis; qualia ſunt faciei color fuſcus, aut nigricans, corporis habitus ſiccus & maci-

Conſequentiæ.

macilentus, aſpectus firus, horridus ac mæſtus, metus & triſtitia, ſomnus turbulentus, pulſus parvus, tardus, ratus & ſubdurus, &c.

Signa cacochymiæ pituitoſæ antecedentia.

D. Quibus ſignis dignoſcitur cacochymia pituitoſa?

C. Dignoſcitur primùm à cauſis pituitæ proventum facientibus; cujuſmodi ſunt temperamentum frigidum & humidum, ætas ſenilis, hybernum tempus, conſtitutio cæli humida, victus plenior intempeſtivè ſumptus, largior aquæ potus, vita ſedentaria, ſomnus longior:

Conſequentia.

tum ab incidijs pituitæ dominantis in corpore conſpicuis; qualia ſunt faciei color albicans, plumbeus aut lividus, facies tumida, totius corporis moles ampla & obæſa, venæ & arteriæ exiles & anguſtæ, pilus albus, animi mores, omneſque corporis motus tardi, ſenſus obtuſi, mens hebes, ſomnus profundus atq; gravis, aquarũ, pluviæ, nivis aut ſubmerſionis plena inſomnia, capitis grauitas, pulſus parvus, tardus, rarus, mollis, tarda concoctio, ructus acidus, &c.

Quæ cauſa continens.

D. Quænam eſt cauſa continens?

C. Eſt quæ proximè morbum facit, Græcis συνεκτικὴ, Latinis etiam conjuncta dicitur.

D. At

Obiectio 1.

D. At nullam eſſe conjunctam cauſam ſic probo: συνεκτικὸν αἴτιόν ἐστιν οὗ παρόντος πάρεστι ϗ τὸ νόσημα, ϗ ἐξαιρουμένου λύεται. Cauſa continens eſt qua præſente, adeſt & morbus, & qua ſublata, ſolvitur, Auth. Gal. lib. de fin. med. & libro introductorio.

Sed qualibet morbi cauſa ſublata, nequaquam tollitur morbus. Ergo nulla eſt cauſa continens.

C. Nego minorem:

D. Probo minorem. Si ſublata morbi cauſa qualibet, tolleretur morbus, nullis opus eſſet remedijs ad curandum morbum: Sed præter remedia quæ cauſæ morbificæ ſummovendæ accommodata ſunt, alia requiruntur ad ſummovendum morbum; vt ad intemperiei curationem, præter κενωτικὰ, quæ imprimis ſunt præſcribenda ad evacuationem humoris intemperiem committentis; requiruntur & ἀλλοιωτικὰ, ad intemperiem corrigendam, calefacientia videlicet ad intemperiem frigidam: refrigerantia ad intemperiem calidam: Ergo ſublata morbi cauſa, non tollitur morbus.

Solutio

C. Reſpondeo, morbos quibus conjuncta cauſa eſt, omnes ea ſublata ſolvi, nec vlla deinceps curatione propria

propria egere : ſed morbos quorum nulla eſt alia interior cauſa, quàm plethora & cacochymia, vt febres eſſentiales, vtraq; ſublata, propria ad perficiendam curationem poſtulare remedia.

Obiectio 2, D. Sic argumentor. Si aliqua eſſet cauſa conjuncta, illa potiſſimum in phlegmone eſſet conſpicua. Nam humor inhærens, impactuſque parti inflammatæ eſſet phlegmones conjuncta cauſa : Sed humor inhærens impactuſque parti laboranti, non eſt cauſa conjuncta : Ergo nulla eſt cauſa conjuncta in morbis.

C. Nego minorem.

D. Probo minorem. Morbus & morbi cauſa differunt : Sed humor ille, ipſa eſt phlegmone : Ergo non eſt conjuncta phlegmones cauſa.

C. Nego minorem.

D. Probo minorem. Cui convenit definitio, ei convenit & definitũ: Sed humori parti inflammatæ impacto optimè quadrat phlegmones definitio : Ergo eſt phlegmone.

C. Nego minorem.

D. Probo minorem. Phlegmone eſt intemperies calida, partem cui inſidet inflammans, tumefaciens atque diſtendens, ita vt illius functionem

primò

primò & per ſe lædat : Sed humor ille, qui parti inflammatæ impactus eſt, fervet, diſtendit, gravat, adeoq; phlegmone eſt, functionemque primò & per ſe, nulloque alio interventu lædit.

Reſponſio. C. Reſpondeo humorem parti inflammatæ impactum, ſubſtantiam eſſe; phlegmonem verò accidens, ac ſe; proinde toto genere differre, tantum abeſt vt eadem vtriuſque ſit definitio.

Quæ ſit cauſa externa. D. Quænam eſt cauſa externa?

C. Quæ extrinſecus advenit, & vehementer corpus alterat. Græcis προκαταρκτικὴ, Latinis præincipiens, & evidens, vulgò primitiva dicitur.

Et quotuplex. Eſt autem totuplex evidens morbi cauſa, quotuplex eſt res non naturalis. Aër quippe morbum facit, vbi eſt intemperatus, aut impurus. Et alimentum, ſi excedat aut deficiat, aut ſi pravum ſit, aut præpoſterè ſumptum. Item motus & quies, nec non ſomnus & vigilia, cum eſt immoderatior alteruter. Cum etiam retinentur quæ excernenda ſunt, & excernuntur quæ retinenda, morbum pariunt, quemadmodum & animi pathemata, ſi ſint immoderata.

E DE

Symptomatibus.

DE SYMPTOMATIS.

Quid ſymptoma, generaliter ſumptum

D. Quid eſt ſymptoma?

C. Symptomatis nomẽ latè ſumptum ſignificat πᾶν ὅπερ ἂν συμπίπτῃ τῷ ζώῳ παρὰ φύσιν, quicquid animanti prçter naturam accidit, authore Galeno c. 2. lib. de ſympt. diff.

Propriè dictum.

Sic pro omni præter naturam affectu generatim vſurpatur. Sed ſymptoma propriè definitur affectus contra naturam, qui morbum ſequitur, vt membra corpus. Hinc eſt, quod idipſum nonnulli Grçci Medici, non ſymptoma, ſed ἐπιγέννημα hoc eſt ſuccedens, appellare maluerint; quanquam σύμπτωμα quoque nomen illi pulchrè quadrat, quod ei à verbo συμπίπτω, quod ſimul cado denotat, eſt impoſitum, nulla alia de cauſa, quàm quod ſimul cum morbo eveni at

Cur epigenema appellatum.

Vnde ſymptomatum genera.

D. Quot ſunt ſumma ſymptomatum genera?

C. Tria, ἐνεργειῶν βλάβαι actionum læſiones, ἐκκρινόμενα καὶ ἐπεχόμενα, τὸ κατὰ φύσιν ἐξιστάμενα, excreta & retenta à naturæ modo recedentia, καὶ αἰσθηταὶ τοῦ σώματος διαθέσεις παρὰ φύσιν, ac ſenſibiles corporis affectus præter natura m

D. Quo-

Quotuplex actionum læſarum differentia.

D. Quotuplex eſt actionum læſarum differçntia?

C. Lçſarum actionum differentia ex integrarum numero colligenda. Vel enim animalium, vel vitalium vel naturalium actionum læſiones exiſtunt.

Quot modis actio lædatur.

D. Quot modis harum vnaquæq; læditur?

C. Omnis actio animalis, vitalis & naturalis bifariam læditur, quia aut non fit, aut malè. Et malè rurſum bifariam, aut diminutè, aut depravatè. Vnde triplex actionis cuiuſque noxa?

Noxa functionũ animaliũ

Principũ

C. Principum functionum noxæ ſunt, imaginationis, ratiocinationis & memoriæ abolitio, debilitas & depravatio; inter quas ἄνοια amentia, μωρία fatuitas & παραφροσύνη delirium, inſigniores habentur. Senſilium actionũ communes noxæ ſunt, ἀναισθησία ſenſus privatio, & δυσαισθησία ſentiendi difficultas, quæ omnem vitioſum ſenſum deſignat. Ἀγρυπνία & veternoſus ſomnus, interioris ſenſus noxæ perhibentur. Particulares verò exterioris cujuſque ſenſus noxæ ſunt; in oculis quidem cæcitas, viſus hebetudo & depravata viſio. In auribus ſurditas, auditus gravitas, &

Senſiliũ.

 depra-

depravata auditio. In ceteris tametſi proprijs nominibus careant, eadem nihilominus eſt proportio. Tactus in ſua functione præter reliquos ſenſus, proprium ſymptoma poſſidet, dolorem. Motricum actionum læſiones ſunt ἀκινησία immobilitas, & δυσκινησία difficultas motus, qui imbecillus quidem eſt, vel depravatus, vtpote tremulus, aut convulſivus aut palpitans.

Motricũ.

Necnon & ἀφωνία privatio vocis, δυσφωνία vocis difficultas & κακοφωνία vox depravata.

Noxæ functionũ Vitalium

D. Quænam ſunt functionum vitalium noxæ?

C. Inter vitalium functionum noxas recenſentur ἀσφυξία abolitio pulſus, & κακοσφυξία vitioſus pulſus. Necnon & ἄπνοια ſpirandi privatio, ac δύσπνοια, ſpirandi difficultas.

Noxæ functionũ naturaliũ.

D. Quænam ſunt functionum naturalium noxæ?

C. Appetentiæ læſiones ſunt ἀνορεξία, abolita appetentia, appetentia canina, & appetitus depravatus.

Concoctionis noxæ ſunt ἀπεψία cruditas βραδυπεψία tarda concoctio & δυσπεψία difficilis concoctio. Totidem & in retentione & in expulſione conſiſtunt, ſed quibus propriæ appella-

appellationes non ſuppetunt. Sic actionem quamlibet trifariam lædi contingit, quod vel minimè, vel remiſsè vel depravatè edatur.

D. Cur functionum noxas, excretorum & retentorum ametria ſequitur?

Cur actionum læſionem exercitorum & retentorũ ametria ſequatur.

C. Quia excretorum ametria fit τῆς ἀποκριτικῆς ἀμέτρως κινουμένης expultrice immodicè mota: & retentorum ametria, τῆς καθεκτικῆς ἀμέτρως ἐνεργούσης, retentrice immodicè agente.

D. Quid eſt excrementorum ἀμετρία?

C. Vitium quod excrementa à naturæ modo recedentia contraxerunt?

Quid & quotuplex excrementorum ametria.

D. Quotuplex eſt?

C. Triplex, in ſubſtantia, in quantitate, & in qualitate. Siquidem τὰ ἐκκρινόμενα τοῦ σώματος, ἢ κατεχόμενα παρὰ φύσιν, ἢ ταῖς οὐσίαις ὅλαις, ἢ ταῖς ποσότησιν, ἢ ταῖς ποιότησιν, ἐξιστάμενα τοῦ κατὰ φύσιν, quæ è corpore excernuntur, vel in eo præter naturam detinentur, vel tota ſubſtantia, vel quantitate vel qualitate, à naturæ modo recedunt, authore Gal. 6. de ſympt. diff.

Quid intelligitur ſubſtantiæ vitio.

D. Quid ſubſtantiæ vitium appellas?

 C. Cum

C. Cum quod excernitur toto genere præter naturam eſt, vt calculus, vt arenula, vt lumbricus: aut cum non id quod excernitur, ſed ipſa illius excretio præter naturam exiſtit, vt ſanguis è naribus, ex auribus, ex ore, è veſica vel alvo profluens.

Quid quantitatis vitio.

D. Quid quantitatis vitiũ vocas?

C. Cum juſtus naturæ modus in excretis minimè tenetur, ſed ea vel abundantius vel parciùs profluunt

Quid qualitatis vitio.

D. Quodnam eſt qualitatis vitium?

C. In excrementis vitium qualitatis ineſt, cum eorum color à naturæ modo recedit, vt ſi niger, lividus aut viridis exiſtat: aut cum graveolentia ferit: aut ſapor amarus, ſalſus, aciduſve ſubeſt: aut lentor vel acrimonia, & craſſicies vel tenuitas, aliave qualitas præter naturam ineſſe deprehenditur.

Cur retentorum nedum excretorũ ametria dicatur.

D. Cur excretorum ametriæ, retẽtorum ametria adjunguntur?

C. Quia excrementa non minus à naturæ modo deſciſcunt, nec minus vitium contrahunt, vbi excernenda retinentur, quam cum retinenda excernuntur.

Quæ ad retentorũ ametriam sympto-

D. Quęnam ſymptomata ad retentorum ametriam referuntur?

C. Menſi-

maræ pertii, neant-

C. Menſium & hæmorrhoïdon ſuppreſſio, alvi aſtrictio, ἰσχουρία, δυσουρία, στραγγουρία, ſudoris, aliorumque excrementorum retentio, quorum ſalutaris evacuatio eſt.

Cur ſenſibiles corporis affectus excrementorum ametriã ſequantur.

D. Cur ſenſibus obvios corporis affectus præter naturam, poſt excrementorum ametriam collocas?

C. Quia excrementitiorum ferè humorum vitio contrahuntur.

Quotuplicia ſint ſymptomata in ſenſibilibus corporis affectibus

D. Quot ſunt ſymptomata ἐν ταῖς τοῦ σώματος αἰσθηταῖς διαθέσεσι συνιστάμενα, in ſenſibilibus corporis affectibus conſiſtentia?

C. Tot eſſe perhibentur, quot ſunt ſenſus quibus percipi ſolent. Alia quippè ὁρατὰ viſibilia ſunt, alia ἀκουστὰ, audibilia; alia ὀσφραντὰ odorabilia; alia γευστὰ, guſtabilia; alia ἁπτὰ, tangibilia, quia viſu, auditu, odoratu, guſtu & tactu apprehenduntur.

Qui ſint viſibiles corporis affectus.

D. Quænam ſunt ὁραταὶ διαθέσεις παρὰ φύσιν, viſibiles corporis affectiones præter naturam?

C. Fœdi colores qui efflorescũt ex ſubjectorum humorum idea: qualis flavus eſt in ictero, pallidus in leucophlegmatia, niger in elephantiaſi.

Necnon figura & moles, omneſq; aſpectabiles corporis qualitates mutatæ.

 D. Quæ

Qui audibiles.

D. Quæ ἀκουστὰ, auſcultabiles?

C. Soni præter naturam, quales ſunt aurium tinnitus, pulmonum fauciumque ſtertores, dentium ſtridores, ventriculi rugitus, inteſtinorum crepitus. Nec non & clangores & tremulæ voces.

Qui odorabiles.

D. Quæ ὀσφρητὰ, olfactiles

C. Tetri odores, quos axillæ, aures, nares, os, pedes, aut corpus vniverſum expirat.

D. Quæ γευστὰ, guſtabiles?

Qui guſtabiles.

C. Ingrati ſapores qui palatum & linguam inficiunt, cujuſmodi ſunt oris amaror à bile flava, ſapor acidus à melancholia, & ſalſus à pituita.

Qui tangibiles.

D. Quæ ἁπτὰ, tactiles?

C. Primæ qualitates, caliditas, frigiditas, humiditas, ſiccitas & quæ ab his naſcuntur, mollities, durities ſcabrities, laxitas, rugoſitas, & alia id genus vitia quæ in cute tactu percipiuntur.

DE SIGNIS.

D. Hæc tria ſunt ſumma ſymptomatum genera, vnde potiſſimum ſumuntur morborum ſigna, quorum doctrina σημειωτικὴ dicitur. Quid eſt ſignum?

C. Quic-

Quid ſignum.

C. Quicquid ſenſibus noſtris obvium, aliud quippiam latens & occultum comitatur, id illius eſt ſignum. Sic ſymptoma quia conſpicuum, interioris occultique morbi è quo fluxit, expreſſum eſt ſignum: quemadmodum & cauſa evidens, vt vitioſus cibus, morbi quem procreavit index eſt.

Quotuplicia ſigna.

D. Quot ſunt ſignorum genera?

C. Tria perhibentur ſumma ſignorum genera, ſalubria, quæ ſanam, inſalubria, quæ morboſam, & neutra, quæ neutram corporis conſtitutionem indicant.

Quotuplicia inſalubria.

D. Quotuplicia ſunt ſigna inſalubria?

Quæ diagnoſtica.

C. Duplicia, diagnoſtica, quæ præſentem oſtendunt morbi conſtitutionem, & prognoſtica, quæ futuram prævident. A nonnullis adduntur Anamniſtica, quæ præteritorum cõmemoratione præſentem & futurum morbi ſtatum patefaciunt.

Quæ prognoſtica.

Quæ anamniſtica.

Quotuplicia diagnoſtica.

D. Quotuplicia ſunt ſigna diagnoſtica.

C. Triplicia, alia quippè partem affectam, alia cauſam, alia ſpeciem morbi demonſtrant, quæ ſi propria & inſeparabilia ſint, παθογνωμονικὰ dicuntur, quemadmodum communia & ſepa-

& ſeparabilia accidentia συνεδρεύοντα, aſſidentia nuncupantur.

Quæ ad prognoſim neceſſaria.

D. Quę ad Prognoſim conſequendam expendenda ſigna?

C. Præter Pathognomonica ſigna quæ morbi idæam detegunt, ἐπιγινόμενα ſupervenientia, quæ morbi magnitudinem indicant, ac ἐπιφαινόμενα, inſuper apparentia, quæ motum & morem oſtendunt accuratè conſideranda.

Cur pathognomonica inter prognoſtica recenſeantur.

D. Cur pathognomonica quę ſpecifica morbi diagnoſtica ſigna ſunt, inter prognoſtica recenſes?

C. Quia ex morbi ſpecie præſagia ſæpè ducuntur. Quidam enim morbi in ſua ſpecie inſanabiles ſunt, vt carcinoma, alij verò ſanabiles, vt febris tertiana, nonnulli breves, vt ephemera, alij longi, vt hectica & quartana. Adde quod pathognomonica ſymptomata valdè aucta, morbi magnitudinem ſignificent, ac proinde periculum portendant, Vt ſi punctorius lateris dolor ad jugulum aut hypochondrium vſque extendatur, ac magna fuerit ſpirandi difficultas, acutiſſima febris, vehemenſque tuſſis, periculoſa pleuritis judicatur.

Quid epigenomena.

D. Quid vocas epigenomena?

C. Symptomata per cauſæ propa-

gationem

gationem ſupervenientia, quæ morbum adauctum indicant, cujuſmodi ſunt in pleuritide phrenitis, diarrhea, orthopnœa, faciei & oculorum rubor, maculæ per thoracem erumpentes, dorſi & ſcapularum rubor.

Quid epiphænomena.

D. Quid vocas epiphænomena?

C. Quæ præter ſigna pathognomonica & epigenomena velut foras exeuntia, manifeſtò ſe produnt. Talia ſunt coctionis & cruditatis ſigna, quæ criſim bonam vel malam, citiùs vel tardiùs futuram arguunt.

Quid ſit criſis.

D. Quid eſt criſis?

C. Κρίσις ἐστὶν ὀξύῤῥοπος ἐν νόσῳ μεταβολὴ πρὸς ὑγείαν ἢ θάνατον. Criſis eſt repentina in morbo mutatio ad ſalutem vel ad mortem, authore Galeno, c. 1. l. 1. de diebus decretorijs, cap. 7. l. 3. de criſibus. & com. in aph. 13. & 23. ſect. 2. Quo fit vt criſis bona ſit vel mala, ac vtraque perfecta vel imperfecta.

Quid criſis dictio denotat.

D. Quid criſis dictio denotat?

C. Criſis nomen à Græco verbo κρίνω deductum eſt, quod judico, cerno, ſecerno, excerno & ſolvo, ſignificat. Vnde κρίσις idem ſonat quod judicium? ſæpè pro naturæ cum morbo certamine ſumitur; quandoque pro noxiorum humorum ſecretione

 & ex-

& excretione vſurpatur, ac nonnunquam pro morbi ſolutione quovis modo facta. Sic ab Hippocrate lib. de præceptionibus κρίσις definitur ἀπόλυσις νόσου ſolutio morbi.

Quæ criſis perfectè bona.

D. Quæ criſis perfectè bona?

C. Quæ pepaſmi ſignis die indice apparentibus præmonſtrata, ſine periculoſis ſymptomatis die critico perficitur, cum manifeſta excretione, pro morbi ſpecie & ægrotantis natura.

Quæ imperfectè bona.

D. Quæ imperfectè bona?

C. Quæ non omninò morbum tollit, ſed facit vt alacrius æger morbum ferat.

Quæ perfectè mala.

D. Quæ criſis perfectè mala?

C. Quæ mortem accelerat.

Quæ imperfectè mala.

D. Quæ imperfectè mala?

C. Quæ ægrum in deteriorem ſtatum præcipitat.

Criticorũ ſignorum diviſio.

D. Quomodo ſigna critica dividuntur?

C. Signorum criticorum alia criſim præcedunt, alia comitantur, alia conſequuntur.

Quotuplicia ſint antecedentia criſis ſigna.

D. Quotuplicia ſunt antecedentia criſis ſigna?

C. Quæ criſim præcedunt ſigna duorum ſunt generum, quædam tempus & diem criſis indicant, alia ſpeciem criſis futuræ prænunciant.

Signa tẽpus & diem criſis indicantia.

D. Quænam ſunt ſigna tempus & diem criſis indicantia?

C. Coctionis & cruditatis ſigna, quæ in excrementis apparent vniverſalibus, vrina & dejectione. Siquidem an celerior vel tardior ſperari debeat criſis, imò quo die judicandus ſit morbus certò demonſtrant, Nam ſi quarto die vrina appareat cocta, vtpote ſi hypoſtaſim habeat albam, lævem & æqualem, criſim ſeptimo die futuram oſtendit; quia τῶν ἑπτὰ ἡ τετάρτη ἐπίδηλος, ſeptenorum quartus eſt index, ex Hippocratis dogmate.

D. Quid preterea indicant coctionis & cruditatis ſigna?

C. Vt cruditatis ſigna non modò diuturnitatem, ſed mortem aliquandò portendunt, ſic coctionis ſigna non tantùm morbi brevitatem, ſed etiam ſecuritatem pollicentur.

Quid ad perfectam concoctionem requiratur.

D. Eſt-ne id perpetuum?

C. Maximè, modò coctio continua ſit & conſtans. Optima quippe eſt vrina (inquit Hippocrates Prognoſi 26. ſect. 2.) cum ſedimentum fuerit album, læve & æquale per totum tempus, donec judicatus fuerit morbus. Quod ſi intermiſerit & aliquando quidẽ pura i. e. cruda me-

jatur, nonnumquam ſubſideat quid album ac læve, diuturnior fit morbus, & minus ſecurus. Authoritas ratione confirmatur. Continuitas coctionis naturæ validam vim, & caloris coquentis imperium denotat: at ſi interrupta ſit coctio; vt manè coctionis ſigna appareant, veſperi deliteſcant, nunc crudæ, nunc coctæ fundantur vrinæ, nulla ex ea coctione criſis ſecuritas ſperari poteſt; quia pari contentione certant natura & morbus. Vnde manet victoria anceps, inchoat coctionem natura, ſed debilior perficere nequit, aut fortaſſe humoris efferi tanta eſt malignitas, vt coctionem admittere non poſſit. Hinc δυσκρισία.

Quid præter coctionē tempus criſis indicet.

D. Nonne ſunt & alia tempus & diem criſeωs indicantia ſigna?

C. Præter coctionis & cruditatis notas, obſervandus morbi motus, ad criſis tempus, diemq; præſagiendum. Qui enim morbi celeriter & vehementer moventur, ij celeriter judicantur. Extremè peracuti primo quaternio, peracuti primo ſeptenario, acuti ſimpliciter decimo quarto die, acuti ἐκ μεταπτώσεως ex decidentia, ad quadrageſimum vſque diem prorogari poſſunt.

Motus

Motus inſuper morbi indicat pari ne, an impari die criſis contingere debeat, Nam cum in vigore tantum & exacerbatione morbi fiant criſes, nunquam in principio, nec in declinatione, ſi paribus diebus exacerbetur morbus, pari die ſperanda erit criſis, ſi imparibus, impari, ex Hipp. ſect. 3. l. 3. Epid.

Signa quæ iam instantem criſim indicant.

D. Quænam inſtantis criſis ſigna ſunt?

C. Criſim proximè ſolent præcedere ingens capitis dolor, jactatio, anxietas, ſitis inexhauſta, pulſus inæqualitas, ſpiranda difficultas, & alia id genus, quæ τῆς δυσφορίας nomine deſignavit Hippocrates, aph. 13. ſect. 2. Ὁκόσοισιν ἡ κρίσις γίνεται, τούτοισιν ἡ νὺξ δύσφορος ἡ πρὸ τοῦ παροξυσμοῦ. Quibus criſis fit, ijs nox gravis ante acceſſionem.

Signa quæ criſis ſpeciē prænunciant.

D. A ſignis quæ tempus, ad ea quę ſpeciem criſis prænunciant transeundum. Declara imprimis quotuplex ſit criſis?

C. Duplex omninò criſis ſpecies, excretio & abſceſſus. Omnis quippe humoris ab vna parte in aliā tranſlatio, fit καθ' ἔκκρισιν per efluxum, aut κατ' ἀπόστασιν, per decubitum.

D. Quæ-

D. Quænam ſunt excretionis differentiæ?

C. Hæmorrhagia, ſudor, diarrhœa, vomitus, & ἀπόῤῥοια, vrinæ profluvium.

D. Quotuplicia ſunt criſis per excretionē, vel abſceſſum futuræ ſigna?

C. Duplicia. Nonnulla quippe vniverſalia ſunt, alia cujuſque ſpeciei propria.

D. Vnde vniverſalia petuntur?

C. Ex morbi motu, parte affecta & ægrotantis ætate.

D. Qualia ex morbi motu critica præſagia?

Vt vniverſalia petantur ex morbi motu.

C. Acuti morbi per excretionem, diuturni per abſceſſum ferè judicantur; quia acutorum natura in celeri & vehementi motu conſiſtit, vt diuturnorum in tardo.

D. At diuturni morbi ſæpè excretione judicantur. Sic 3. Epid. Nicodemus 24. die per vrinas, Anaxion 34. per ſudores, ac Cleonactides 80. perfectè judicatus eſt.

C. Reſpondeo chronicos morbos, per excretionem nonnumquam ſolvi, ratione acutarum exacerbationum quæ ſuperveniunt.

Ex affecta parte.

D. Qualia ex affecta parte critica præſagia?

C. Si

C. Si hepatis convexa inflammatione obſideantur, exſpectanda erit criſis, aut per hæmorrhagiam è nare dextra κατ' ἴξιν, aut per ſudorem; aut vrinæ profluvium: ſin cava afficiantur, alvi fluxu aut vomitu potiùs ſolvetur morbus. Capitis inflammationes prorupto è naribus ſanguine ſæpè judicantur. Eò enim deſinunt extrema vaſorum. Meſenterij verò & ventriculi phlegmonas vomitus & alvi fluxus ſupervenientes ſanant.

Ex ægrotantis ætate.

D. Qualia ex ægrotantis ætate critica præſagia?

C. Iuvenibus febre ardente correptis hæmorrhagiæ vt plurimum contingunt, ſenibus verò alvi profluvia, teſte Hippocrate lib. 1. Epid. Rationem adfert Galenus, quia juvenum humores bilioſi ſunt, tenuiſſimi & acerrimi, proptereaque ἀνάῤῥοποι, ſenum verò pituitoſi, ac κατάῤῥοποι.

D. Hæc ſunt vniverſalia criſis futuræ ſigna, nunc ad ea quæ cujuſque ſpeciei propria ſint, veniamus. Recenſe imprimis hæmorrhagiæ criticę jamjam futuræ ſigna?

Signa futuræ hæmorrhagię.

C. Si acutè febricitanti rubore ſuffundatur facies, ingens capitis collique dolor adſit, temporum arteriæ vehementius pulſent, hebeſcat viſus, ac mar-

ac marmariges ante oculos obverſentur, hypochondrium diſtendatur cum ſpirandi difficultate, profluvium ſanguinis è naribus expectare oportet.

D. Cujuſque ſigni rationem expone?

Singulorum ſignorum cauſæ.

C. Dum in procinctu eſt hæmorrhagia, rubet facies, quia transfertur ſanguis ab inferioribus partibus ad ſuperiores, qui mox per nares exitum ſibi parat. Dolent caput & collum, ob eandem humoris morbifici tranſlationem, qui membranoſas partes exquiſitiſſimi ſenſus divellens diſtendenſque doloris ſenſum parit. Pulſant arteriæ extraordinario motu, propter earum compreſſionem, quæ à particulari venarum repletione fit. Caligant oculi, quia copioſus & craſſus ad ſuperiora elatus ſpiritus, meatus obſtruit, adeò vt ſpiritui animali prohibeatur aditus. Minutula quædam corpuſcula maculis marmorum ſimilia in aëre apparent, licet intra corneam ſint & cryſtalloidem, ex humoris ſurſum tranſlati vaporibus. Diſtenditur hypochondrium id eſt intumeſcit hepar, ob ſanguinis motum qui in ſuo fonte, & venarum radicibus moveri incipit Diffici-

Difficilis redditur ſpiratio, quia dum ad ſuperiores partes viam affectat ſanguis, diaphragma princeps liberæ reſpirationis organum, premit.

Alia hæmorrhagiæ ſigna

D. Suntne & alia inſtantis hęmorrhagiæ ſigna?

C. Præter ea quæ recenſentur ab Hippocrate, addit Galenus auriũ tinnitum, narium titillationem, ac mendacia rubrarum rerũ viſa, imaginationi obverſantia. Sic libro de prænotione, juveni cuidam acutè febricitanti ſubitò è lecto exilienti prędixit erupturum è naribus ſanguinẽ quod rogatus qua de cauſa exiliret, cùm nihil adeſſe metuendum, reſponderit rubrum ſerpentem ex tegula irrepentem ſe vidiſſe, ideoq; aufugiſſe, ne aberrans ſuper ipſum delaberetur.

Sudoris critici ſigna.

D. Quænam ſudoris critici præſagia?

C. Sudoris critici jamjam futuri ſigna duo ſunt apud Hippocratem, vrinæ ſuppreſſio & rigor.

Signorũ cauſæ.

D. Cur vrinæ ſuppreſſio ſudoris eſt prænuntia?

C. Quia vrinæ & ſudoris eadem materia, ſerum nempè eorum qui in venis continentur humorũ. Vnde facta ſeroſi humoris in univerſũ corporis habitũ tranſlatione, ſupprimitur vrina.

D. Quæ

D. Quæ rigoris cauſa?

C. Seri acrimonia panniculũ nervoſum (vulgus carnoſum vocat impropriè) exquiſitiſſimi ſenſus vellicans.

Alia ſudoris ſigna.

D. Suntne & alia ſudoris futuri ſigna?

C. Recentiores addunt pulſum mollem, fluctuantem, & vndoſum, præſentionem calidi vaporis è corpore exhalantis, ac inſomnium calentis balnei.

Signa diarrhææ inſtantis.

D. Quænam ſunt diarrhææ inſtantis ſigna?

C. Ructus, rugitus, crepitus & inflatio ventris, alvinam dejectionem portendunt, authore Hippocrate. Hęc quippè noxium humorem à toto corpore in meſenterij venas, & ab his in inteſtina tranſlatum arguunt. Vrina inſuper tenuis & alba apparet, tranſlata ad alvum copioſiſſima bile. Quãdoque etiam ſupprimitur.

Signa imminẽtis vomitus.

D. Quænam ſunt imminentis vomitus ſigna?

C. Hæc ſunt ab Hippocrate prodita, ἄση, jactatio cum nauſea, καρδιωγμὸς, morſus ſtomachi, à pravo humore in ventriculo ſtabulente, πτυαλισμὸς, ſputatio freqnens, exudante à ventriculo in os humore, ac

τὸ ὀρ-

τὸ ὀρφνῶδες, tenebricoſa viſio, ob fumidum vaporem ab impuro ventriculo exhalantem.

Alij addunt linguæ amarorem ac labri inferioris palpitationem.

Signa perirrhiæ.

D. Quænam ſunt perirrhiæ futuræ ſigna?

C. Nulla tradidit Hippocrates, ſed ex aliarum excretionum privatione colligenda eſſe monet Galenus. Si enim hæmorrhagiæ, ſudoris, alvinæ dejectionis, ac vomitus nulla ſigna eluceant, præceſſerint autẽ & coctionis & perturbationis criticæ ſigna, rationi conſentaneum eſt per vrinæ profluvium, morbum judicatum iri, maximè verò ſi gravitas in hypochondrio & ardor in extremo pudendi perſentiantur, ac toto morbi decurſu copioſas & craſſas æger minxerit vrinas.

Signa criſis per abſceſſũ futuræ.

D. Excretionis cujuſq; ſigna enarraſti, nunc quibus notis abſceſſus futurus indicari poſſit aperi?

C. In longis morbis ob humores craſſos, quos per excretionem foras trudere natura nequit, expectandus abſceſſus, hyemali potiſſimum tempore; Item ſi excretio inchoata quidem fuerit, ſed non omninò perfecta; ac ſi vrinæ tenues & crudæ toto

morbi

morbi decurſu cum ſalutaribus ſignis apparuerint.

D. Hactenus & quando & quæ ſit futura criſis aperuiſti, factæ deinceps criſeos & bonæ & malæ notas perſequere?

C. An facta criſis bona vel mala ſit, ex ſignis & comitantibus & conſequentibus dignoſcimus.

Signa criſim comitantia.

D. Quid vocas ſigna comitantia?

C. Quæ vna cum ipſa criſi apparent, adeò vt excretio aut abſceſſus contingens, ſit ne boni vel mali ominis quaſi digito indicent.

Signa laudabilis excretionis.

D. Quænam bonæ excretionis cõditiones?

C. In ſalutari excretione, quatuor requiruntur, qualitas conveniens, quantitas ſufficiens, tempus opportunum, & excernendi modus naturæ familiaris.

D. Quænam qualitas requiritur?

C. Qualitas laudabilis erit, ſi & peccans & coctus humor excernatur. Succi verò minimè noxij evacuatio noxia. Humoris etiam crudi excretio prava.

D. Quæ quantitas?

C. Moderata eſſe debet. Vt enim immodica excretio periculoſa, quia πᾶν τὸ πολὺ τῇ φύσει πολέμιον, omne nimium

nimium eſt naturę inimicũ, ex Hippocrate: ſic τῶν κρισίμων ἐδὲν σμικρὸν εἶναι σύμφορον, eorum quæ critica ſunt nihil convenit eſſe paucum, ex Galeno, quia quod paucum excernitur, copioſiores vel malignos humores à natura regi non poſſe, aut ſummam naturæ fatiſcentis exolutionem denuntiat. Quocirca damnantur ab Hippocrate ſudatiunculæ, ſubſtilla ſanguinis & exigui vomitus. Totus quippè humor noxius, non ejus portiuncula vacuari debet; quia quæ relinquuntur in morbis à criſi recidivas facere conſueverunt, vt docet Hippocrates.

D. Quod tempus?

C. Dies criticus. Quæcunq; enim excernuntur diebus non criticis ſuſpecta ſunt.

D. Qui excernendi modus?

C. Excretio fieri confertim debet, non ſenſim, & διὰ τῶν ξυμφερόντων χωρίων, per loca conferentia, non per nobiliores partes, nec ἀνάπαλιν, è diverſo, ſed, κατ' ἴξιν, καὶ κατ' εὐθυωρίαν, ſecundum rectitudinem, è directo & per patentes ductus.

Hinc liene affecto, ſanguinem è dextra nare fluere, hepate verò è ſiniſtra, malum. Arguit enim excretio quæ fit

quę fit è directo, validam naturę contentionem, vt quæ è diverſo fit, humoris malignitatem, obſceſſæ partis imbecillitatem, meatuumque obſtructionem.

Signa legitimi abſceſſus.

D. Quænam legitimi abſceſſus conditiones?

C. In legitimo abſceſſu tria ſpectanda monet Hippoc. lib. 6. Epid. ὅπῃ καὶ ὅθεν καὶ διότι, quò, vnde & propter quid. Quò, partem denotat in quam decumbit, quæ debet eſſe inferior, ignobilior, remota ab affecta parte, totius materiæ morbificæ capax, alioqui periculum refluxus. Vnde, ſignificat à qua parte oriatur, dextra ne, an ſiniſtra, quia decubitus κατ' ἴξιν, ſecundum rectitudinem fieri debet. Propter quid, cauſam deſignat ob quam oboritur abſceſſus, id eſt num fiat cocto à natura morbo, aut eadem irritata. Nam ſi crudo morbo ſuperveniat, pravus erit.

Signa criſim conſequentia.

D. Superſunt conſequentia ſigna, ex quibus ſecuram aut inſidam criſim percipimus. Vnde ſumuntur?

C. Ex qualitate corporis, actionibus & excrementis.

D. Quid in qualitate ſpectandum?

C. Qualitas corporis cernitur in colore & mole. Si benè colorata ſit facies,

facies, ſalutaris fuit excretio; ſin color lividus, citrinus, niger, ſymptomatica. Si repente detumeſcat facies quæ priùs intumuerat, perfecta eſt criſis; ſi turgidula remaneat, periculum eſt relapſus.

Ex actionibus.

D. Quid in actionibus?

C. An actiones naturales, vitales & animales, benè vel malè edantur. Si benè ingerat, digerat, egerat, ſida eſt criſis. Sin nauſea, cibi faſtidium, ructus acidi aut nidorulenti, ſitis, hypochondriorum tenſio remanſerint, metuendus eſt relapſus.

Si æqualis & remiſſior ſit pulſus, reſpiratio facilis, calorque temperatus, tuta eſt criſis: ſi verò frequens ſit pulſus, calorque tactum feriat, remanſit ἐμπύρευμα, quod ſupereſſe cuiuſdam viſceris intemperiem arguit, à qua nova humoris generatio fieri poteſt, vnde relapſus periculum ſubeſt.

Si mens tranquilla, ſenſus integerrimi, ſomnus placidus, nec turbulentus, ac bellè decumbat in alterutrum latus, bona fuit criſis; ſin minus, mala.

Ex excrementis.

D. Quid in excrementis?

C. Si dejectiones ſint coloratæ & figuratæ, ac vrinæ ſanorum ſimiles, ſaluta-

ſalutarem criſim teſtantur: Si tenues appareant aut rubræ, relapſum minantur.

D. Antecedentia, comitantia & conſequentia criſis ſigna patefeciſti, nunc dierum criticorum differentias ex te audire cupio.

Dierum criticorũ differentia.

C. Dierum criticorum tres ſtatuũtur differentiæ, alij ſunt verè critici, principes dicuntur, alij indices, alij intercalares, qui inter principes & indices intercidunt.

Dies critici principes, qui & quot ſint.

D. Quinam ſunt dies verè critici?

C. Qui perfectè, fidè, manifeſtè & ſine periculo judicant.

D. Quot ſunt dies critici principes?

C. Tres, ſeptimus, decimus quartus & vigeſimus.

Septimus peracutorum morborum terminus eſt: decimus quartus acutorum ſimpliciter: vigeſimus verò acutorum qui tardi fuerunt ab initio, aut quorum continuatum non fuit acumen.

Quæ dierum criticorum cauſa ſit.

D. Quænam eſt dierum criticorum cauſa?

C. Dierum criticorum cauſa duplex, vna materialis, efficiens altera.

Materialis.

Materialis, humor eſt noxius, qualitate, aut quantitate peccans. Efficiens

Efficiens.

ciens verò duplex, vna vniverſalis & remotiſſima, cœlum; cujus vires ferè omnes Luna inferior excipit, eaſque nobis communicat: altera particularis & proxima, nempè natura, quæ licet ἀπαίδευτος καὶ ἀμαθὴς, conſilij & rationis ſit expers, motus tamẽ edit certos & conſtanti ordine definitos. Itaque ad perficiendas criſes ſeptimum, decimum quartum ac vigeſimum diem elegit.

Vniverſalis.

Particularis.

Cur vigeſimus dies ſit potius, criticus quàm vigeſimus primus.

D. Sed cur vigeſimus dies eſt potius criticus, quam vigeſimus primus, cum ſeptenarij omnes perfectè ſint critici?

C. Reſpondeo vigeſimum diem finem eſſe tertiæ ſeptimanæ, quia ex tribus ſeptimanis ſola prima integra numeranda eſt, ſecunda cum tertia copulatur, adeò vt quartus decimus dies finis ſit ſecundæ & principium tertiæ.

D. Cur priore ſeptenario poſterior vterque copulatus vno die brevior?

D. Id duabus ex cauſis accidit; vna quod naturalis motus, cujus generis eſt criticus, in principio tardior, in fine celerior exiſtat: altera quod materia morbifica ſuperiori ſeptenario attenuata & mitificata conſequentibus lon-

bus longè facilius ac citius à natura extrudatur.

D. Nonne vigeſimus primus aliquando criticus?

Cur vigeſimus primus aliquãdo criticus.

C. Maximè. Cum enim craſſior ac contumacior morbi materia tardiùs à natura devincitur, ad vigeſimũ primum diem prorogatur criſis. Tum ſinguli ſeptenarij ſunt æquales. Vnde Hippocrat. primo Epid. circuituum, inquit, qui judicantur diebus imparibus primus eſt tertius, quintus, ſeptimus, nonus, vndecimus, decimus quartus, decimus ſeptimus, viſimus primus. Et aphor. 36. ſect. 4. Sudores febricitantibus boni, qui manare cæperint die tertio, quinto ſeptimo, nono, vndecimo, decimo quarto, decimo ſeptimo, vigeſimo primo. Quocirca licet vigeſimo principatum decernendi tribuamus, non tamen vigeſimum primum à decretorijs diebus omninò excludimus.

Dies indices qui & quot ſint.

D. Quinam ſunt dies indices?

C. Qui criſim ſeptenario die futuram indicant.

D. Quot enumerantur?

C. Tres, quartus, vndecimus ac decimus ſeptimus, quibus judicandi jus non denegatur; decernunt enim aliquando, ſed imperfectiùs, propterea ἐπίδηλοι indices potius dicuntur, quàm judices. Θεωρηταὶ, contemplabiles vocantur etiam ab Hippocrate, quod eorum obſervatio ad criſeωm præſentionem Medico ſit neceſſaria. Quartus quippè ſeptimi eſt index, vndecimus quarti decimi, ac decimus ſeptimus vigeſimi.

D. Eſt-ne id perpetuum?

C. Maximè, ſi nihil externum aut internum occurrat, quod ordinarium naturæ motum interturbet, vt ſi neque Medicus quid peccaverit, neque æger, neque miniſtrorum quiſpiam, neque error vllus extrinſecus ſpontè ſupervenerit, quod deſignavit Hippocrates in Coacis prænotionibus, inquies, τῶν λοιπῶν κατὰ λόγον ἐχόντων, ſi cætera convenienter ſint conſtituta. Fieri enim poteſt ob externam, aut internam aliquam cauſam, vt quartus ſeptimum ſemper non indicet, nec vndecimus quartum decimum, nec decimus ſeptimus vigeſimum.

Dies intercidentes, qui & quot ſint.

D. Quinam ſunt dies intercidentes?

C. Qui naturam proritant, & ante tempus excernere cogunt, quales in prima ſeptimana tertius & quintus, in ſecunda nonus & decimus tertius, in tertia decimus nonus. Hi ea prærogativa

rogativa decernunt, quia impares ſunt, ut acuti morbi cùm imparibus exacerbentur diebus imparibus judicari ſolent. Sed quę diebus intercalaribus contingunt criſes, ferè omnes imperfectæ ſunt atq; periculoſæ; quia maligna humoris morbifici qualitate irritatur adeò natura, vt cruda & cocta ſimul excernat, & cum noxijs laudabiles etiam humores expellat.

Cur reliqui dies, vacui appellentur

D. Quomodo reliqui dies appellantur?

C. Interjecti dies, vt ſextus, octavus, decimus, duodecimus, ſextus decimus, octauus decimus, vacui appellantur. quod nec judicent, nec indicent, nec provocent. Licet enim excretiones illis diebus nonumquam contingant, omnes tamen à morbi malignitate fiunt, non à natura aut vincente, aut irritata, ac proindè ſymptomaticæ ſunt, non criticæ.

Sextus dies omnium eſt peſſimus, crudelis, infidus, ſeptimo omninò contrarius. Quocirca hic Regi clementiſſimo aſſimilatur, quia multos ab interitu vindicat, ille verò Tyrannus à Galeno nuncupatur, quia ęgros ferè omnes ad exitium pręcipitat, aut ſaltem in magnum vitæ diſcrimen adducit.

Vacui

Cur dies vacui Medicinales dicti.

Vacui dies à Doctis quibuſdam Medicinales dicuntur, quod illis cathartica tutò exhibere poſſit Medicus; cum diebus criticis non audeat, ne actionem naturæ perturbet.

DISPVTATIO IV.

DE CVRANDI METHODO.

Quæ θεραπευτικὴ Græcis dicitur.

DOCTOR. IV.

ADhuc Pathologia, ſub qua αἰτιολογικὴ & σημειωτικὴ compræhenſæ, ad patefaciendos præter naturam affectus; eorum curandorum ratio ſupereſt, θεραπευτικὴ Græcis dicta, quibus hæc conſtituatur aperi?

CANDIDATVS.

Quibus conſtituatur curandi methodus.

Ad curandi methodum conſtituendam duo requiruntur, indicationum ordo, & remediorum vſurpatio.

DE INDICATIONIBVS.

D. Quid eſt indicatio?

C. Recta ratio eſt, quid ad ſanitatem inſtaurandam ſit agendum dictans

dictans ἔνδειξις, nonnunquam σκόπος Græcis dicitur.

Quotuplices indicationes.

D. Quotuplices ſunt indicationes?

C. Duæ ſunt ſummæ indicationes, prima à viribus, altera ab effectibus contra naturam: ſub quibus coindicationes & contraindicationes continentur.

D. Cur indicatio à viribus prima perhibetur?

Indicatio à viribus

C. Quia vires ante omnia conſervandæ ſunt hominibus, vt docet Galenus l. 9. Meth. med. quod ipſarum conſervandarum gratia curatio inſtituatur.

D. Quid indicant vires?

C. Vires ſui cuſtodiam ſemper indicant, eodem authore.

D. Quid indicant affectus præter naturam?

C. Omnis præter naturā affectus, ſui amotionem indicat, vt teſtatur Galenus l. 9. Meth. med.

Ab affectibus præter naturam.

D. Quotuplex eſt indicatio ab affectibus præter naturam?

C. Triplex, prima à cauſa morbi ſumpta, ſecunda à morbo, poſtrema à ſyptomatis.

A cauſa morbifica.

D. Cur in morbi curatione indicatio à cauſa præmittitur?

C. Quia in omnibus omninò morbis, in quibus effectrix cauſa adhuc manet, ab hac inchoanda curatio eſt; authore Gal. c. 4. l. 4. Meth. med. Cauſa enim perſiſtente affectus manet, nec penitus evelli poteſt.

A morbo

D. Cur indicatio à morbo ſtatuitur, cùm ſublata continente cauſa, protinus ſolvatur morbus?

C. Reſpondeo vt plurimum continentem cauſam non adeſſe, ſed antecedentem duntaxat, quâ ſublatâ morbus ſui amotionem indicat.

A ſymptomatis.

D. Cur indicatio à ſymptomatis vltima?

C. Quia ſymptomatis nullius curatio primùm fit, ſed perpetuò affectus ſymptoma ipſum facientis, vt aſſerit Galen. com. 2. in 6. Epid.

Obiectio.

D. Ergo nulla ſumitur à ſymptomate indicatio?

Solutio.

C. Sumitur quidem, non quatenus ſymptoma eſt, ſed quod rationem habeat cauſæ nonnunquam vires imminuentis, vel morbum augentis.

Quotuplex indicatio à cauſa morbi.

D. Quotuplex indicatio à morbi cauſa?

C. Morbi qui adhuc fit curandi indicatio duplex, prima ab antecedente, altera à continente ejus cauſa; quia morbi qui adhuc in generatione eſt quod

quod quidem gigneretur, generari eſt prohibendum; quod verò genitum jam eſt, curandum.

Prohibetur autem augeri ſublata antecedente cauſa, factus verò morbus curabitur, ſoluta continēte morbi cauſa, authore Galeno, in arte Medica.

Duplex item curandi ſcopus in morbo à fluxione nato, primus in humore ad partem affectam etiamnum influente ſiſtendo; alter in humore parti laboranti influxo vacuando, vt teſtatur Hippocrates lib. de locis.

Quicumque morbi à fluxionibus fiunt, primum fluxiones ſedare oportet, deinde id quod influxit educere.

Quotuplex indicatio à morbo.

D. Quotuplex indicatio à morbo?

C. A ſimplici morbo ſimplex indicatio, ſed à compoſito multiplex.

Quæ in compoſito morbo præmittenda indicatio.

D. Quænam in compoſito morbo præmittenda indicatio?

C. In connexo morbo præmittenda indicatio illius qui alterius curationem prohibet. Vt ſi cum vlcere conjuncta ſit phlegmone, hæc prius curanda, quam illud ad cicatricem perduci poſſit, vt Galen. l. 7. meth. med. prodidit.

At vbi vnius indicatio, cum alterius indicatione pugnat, miſcenda

eſt, adhibendaque curatio quæ neutri affectui officiat, ſed vtriq; quodammodo proſit, eodem authore. Sic ventriculum frigidiorem & jecur calidius temperata juvant, quæque ex calidis frigidisque conſtant, & modò horum, modò illorum vſus alternatus.

Vrgentior tamen indicatio vbique præferenda. Affectus enim vnde primum maximeque imminet homini periculum, hic primus curari debebit, vt præcipit Galenus lib. 3. meth. med.

Quid coindicatio.

D. Quid eſt coindicatio?

C. Quæ vna cum principe indicãte id quod agendum eſt inſinuat.

Vnde ſumantur coindicationes.

D. Vnde ſumuntur coindicationes?

C. Ab ægrotantis temperie, ætate, conſuetudine, anni tempore, cœli ſtatu, affecta parte, & alijs id genus. Sic ægrotantis temperies cum ipſo morbo contrarietatis menſuram indicat.

Quid cõtra indicatio.

D. Quid eſt contraindicatio?

C. Quæ impedit ne id fiat quod primò indicatur. Sic plethora evacuationem indicat, ſed imbecilliores vires eam prohibent.

DE RE-

DE REMEDIIS.

Quid remedium.

D. Ab indicationibus, ad remedia tranſeamus.

Quid eſt remedium?

C. Quicquid corporis affectum præter naturam depellit.

Quæ in remediorum uſu animadvertenda.

D. Quę ſunt in remediorum vſurpatione conſideranda?

D. Qualitas, quantitas, vtendi modus & tempus.

Quale remedium eſſe debet.

D. Quale remedium eſſe debet?

C. Morbo contrarium. Remediũ ſi quidem eſt, quod morbum depellit: quicquid autem morbum depellit, id illi vim infert: quod vim infert, contrarium eſt. Quocirca remedium morbo contrarium eſſe neceſſe eſt.

Objectio.

D. At morbi nonnulli ſimilibus depelluntur remedijs, vt febris calido cathartico, & dyſenteria medicamento alvum ſolvente. Ergo non omnis morbus contrarijs profligatur remedijs.

Solutio.

C. Reſpondeo ejuſmodi omnia morbo licet ſimilia ſint, ejus tamen cauſę primum ac per ſe adverſari, morbo autem ex accidenti. Sic rhabarbarum quamvis calidum febrem curat, dum

rat, dum ipſius materiam expurgat, & dyſenteriam purgatio levat, noxia materia eius efficiente cauſa detracta.

D. Quomodo remedij quantitas definienda eſt?

Vt remedii quantitas definienda ex ægrotantis natura, & morbi magnitudine.

C. Cujuſque remedij quantitas ex laborantis natura, ac morbi magnitudine ſimul metienda eſt, teſte Galeno c. 15. l. 9. meth. med. ſed limitatius definitur affectæ partis indicationibus.

D. Ad remedij quantitatem rectè deſignandam nemini dubium, quin morbi magnitudo ſit perpendenda, vt conſtet quam validum remediũ, quo gradu receſſus, quo pondere, quoties & quouſque ſit decernendum, ſed cur ægrotantis naturam adjungis?

C. Quia morbi magnitudinem nõ modò ſymptomatum vis atq; impetus, verumetiam à priſtino habitu receſſus indicat. Hic autem ex laborantis natura deprehenditur. Naturæ nomine temperiem intelligo, & ętatem, & inſitam corporis conſtitutionem, & conſuetudinem. Id propoſitis à Fernelio exemplis clariùs percipietur. Cognitus ſit Dion ante morbum calido ſiccoque temperamento, Theon verò frigido atque humido. ambos peræq; adoriatur febris ephemera.

Theoni qui à priſtino habitu longius receſſit frigidiora remedia, quam Dioni decernenda ſunt. Gravius quippè & periculoſius ex Hippocratis ſententia laborat, quod ipſius naturæ, ætati atque conſuetudini minùs conſentaneus ſi: morbus. Eadem ratione ſenex, qui iuxta ac iuvenis tactus iudicio febricitet, frigidiora tamen quam iuvenis expoſcet auxilia, licet ad ea ſenſim veniendum eſſe hortetur virium imbecillitas. Similiter cum pituitoſum atque biliosum par caſus inuadit, bilioſus cognato morbo minus periclitatur, huicque leviora medicamenta tum bilem purgantia, tum refrigerantia, quam pituitoſo congruunt. Quin ψυχροπότῃ febricanti largior frigidæ potio, quàm vini meracioris vſui aſſueto porrigenda. Siquidem adverſus omnem affectum præter naturam, adhibendum eò vſque contrarium eſt remedium, dum in naturale, aut certè in priſtinum habitum factus ſit regreſſus.

D. Cur remedij quantitatem affectæ partis indicationibus limitatiùs definiri aſſeris?

Vt limitatius definiatur remedii quantitas partium indicationibus.

C. Quia remedij quantitas quàm morbi magnitudo præſcripſerit, etiam pro

pro partis affectæ conditione augenda, minuendave eſt. Non enim omni æquè parti eadem congruere poteſt.

D. Vnde partis conditio æſtimatur?

C. Ex ipſius conformatione, ſitu, præſtantia, atque ſenſu.

D. Quid in ſingulis animadvertendum?

C. In conformatione conſiderandum; quàm rara ſit aut denſa.

In ſitu, ſitne in ſummo ea corpore conſtituta, an in alto demerſa: quàm longè abſit vel ab ore, vel ab eo loco cui remedium imponitur.

In præſtantia ſpectandum, pars ne ſit ex earum numero quæ principes appellantur, & corpus vniverſum gubernant; cujuſmodi ſunt cerebrum, cor & jecur: an ne munus publicum habeat & toti corpori commune, vt pulmo, vt ventriculus, inteſtina, renes & veſica, & quæ his ſubſerviunt, nervi, arteriæ & venæ: aut an privata ſit, ſibi duntaxat, non alijs vtilis.

In ſenſu videndum, hebeſne is ſit, an acutus.

Vt remedii quantitas immutanda, ratione.

D. Quomodo horum animadverſione remedij quantitas eſt immutanda?

C. Pars

Conformationis.

C. Pars denſa & compacta, remedia expoſcit validiora & attenuantia magis, quorum vis intrò ſubire poſſit, cujuſmodi ſunt renes & jecur: quę verò ſubſtantia eſt rariore, vt lien, pulmo & muſculorum caro, mitiora poſtulat. Affectus in corporis ſummo poſitus pari quodammodo remedio abigi poteſt: qui verò in alto corpore demerſus latet, valentius & attenuantius flagitat.

Situs.

Validiora quippè inflammato jecori, quam inflammato abdomini extrinſecùs imponuntur. Et ex aſſumptis vehementiora renibus, quam ventriculo debentur, quandoquidem in ventriculum illabuntur ea viribus integris: ad renes verò hebetiora & imbecilliora reddita, neque qualia aſſumpta ſunt perveniunt. Longior quippè via eſt per viſcera parteſque multas directa, in quibus remedia alijs permiſcentur humoribus, nec levem mutationem ſubeunt.

Præſtantiæ.

Præſtantia idcirco mitiora expoſcit remedia, ne vehementiorum appulſu & contagione facultas aut offendatur aut diſſipetur ad vitæ conſervationem neceſſaria. Privata verò pars & ignobilis vehementiora perfert, & quanta expoſcit morbi magnitudo. Principi parti laboran-

laboranti nullum adferendum eſt remedium quod immodicè vel relaxet, vel refrigeret, ſed id ſemper quadam corroborandi facultate polleat.

Senſu.

Ob ſentiendi præſtantiam neque oculus, neq; os ventriculi vehementia acriaq; medicamenta: hebetioris verò ſenſus partes & valida & acria medicamenta nullo incommodo ferre poſſunt.

Cur morbus pari contrario profligandus.

D. Profligando morbo contrarium convenire remedium patet, ſed vtrum perpetuò id morbo par eſſe debeat, nondum conſtat.

C. Profectò ſi tribus numeris corpus incaluit, quicquid tribus quoque numeris frigidum paribus viribus ei convenienter adjungetur. Id ſiquidem evidenter immutabit, paritérq; tandumdem ab eo viciſſim immutabitur, dum mutua amborum pugna mediocritas quædam emergat. At ſi infirmius fuerit, morbi curationem imperfectam relinquet: ſin autem validius, contrarium morbi genus inducet.

Et quo modo.

D. Hæc de remedij qualitatę & quantitate: vtendi modum & tempus perſequamur. Num id ſemel & vniverſim, an ſenſim ac paulatim ſit adhibendum explices velim.

C. Levior

Qui ſemel ac vniverſim pari contrario morbus eximendus.

C. Levior affectus pari contrario ſemel vniverſimque ſummoveri poteſt: quandoquidem nullam id corpori viribusque inſignem vim infert.

Extremo quoq; morbo extremum diligentiſſimè remedium auth. Hippocrate eſt adhibendum. Vbi etiam materia turget, ne principem aliquā partem obruat, ſtatim initio valentiſſimum medicamentum adferendum eſt.

Qui lentè ac paulatim.

Mediocris autem affectus, quoniā nec præceps eſt, nec periculoſus, lentè paulatimque tutius eximitur, quia (vt monet Hippocrates 2. aphoriſmorum.) vniverſim & repentè vacuare, vel replere, vel calefacere, vel refrigerare, vel alio quovis modo corpus movere, periculoſum. Omne ſiquidem nimium naturæ inimicum; paulatim verò quod fit, tutum. Cum enim lentè paulatimque curatio inſtituitur, vtrique tum morbo, tum naturæ conſulitur. Morbus quippè abigitur natura quam minimum fieri poteſt offenſa.

Quibus modis lentè curatio fiat.

D. Quomodo lentè paulatimque fit curatio?

C. Bifariam, vel contrarijs blandis & quę inferiore ſint receſſus ordine, itenditem ſæpiuſque repetitis.

D. Oppor-

D. Opportunum remedij tempus eſt, quod morbi temporibus accommodatur, quæ in curatione tanti ſunt momenti, vt ſi Fernelio credamus, ſine clavo & remis naviget, naufragium tandem facturus, qui nulla temporum obſervatione medicinam facit. Sed quo morbi tempore artis præſidium videtur opportunius?

Quo morbi tempore remedia ex uſu ſint.

C. In principio morbi opportuniorem eſſe remediorum vſum ſummus dictator promulgavit his verbis: ἀρχομένων τῶν νόσων ἤ τι δοκέῃ κινέειν κίνει· ἀκμαζουσῶν δ' ἡσυχίην ἔχειν βέλτιον ἐστὶ. Cum morbi inchoant, ſi quid movendum videtur, move: cum verò conſiſtunt, melius eſt quietem habere.

D. Cur in principio potius, quam in vigore morbi exhibenda remedia ſunt?

C. Cauſa duplex ſtatuitur, prima ab ipſo Hippocrate expreſſa eſt, quod circa initia & fines omnia imbecilliora, circa ſtatum verò fortiora ſint ſymptomata. Altera verò à Galeno, quod in vigore natura humori morbifico concoquendo, & morbo profligando prorſus intenta, nullis remedijs ab inſtituto avocanda ſit.

DE

DE VICTVS RATIONE.

D. Quod ſummatim comprehenſum eſt, nunc particulatim diſcutiendum, & in vnoquoque remedij genere accuratius verſandum. Quot ſunt remediorum genera?

Quot remediorũ genera.

C. Tria, diæta, chirurgia & pharmacia.

Quid diæta.

D. Quid diætæ nomine intelligitur?

C. Victus ratio corpori alendo idonea.

Qualis victus ratio inſtituenda.

D. Qualis inſtituenda ægrotanti diæta?

C. Diætæ qualitas ex morbi ſpecie & laborantis natura indicatur. Diæta morbo contraria, calido frigida, frigido calida, ſicco humida, humido ſicca; atque corpori naturâ calidiori, vel frigidiori, ſicciori vel humidiori, ſive id ratione ætatis, ſive conſuetudine fiat, familiaris inſtituẽda. Vnde & ægrotanti quam fieri poteſt gratiſſima eſſe debet, quia ex Hippocrate parum deterior potus & cibus, ſuavior autem, melioribus quidem, ſed minùs ſuavibus eſt præferendus, aph. 38. l. 2. & à conſueta quàm

quèm minimè remota, quia eodem authore. Quæ longo tempore conſueta ſunt, etiamſi deteriora ſunt, minus iis quæ inſueta ſunt, moleſtare conſueverunt. aph. 50. l. 2.

Quæ victus quātitas præſcribēda.

D. Quæ victus quantitas decernenda.

C. Victus quantitas ex morbi temporibus & corporis natura præſcribitur. Victus initio tenuis quodam modo eſt habendus, incremento tenuior, in ſtatu tenuiſſimus, præcepto Hippocratis. Quando morbus in ſuo vigore conſtiterit, tunc victu tenuiſſimo vtendum. Aph. 8. l. 1. Cum enim ſæviſſima ſymptomata vigent, & natura in morbi coctionē tota incumbit, aliò avertenda non eſt, neque plenioris cibi concoctione diſtrahenda. Et quo brevior futurus eſt morbus, hoc victus tenuior pro cujuſque temporis conditione imperandus, lege Hipp. Vbi morbus peracutus eſt extremè tenuiſſimo victu vtendum eſt. Et quibus ſtatim morbus conſiſtit, iis ſtatim tenuis victus adhibendus eſt.

Quò verò longior, eò minus tenuis, quod ὁκόσοισιν ἐς ὕστερον ἡ ἀκμὴ, ἐμ[illegible]εῖν παντελέως διαιτᾶν ὡς ἂν ἐξαρκέσῃ ὁ νοσέων, quibus poſterius debet conſiſtere, prius vberior diæta requiratur, vt æger ſufficiat. Aph. 10. Pro corporis etiam natura magis vel minùs calida, ſive id ratione ætatis, ſive ex anni tempore contingat, plenior vel tenuior victus ratio inſtituenda.

Pueris quippe plenior, ſenibus vero tenuior, medias ætates degentibus moderatus victus congruit, quia ex Hipp. Qui creſcunt plurimum habent calidi innati. Plurimo igitur egent alimento, alioqui corpus abſumitur.

Senibus verò parum calidi innati ineſt, propterea paucis ſuccendiculis egent. à multis enim extinguitur Aph. 14. l. 1.

Hinc, ſenes facillimè iejunium ferunt; ſecundo loco qui ætatem ſubſiſtentem habent, minùs adoleſcentes omnium minimè pueri. Aph. 13. l. 1.

Plenior item victus hyeme & vere convenit, quia eodem authore, ventres hyeme & vere natura calidiſſimi ſunt & ſomni longiſſimi. Quare per ea tempora alimenta copioſiora ſunt exhibenda. Etenim tunc calor innatus plurimus eſt. Aph. 15. l. 1.

Cum verò naturales corporis vires vitioſorum humorum copia gravantur, tenuior victus eſſe debet, quia impura

impura corpora quantò plus nutries, tantò magis lædes. Aph. 10. l. 2.

D. Quis vivendi modus ſervandus.

Quis vivendi modus.

C. Cum ex anni tempore, tum ex corporis habitu innoteſcit. Parciùs ſiquidem, ſed frequentiùs æſtate & autumno; largiùs autem, ſed rariùs hyeme & vere cibandum eſt, ex Gal. proptereà quod ęſtate & autumno cibos difficillimè ferunt, hyeme facillimè; ſecundum locum ver habet. Aph. 18. l. 1.

Adhæc. Quæ longo tempore extenuata ſunt corpora, lentè reficere oportet; quæ verò brevi, breviter. Aph. 7. l. 2.

Quando victus tempeſtivus.

D. Quando victus ęgrotanti tempeſtivus?

C. Cum morbus remittit vel intermittit. In acceſſionibus (inquit Hipp.) abſtinere oportet: Nam cibum dare, noxium; tùm quod excandeſcenti morbo natura obſiſtens nova cibi coctione avocanda non ſit; tùm quod in ipſa febris excandeſcentia, tetro vapore corpus vniverſum perfundatur, eoque recens ſumptus cibus labefactetur, & maxima ex parte corrumpatur.

DE

DE VENÆ SECTIONE.

Cur chirurgiæ nomine phlebotomia intelligatur

D. Quid chirurgiæ nomine intelligitur?

C. Etſi chirurgiæ nomine quælibet manus operatio ſignificatur, vna tamen venę ſectio κατ' ἐξοχὴν plerumq; intelligitur, quia venæ ſectio commune auxilium eſt eorum qui ex plenitudine fiunt morborum, authore Galeno in aph. 47. l. 6. Nam evacuatio omniū humorum æqualiter, quæ quidem exquiſitiſſima eſt, fit per venæ ſectionem, eodem teſte in aph. 17. l. 2.

Phlebotomiæ vſus quotuplex.

D. Putaſne phlebotomiam in morbis duntaxat plethoricis ad vacuandum habere locum?

C. Phlebotomia non morbis tantum plethoricis ad vacuandum, ſed φλεγμοναῖς, cæteriſq; morbis à fluxione excitatis, ad revellendum & derivandum adminiſtranda. Siquidem vtilis eſt, cum vehementiorem humorum impetum ad contrarium revellere, vel ad propinqua derivare volumus. Ex Gal. l. 9. meth. med. Itaque humorum qui aut peccant in venis, aut ex his affatim defluunt, pro-

G prium

prium accommodatumq; remedium eſt venę ſectio. Illos quippè evacuat, hos verò revellit vel derivat. Vnde morbos quos vel ſanguinis vbertas vel eruptio progenuit, præſentes quidem ſanat, impendentes arcet. Nec modò per ſe morbis curandis phlebotomia confert, vacuando, aut revellendo, vel derivando: ſed etiam ex accidenti tum refrigerando, cum calidiorem ſanguinem educit, tum obſtructiones expediendo, dum ſanguinis plenitudinem venas obſtruentem tollit.

Qui differant vacuatio, revulſio, derivatio

D. Quo diſcrimine revulſionem & derivationem à vacuatione ſejungis?

C. Vacuatio propriè dicitur humorum citra motum vllum aut exagitationem in venis peccantium. Revulſio humorum qui ex quavis ſede in partem aliquam impetu feruntur & influunt: Derivatio verò eorum qui partem obſident, ipſi quodammodò jam impacti. Vnde revulſio definitur illabentis humoris in contrarium tractus; derivatio verò humoris illapſi tractus in vicinum latus.

D. Quæ ad ſanguinis plenitudinem vacuandam ſecanda vena?

Quæ ſecanda ve-

C. Plenitudo pura, vt & billioſa ex interiore

na, ad plenitudinis vacuationē.

interiore cubiti dextri vena commodiſſimè detrahitur: melancholica ex interiore ſiniſtri cubiti vena. Quæ verò ex crudorum colluvie ſuborta fuerit, ex vtrocumque cubito peræquè demi poteſt.

Ad revulſionem.

D. Quæ ad revulſionem?

C. Sanguis vel quivis humor cum ſanguine per venas confertim in quamvis corporis partem ſupra claves poſitam irruens, revelli debet, ſectâ è regione cephalicâ cubiti venâ. Influens autem è venis majoribus in aliquam earum partium quę inter claves & renes ſitæ ſunt, revellitur ſecta é regione baſilica cubiti vena. Qui autem in eas partes decumbit, quæ inter renes & femora interiacent, ſiſtitur, ſi quidem plethoricum corpus eſt, primum ſectione interioris venę, deinde ſaphenæ, idque è directo ſedis affectæ. At ſi minimè plethoricum corpus eſt, vna ſaphena aperta ſatis revellit.

Ad derivationē.

D. Quæ ad derivationem?

C. Derivatio fit aperta ea vena quæ in affectam partem inſeritur, per quam hæc modò alimentum capeſſit, modò noxium humorem influentem excipit.

Quocircà cum injecto ſcalpello il-

 la vena

la vena præciditur, pars multitudine defeſſa illac onus ſuum deponit.

Quæ ſanguinis quantitas demenda.

D. Quæ ſanguinis quantitas detrahenda?

C. Tantum ſanguinis detrahendum, quantum morbi magnitudo poſtulat, ac vires ſubſtinere poſſunt. Hinc conſtantibus viribus ſanguinem ἄχει λειποθυμίας ἄγειν, vſque ad animi deliquium ducere, præcipit poſt Hipppocratem Galenus, & in ardentiſſimis febtibus, & in maximis inflammationibus, & in vehementiſſimis doloribus, vt affectus magnitudini vſquequaque reſpondeat vacuationis quantitas, Æqua ſiquidem & perfecta vacuationis quantitas eſt quę citra inſignem virium offenſionem totam morbi materiam adimit. Hoc autem morbi viriumque inter ſe exquiſita collatio commonſtrat.

Vnde morbi magnitudo æſtimanda.

D. Vnde morbi magnitudo æſtimanda?

C. Morbus magnus dicitur aut ex ſe, nempe è ſua eſſentia & ſede, aut ex ſua continente cauſa, aut ex ſymptomatum ſævitia. Si praua quædam morbi ſpecies, velut inflammatio, principem aliquam partem obſideat, ſitque morbificus humor putridus & venenatus, adeo vt gravia inde excitentur ſymptomata, magnus profectò morbus eſt, cui magna congruit ſanguinis evacuatio. At ſi ſimplex intemperies partem aliquam ignobilem occupet, nec ſit malignus humor morbificus, leviaque ſymptomata invehat, minor habendus eſt morbus, & qui parcioris indiget evacuationis.

Vnde vires æſtimandæ.

D. Vnde vires æſtimandæ?

C. Valentes & imbecillæ vires ex functionibus internoſcendę ſunt. Vis naturalis ex vrinarum & excrementorum alvi cruditate: vitalis ex pulſu parvo, obſcuro & languido, & ex reſpiratione parva, difficili atque crebra: animalis ex ſenſuum motuſque læſione, debilis animadvertitur: vt ex functionum naturalium, vitalium & animalium integritate, triplex facultas robuſta deprehenditur.

Quę languidas vires ab oppreſsis dignoſcere liceat.

D. Maximi refert languidas vires ab oppreſſis internoſcere. Hæ ſiquidem largam, illæ nullam vacuationem ferunt. Vnde earum diſtinctio petenda?

C. Ex cauſis evidentibus. Si enim externę cauſæ prægreſſæ ſunt quæ virium ſubſtantiam vel mutant vel diſſipant, eas verè languidas eſſe conſtat; ſin nullæ ejuſmodi deprehenſæ

 ſunt,

ſunt, & aliæ interiores & abſtruſæ cauſæ vigent ſuo pondere, cujus generis ſunt obſtructio, & immoderata humorum copia, oppreſſas duntaxat eſſe conjicimus.

Animadverſiones in ſanguine mittendo

D. Eſtne ad vacuandi ſanguinis quantitatem definiendam, morbi viriumque magnitudo duntaxat animadvertenda?

D. Mittendi ſanguinis quantitatem ex morbi magnitudine atque virium robore perceptam exquiſitiùs atque perfectiùs evidentium cauſarũ obſervatio præſcribit, ex quibus tres numerantur interiores, temperamentum, habitus & ætas, ac totidem externæ, ambientis conſtitutio, ſpontanea vacuatio, & conſuetudo victus.

Cur in ſanguine mittendo obſervetur temperamentum.

D. Cur in ſanguine mittendo obſervandum temperamentum?

C. Quia calidum humidumque temperamentum in propria ſolidarum partium ſubſtantia ſitum, vi inſiti caloris aſſiduò plurimùm diſſipatur, nec ideo peræque copioſam fert vacuationem atque frigidum & ſiccum. Quodcumque verò corpus inde humidum dicitur, quod multo humore abundet in venis recondito, id faciliimè vacuationem tolerat.

Habitus.

D. Cur corporis habitus ſpectãdus?

C. Quia

C. Quia corporis habitus extenuatus, mollis & rarus, tum imbecillus, tum multæ diſſolutioni obnoxius, contra verò carnoſus firmus atque denſus pauca ſinit è copore diſſipari. Qui autem præpinguis & obæſus exiſtit, quanquam minimum diſpergitur, difficilè tamen venæ ſectionem idcircò ſuſtinet, quod exilibus ſit venis, quas exinanitas pinguedo facilè ſtringit deprimitque, vt inde metus ſit, ne nativus calor extinguatur. Quibus etiam amplæ & turgidæ venæ ſpectantur, tolerabilior eſt evacuatio, quam quibus anguſtæ. Et quod ad humorum naturam attinet, tenues & calidi celerrimè diſſipantur ac diffluunt, craſſi verò ac frigidi diutius hærent.

Aetas.

D. Cur ætas conſideranda?

C. Quia nec in ætate decrepita, quę effætis eſt viribus, tutò vena pertunditur; nec in ætate puerili quæ corpus calidum & humidum obtinet, molle, tenerum ac patens, quod ſponte ſua aſſiduò digeritur ac defluit; ſed in ætatibus intermedijs, quæ firmis viribus & corpore benè conſtituto tenentur, audacter mittitur ſanguis.

D. Cur ambientis conſtitutio animadvertenda?

 C. Am-

C. Ambientis conſtitutio ex regione, anni tempore, & cœli ſtatu proficiſcitur. At regio fervens & arida multum innati calidi, viriumque, necnon & multum peccantis humoris è corpore haurit. In ea proinde parcior ſanguinis miſſio eſſe debet. Regio frigidior ac humidior innatum calidum, humoreſq; intus coërcet, horumque minimum diſſolvit, quocirca ſanguis abundantiùs profundi poteſt.

Regio.

In anni temporibus ver temperatum, ſucci viriumque abundans, ſanguinem largiùs fundi permittit. Poſt ver autumnus, deinde hyems, omniũ minimum æſtas. Cœli ſtatus qui calidior vel frigidior obtigerit, vt Auſtrina vel Aquilonia tempeſtate, parciùs: largiùs autem quicumque clementior nulli ingenti tempeſtatum vi jactabitur, ſanguinem mittendum eſſe ſuadet.

Anni tempus.

Cœli ſtatus.

D. Quid de vacuatione, quæ fortè tum erumpit, cum venam ſecare proponimus, ſtatuis?

Spontanea vacuatio.

C. Spontanea vacuatio materiæ morbi nihil detrahens, artificioſam non excludit. Quod igitur morbus expoſcit protinùs vacuandum. In vehementi tamen pleuritide, quo tempore

pore fortè fortuna erumpet ſudor, aut vomitio, aut alvus, ſanguis mitti non debet: at ſedata eruptione, paulumque recreatis viribus, incidenda vena eſt. Symptomatica enim cum ſit illa vacuatio, neque morbi ſubſtantiam detrahit, neq; vicaria eſſe poteſt phlebotomiæ. Spontanea autem vacuatio quæ morbi ſubſtantiam demit, ſi jam ægrotum levet, poſſitque quantum requiritur vacuare, prorſus eſt naturæ committenda. Sin minus id poſſit, tantum detrahemus, quantum expedit ad perficiendum quod poſtulamus. Itaque in pleuritide, omnique febre continua, ſi ſanguis abundantiùs ex vtero, ex hemorrhoïde, vel è naribus dimanet, juſtaque ſit vacuationis quantitas, ex qua æger ſatis levetur, vena nequaquam ſecanda: ſin verò parcius aut languidius ex his locis profluit, morbuſq; interim vehementer vrget, quod deficit, venæ ſectione ſupplendum.

D. Quamobrem conſuetudo inter quantitatis obſervationes habenda?

Conſuetudo.

C. Conſuetudo vivendi accuratè perpendenda, quia ſi proſpicimus ægrotum tenuiter diu victurum, vel quia potionis & cibi languet appetentia,

tentia, vel quia morbus devorare non ſinit, vt in angina fauces præcludente, parciùs evacuandum monemur, quàm ſi pleniùs is vivat. Tum enim ſanguinis nonnihil retinendum aſſervandumque eſt, vt poſt vacuationem, vires alia deinceps adhibenda remedia ferre, & morbi longitudini atque judicationi ſuſtinendæ ſatis eſſe queant. Siquidem non præſentium duntaxat, verumetiam futurarum virium habenda ratio. Nec vacuationis conſuetudo negligenda. Qui enim venæ ſectionem jam eſt expertus, modò vires crebra vacuatione nondum ſint læſæ, alacriùs eam perferet, quàm inexpertus.

Quomodo mittendus ſanguis.

D. Quis effundendi ſanguinis modus?

C. Cum ſemel & vniversè facta vacuatio citra periculum adhiberi non poteſt, quod vitioſè ſe habet paulatim vacuare expedit, & minutatim ſalubre quidpiam pro eo reponere: at primum quantum vires ferant detrahere, deinde quod defuit iteratione ſupplere, idque vel bis, vel ter, vel nonnunquam ſæpiùs. Ea curatio Græcis eſt ἐπίχεσις.

Et quando.

D. Quando mittendus ſanguis?

C. Cum opportuna temporis occaſio

caſio aderit, ac idonea corporis præparatio adhibita fuerit.

D. Quod corpori per venæ ſectionem vacuando tempus videtur aptius?

C. Duplex tempus animadvertendum, anni vnum, morbi alterum; illud ad præcautionem, hoc ad curationem. In muliere inſuper prægnationis tempus ad vtrumq; finem peculiariter obſervandum.

Quo anni tempore, adminiſtranda phlebotomia.

D. Quo anni tempore ad morbi præcautionem pertundenda vena?

C. Verno potiſſimum, lege Hippocratis, quibus venæ ſectio prodeſt, his vere ſecanda vena. Aph. 47. l. 6. quia tum nec æſtus viget, qui corporis diſſolutionem faciat, nec frigus humorum concretionem afferens, nec inæqualitas vires perturbans, ſed potius bona temperies, inquit Philotheus.

Quo morbi tempore.

D. Quo morbi tempore mittendus ſanguis

C. In morbis à plenitudine vel fluxione ortis, mittendus in principio ſanguis, vt illa maturè dematur, hæc avertatur, dum vires firmæ ſunt atque conſtantes.

Eſt & adminiſtranda ipſo protinùs initio phlebotomia in febribus ardentibus, antequam vehementior putredo

tredo invaleſcat, ac ſæviora evadant ſymptomata, & interioribus inflammationibus, ut qui in partem confluxerat humor, nondum obhærens profluentis ſanguinis curſum ſequatur?

D. Quo die aperienda vena?

Quo die. C. In morbis qui circuitibus affligunt, intermiſſionis vel remiſſionis die adminiſtranda erit phlebotomia, ne vllum naturæ negotium faceſſat. In aliis morbis qui nimium præcipites ſunt, vt apoplexia & angina, nullus dierum delectus eſt habendus.

D. Quâ horâ detrahendus ſanguis?

Qua hora C. In quibus morbis vel præcautionis vel curationis gratia poteſtas datur ſanguini mittendo horam deligere, convenientior erit matutina, quàm pomeridiana. Nam à ſolis exortu ſanguis ſuſcitatur, viget atque dominatur, ipſoque diei lumine tenuis fit, ſerenus & ad fluendũ aptior, maximè ſecundâ tertiâve horâ.

Quo prægnationis tẽpore mulieri gravidæ ſecanda vena.

D. Quo prægnationis tempore mulieri gravidæ tutius adminiſtratur phlebotomia?

C. Si Hippocrati credâmus, phlebotomia mulieri non convenit, quando gerit vtero, quia γυνὴ ἐν γαστρὶ ἔχουσα

ἔχουσα φλεβοτομηθεῖσα ἐκτιτρώσκει, mulier in vtero geſtans ſecta vena abortit. Sed quotidiana experientia id perpetuum non eſſe oſtendit. Profectò ſi ipſe mulieri gravidæ morbo ex cacochymia tentatæ purgationem decernit à quarto menſe ad ſeptimũ, nos multò tutiùs prægnanti tunc ſanguinem mittemus, ad aliquẽ plenitudinis morbum præſentem curandum, vel impendentem arcendum. Quod ſi media geſtatione liceat, longè tutius initio factu fas eſt, quod ſanguis magis redundet, & fœtus minore egeat alimento. Hoc tempore ſi ſæpè natura illius ſupervacui effuſionem vtiliter aggreditur per nates, per hæmorrhoïdas, aut per vterum, cur non ſimiliter nobis liceat, premente neceſſitate naturam arte imitari? cum multas videamus, quibus non eſt reſecata circiter quartum menſem vena, abortum facere; quia fœtus ſanguinis copia obruitur. Quin & citra plethoram, cum pleuritis, aliave inflammatio vehementius vrget, prægnanti vena in cubito videtur cædenda. Inferiores enim prægnantium venas incidere minimè tutum, quod impetu deorſum converſo menſes procedant fœtusque præcipitetur.

Octavo ac nono menſe raró citra abortum ſanguis emittitur.

Quæ ante venæ ſectioné præparatio afferenda.

D Quæ ad venæ ſectionem, corporis præparatio adhibenda?

C. Prima corporis regio ſi impura fuerit, priùs expurganda. Si aſtrictior alvus ſit, excrementa clyſtere vel balano prolicienda, ne exhauſtæ venæ ſordidam eorũ colluviem exugant. Si vitioſus humor in ventriculo aut in vicinis partibus exuperet, ne ejus corruptela in locum vacuandi ſanguinis raptim traijciatur, differenda venæ ſectio, dum ſit blando ſubductus cathartico, cujus vis vniverſam corporis molem neutiquam exagitet. Si quæ ſit ciborum cruditas, tantum moræ in vena pertundenda interponi debet, quantum ſatis eſt ad crudorum concoctionem.

An perpetuò venæ ſectioni præmittenda præparatio.

D. Eſtne perpetuò venæ ſectioni præmittenda præparatio?

C. Adeo immanis & importunus nonnumquam morbus eſt, vt nulla præparatione, nullaque cunctatione feſtinare cogat. Sic in vehementiſſima pleuritide, & in ardentiſſima febre, imminentis periculi eventus magis reformidandus eſt, quàm noxa ex non præparato corpore.

DE

DE MEDICAMENTO.

D. De vltimo remediorum genere nobis agendum reſtat, quod Græcis φάρμακον, Latinis medicamentum dicitur. Quid pharmaci nomine intelligis?

Quid medicamentum.

C. Quicquid præter diætam & chirurgiam, ad corporis affectum præter naturam ſummovendum adhibetur.

Vnde medicamentum veneno prorſus adverſum, quod naturalem corporis conſtitutionem omninò deſtruit; & alimento, quod corporis ſubſtantiæ quodammodo ſimile, in eam tandem faceſſit atque convertitur.

Quotuplicia medicamenta.

D. Quotuplicia ſunt medicamenta?

C. Duplicia. Alia enim κενωτικὰ evacuantia, alia duntaxat ἀλλοιωτικὰ alterantia. Illa cauſæ morbificæ detrahendæ, hæc morbo propellendo dicata.

Quæ evacuantia.

D. Quænam evacuantia ſunt?

C. Purgantia; quæ totius ſubſtantiæ ſimilitudine vitioſum humorem ſibi peculiarem è toto corpore trahunt.

hunt, attractumq́; dejectione vel vomitione excludunt. Illa propriè καθαρτικὰ, hæc ἐμετικὰ dicuntur. Diuretica & diaphoretica, quę vrinas & ſudores movent, quæque menſes cient, quoniam non attrahendo, ſed vel detergendo vel extenuando atque penetrando excrementa educunt, quodammodo evacuantia, non tamē purgantia ritè dici poſſunt. At alexiteria quæ venenum proliciunt, amoliunturque ſimilitudine, jure inter evacuantia connumerantur, nec ideo cathartica nuncupari debent.

Qualia cacochymiæ cathartica conveniant.

D. Qualia cauſę morbificę cathartica ſunt adhibenda?

C. Cholagoga bilioſæ, melanogoga melancholicæ, ac phlegmagoga pituitoſæ cacochymiæ purgandæ cōveniunt; quia cacochymia curatur purgatione quæ cuique humori redundanti ſit accommodata, authore Gal. c. 6. l. 13. meth. med.

Quæ alterantia.

D. Quænam alterantia ſunt?

C. Quæ qualitatis contrarietate morbum depellunt,

D. Qualia alterantia morbo adhibenda?

Qualia morbo ſint adhibenda.

C. Frigida calido, calida frigido, ſicca humido, humida ſicco decernenda morbo. Siquidem calida intemperies

temperies refrigeranda eſt, frigida verò calfacienda, ſimiliter humida ſiccanda, & ſicca humectanda, eodem auth. c. 10. l. 7. meth. med.

Nec modo quæ primis, ſed & quæ ſecundis facultatibus agunt alterantia affectui contraria congruunt. Sic obſtructioni aperientia, dilatationi aſtringentia duritiei emollientia, laxitati corroborantia ritè adhibentur.

Quàm valida eſſe medicamenta debeant.

D. Quàm valida cenſes exhibenda eſſe medicamenta?

C. Lege Hippocratis, levibus quidem morbis medicamenta natura levia, vehementioribus verò valentiora ſunt exhibenda. app. de loc.

Præter morbi magnitudinem, noxij humoris ſitus quàm valida cathartica ſint eligenda, indicat. Mitiora è prima corporis regione, mediocria è vaſis majoribus, valentiora è corporis habitu evocant. Expedita quippè faciliſque purgatio eſt è ventriculo & ex inteſtinis, difficilior è venis meſenterij, deinde è jecore & ex liene, multò difficilior è venis majoribus atq; etiam è minoribus, omnium verò difficillima ex ipſa partium ſubſtantia, quæ ad ſummam cutem atque articulos accedunt. Quò enim pars quæque

quæq; diſtantior & minùs venis conſperſa, eò difficiliùs purganti medicamento cedit.

Vt medicamenti quantitas definienda ſit.

D. Quàm validum deligi oporteat catharticum oſtendiſti, ſed qua id quantitate offerri debeat, nondum expreſſiſti.

C. Sua eſt & definita cujuſque carthartici quantitas, qua id convenientem purgationis modum præſtare ſolet, ſed ea pro purgandi facilitate, difficultate-ve augenda vel minuenda videtur.

D. Quibus notis deprehenditur purgandi facilitas ac difficultas?

C. Quando facilis vel difficilis ſit futura purgatio, corporis, humoris atque cœli ſtatus oſtendit.

D. Quid corporis ſtatu intelligitur?

C. Temperamentum, habitus, conſtitutio, ætas & conſuetudo.

Corporis conditio.

D. Quare corporis conditio ad pharmaci quantitatem decernendam animadvertenda?

C. Quia è ſicco exuccoque corpore atq; macilento pauca detrahi poſſunt: multa ex humido, & ex habitu euſarco. Ac firmum denſumque corpus, cujus viſcera & venæ naturâ anguſtæ obſtruuntur, facilè ſupervacua re-

cua retinet, nec facilè elabi ſinit: molle verò, rarum ac laxum, quale mulierum eſt, patentius eſt, per quod concitati tractique humores facilè decurrant. Robuſti etiam & laboribus aſſueti leviuſcula aſpernantur medicamenta, quemadmodum & quibus ſenſus eſt hebetior. contra incitantur facilè qui exquiſitiore ſunt ſenſu, & qui vel natura vel morbo vel vivendi ratione delicatiores evaſerunt. Pueri quoque & ſenes benigniora, non vt ætates mediæ valentiora ferunt medicamenta. Crebris item vacuationibus aſſueti, pharmaco minus laceſſuntur, inſueti magis.

D. Quid humoris ſtatu intelligitur?

C. Ejus qualitas & copia. Humoris natura.

D. Cur humoris obſervatio ad medicamenti quantitatem præſcribendam neceſſaria?

C. Quia aquoſus humor, biliſq; tenuis, facilè: pituita & melancholia pigrè defluit. Qui craſſus eſt & quaſi ardore reſiccatus, velut fixus ſubſiſtit in via: lentus & glutinoſus ductibus obhæreſcit, copioſus verò & quaſi reſtagnans, vt in obæſulis & in his qui ſe crapula ingurgitarunt, aut quavis ex cauſa humorum illuviem congeſſe-

congeſſerunt, levi medicamento magna plerumque ventris perturbatione immoderatius profunditur.

D. Quid cœli ſtatu intelligitur?

C. Regio, anni tempus & tempeſtas.

Cœli ſtatus.

D. Cur cœli ſtatus ad medicamenti quantitatẽ definiendã ſpectandus?

C. Quia ſub canicula & ante caniculam, atque in regione æſtuoſa, acer & paucus ineſt humor in corpore, qui & foras evocatur, vt proinde haud facilis ejus poſſit eſſe purgatio.

Hyems verò media, regio gelida & tempeſtas Aquilonia corpus denſant & aſtringunt, atque humorem coarctant, qui ægrè dimittitur, ſicque alvum exſiccant: contra verò Auſtrina ſolvit, laxat & humectat alvum; adeò vt Auſtrina duntaxat conſtitutione, & temporum regionumq; moderatione fœlices ſuccedant purgationes

D. Præſcripſiſti quantum, expone nunc quomodo vacuandum ſit, vniversè an partitè, per ſuperiora, an per inferiora?

Quomodo molienda purgatio.

C. Purgandi modum noxij humoris copia & laboratis vires commonſtrant. Cacochymia conſtantibus viribus pauca vniversè detrahi poteſt, ſed imbecillis viribus multa partitè

eximen-

eximenda. Quicquid enim peccantis ineſt humoris, id prorſus expurgandum, vt corpus à morbo vindicetur. at non ſemel, ſed per epicraſim id pręſtandum. Aſſentiendum quippè Hippocrati benè monenti omnes extremas evacuationes periculoſas eſſe. Vnde in multa cacochymia tutius eſt, paulò citra modum ſubſiſtere, quam vltra procedere.

Per quæ loca.

Conferentia verò loca per quæ noxius humor ſit evacuandus profligandusque, naturæ motus indicat. Nam ſi humor ſurſum vergat, per vomitum; ſin autem deorſum impetum faciat, per alvum erit molienda purgatio, præcepto Hippocratis. Quæ ducere oportet, quò maximè natura vergit, per loca conferentia eò ducere. Idcircò naturæ inclinatio diligenter obſervanda Medico.

D. Si fortè purgationis vias morbus intercipit, quid agendum?

C. Aliorſum motus erit avertendus. Nunquam enim humor noxius in affectã ſedem eſt derivandus. Quocirca neq; imbecillo ventriculo cienda vomitio, neque inteſtinorum vlcere aut inflammatione, bilis eò deducenda, ſed aliorſum revellenda. Iubet enim Hippocrates revellere, ſi

quò

quò non oportet, vergat. Quin & humor noxius qui inſueto naturali curſu fertur inhibendus, & in rectũ tramitem revocandus, vt qui ſuo impetu, & impedita natura ſymptomaticè fiat: quemadmodũ qui per convenientes regiones atq; vias defertur, ſinendus eſt. atque ſi ſegniùs progreditur, incitandus: fit enim natura duce, quæ nihil niſi vtiliter gerit.

Quando purgandum ſit.

D. Quando decernenda purgatio?

C. Simul ac opportuna temporis occaſio extiterit, & idonea præparatio adhibenda fuerit.

D. Quod corpori purgando tempus videtur opportunum?

C. Ad præcautionem anni tempus ſpectandum, ad curationẽ morbi tempus, ad vtramque geſtationis tempus in muliere.

Quod anni tẽpus purgationi aptius.

D. Quod anni tempus purgationi aptius?

C. Purgationi quæ nullius præſentis morbi neceſſitate ad præcautionem ſolam ſuſcipitur, aptiſſimum eſt ver, deinde Autumnus, aut quæ illis non abſimilis, ſed quodammodo temperata ſit conſtitutio; nõ æſtuoſa, qualis diebus Canicularibus; nec Aquilonia tempeſtas, ſed Auſtrina humidave, quæ & corpora laxat & humores

humores liquefacit. Id quod eſt ab Hipp. expreſſum aph 47. l. 6, Quibus purgatio prodeſt, his vere purgatio imperanda, quia tum nec ingens viget calor, nec frigus, nec inæqualitas, ſed bona temperies, ait Philotheus. Et aph. 5. l. 4. ὑπὸ κύνα καὶ πρὸ κυνὸς, ἐργώδεες αἱ φαρμακεῖαι. Sub cane & ante canem difficiles ſunt medicationes.

D. Quod morbi tempus purgationi accommodatius?

Quod morbi tempus purgationi accõmodatius.

C. In morbo valde acuto tempus purgationi accommodatiſſimum, eſt principium, ſi materia turget, antequam vltrò citroque concitata in partem quampiam principem irruat, at nullo vrgente orgaſmo, ſtatus finis, quo perfecta exiſtit concoctio, ac vacuatio ſpontè procedit, ſymptomatumque ſævitia miteſcit. Tum enim materia fluida & à reliqua puriore ſecreta jam eſt, ſimul natura præparatam illam expellere contendit: ſed quia nimiopere gravata haud ſola poteſt, arte ſublevanda eſt. Cum enim nullus vel certè languidus eſt naturæ motus, artis præſidium ejus vices tempeſtivè ſupplere debet. Vtraque purgandi occaſio, ab Hippocrate expreſſa eſt, prima quæ ab orgaſmo arripitur, aph. 10. l. 4. Medicari in valde acutis

de acutis ſi materia turget, eadem die. tardare enim in talibus malũ eſt. Altera quæ à pepaſmo captatur, aph. 22. l. 1. Concocta medicari atque movere, non cruda, neq; in principijs, modò non turgeant.

Cur perfecta cõcoctio ad purgandum, non ſemper expectanda.

D. Eſtne perfecta concoctio ad purgandum perpetuò expectanda?

C. Nequaquam. Etenim morbi incremento cùm nondum perfectè, ſed manifeſtè ſolum, & in fine principij, cùm obſcurè concocta eſt materia, hanc etiam quodammodo vacuare licet. Quod enim juſſit Hippocrates concocta medicari, non ſolùm perfectè, ſed & quovis modo cocta complectitur; mox ea duntaxat à medicatione excipiens quę, vt in morborum principijs, abſolutè cruda ſunt. Ita quæcumque vllo modo concocta fuerint, medicari ſinit, obſcurè quidem cocta parcè, manifeſtè moderatiùs, perfectè verò cocta validius. Vt igitur in phlegmone non vniverſa materia retinetur, dum perfectam cõctionem ſit aſſecuta, ſed quicquid ſuppurat quotidie elicitur; ita ſanè & in acutis ſtatuendum morbis. Sic enim quicquid à purgatione reliquũ erit, facilius natura domabit. Quin & vitioſus humor quiſquis in prima corporis

corporis regione conſiſtit, ſi impetu quodam ſpontè movetur, neque locis illis tenaciùs adhæreſcit, primo quoq; tempore expurgandus eſt, nec ejus concoctio expectanda, quamvis haud rectè poſſit ante coctionem exquiſitè purgari, cum in majoribus vaſis concluſus aut in aliquo viſcere coërcitus putreſcit. Eſt & alia ratione ante concoctionem purgandi neceſſitas, ſi præter continentem acuti morbi materiam, quæ aut in venis, aut in viſceribus aut in habitu eſt corporis, & cujus expectatur concoctio, alia quædam vitioſa in ventriculo, in inteſtinis, aut circum præcordia obhæret, dolore, æſtu, nauſea, amarore, alijsve ſignis manifeſta. Hæc enim omni tempore, etiam nondum vlla morbi apparente concoctione, vtiliter poteſt adhibita præparatione medicamento trahi.

Quo die, quaque hora purgandum.

D. Quo die, quaque horâ purgatio exhibenda?

C. Tranquillo die purgatio tutior, expeditior verò perturbato. Quocirca impari die agitata materia expeditiùs, pari verò tutiùs detrahitur, dum in quiete, non in motu eſt. At cum morbi acceſſio fatigat, nulla vacuatione convellendę ſunt vires. Sed

 perutilis

perutilis & accommodata eſt vacuationi hora, quæ exacerbationem aliquantum præcedit. Tum enim cumulata materia exacui moveriq; incipiens promptiùs evellitur.

Quodcunque vero catharticum aſſumitur, expleta concoctione, exinanitoque ventriculo juvat, nec antequam exciderit, cibus eſt offerendus, niſi cum fortè maligna qualitate prędirum eſt. Hebetatur enim ejus vis, & obruitur permiſtione cibi.

Quo prægnationis tempore purgatio gravidæ mulieri decernéda.

D. Quo prægnationis tempore mulieribus purgatio tutiùs decernitur?

C. Gravidæ inquit Hippocates, ſunt medicandæ ſi materia turget quarto menſe, & vſque ad ſeptimum. A junioribus autem & ſenioribus cavendum. aph. 1. l. 4.

D. Cur nec primo, nec vltimo, ſed intermedio duntaxat prægnationis tempore purgatio mulieri præſcribenda?

C. Quia (inquit Galenus) fætus eamdem cum vtero cohærentiæ rationem habent, quàm cum arboribus fructus. At hi prima generatione infirmis pediculis continentur, atque ideò facilè decidunt, ſi quando ventus vehementior concuſſerit,

poſtea verò aucti ipſi difficulter à plãtis diſſolvuntur & divelluntur, quemadmodum rurſus vbi ad perfectam maturitatem pervenerint, ſponte ſua & ſine vlla vi externa decidunt. Eodem ſanè modo conceptus quoque primo à ſeminis ſubmiſſione tempore, ſi animo aut corpore vehementiùs moveri mulierem contigerit, facilè ab vtero abrumpuntur: quemadmodum & cum perfecti jam fuerint, & adulti. Tempore verò intermedio firmiorem coalitum habent, & avulſioni minùs obnoxium. Quare mulier tum in vtero ferens poteſt vehementiores motus ſuſtinere, ſine fœtus offenſione, ac proinde tutiùs purgari, turgente materia.

Quando purgationi ſuperſedendum.

D. Quando purgationi ſuperſedendum?

C. Cum natura evacuationem aggreditur, ſinenda eſt dum opus compleverit. Si morbum integrè judicavit, nullo pharmaco proritanda nec aliud quicquam movendum, vt præcipit Hippocrates aph. 20. l. 1. Sin quippiam ex imperfecta criſi derelictum fuerit, id cathartico detrahendum, quoniam quæ relinquuntur in morbis à criſi reciduos morbos facere conſueverunt. aph. 12. l. 2.

Quæ purgationi præparatio præmittenda

D. Quæ præparatio purgationi præmittenda?

C. Duplex ad purgationem præparatio adhibenda, vna corporis, humoris altera. Corpus ante purgationem præcepto Hippocratis, εὔρoον fluxum fiat, adeò vt viæ omnes per quas medicamentum decurret, & per quas noxius humor derivandus expurgandusque eſt, liberæ ſint & expeditæ. Primum igitur ventriculus humorum copia minimè ſit nauſeabundus, ne hauſtum pharmacum nimioperè averſetur, aut mox revomat. Nec inteſtina obſtructa noxiorum humorum curſum impediant. Itaque nauſea omnis ante purgationem ſummovenda aut vomitione, aut inedia. Detracta enim de conſueto cibo portione, nativus calor crudos humores concoquit, abſumitque. Suppreſſa jamdiu alvus, enemate mollienda. Noxius præterea humor præparandus. Craſſus lentusque, qualis eſt pituitoſus & melancholicus, extenuandus & detergendus eſt oxymelite, apozematis, juſculis, & alijs id genus medicamentis & alimentis accommodatis. Tenuis verò, vt bilioſus, ſi ferventior & acrior, ejus ante purgationem obtundenda eſt & frenanda acri-

D. Eſt-ne

monia alterantium vſu.

An perpetuò purgationi præmittenda præparatio.

D. Eſt-ne perpetuò purgationi præmittenda præparatio?

C. Quiſquis in corpore peccat humor tenuis ac fluidus, ſi vt in acutis morbis turget, ſtatim initio nulla præparatione è quavis regione detrahendus eſt. Cum enim quaſi obtrans fluctuet; & fluat refluatque in venis atque viſceribus, non admodum ægrè videtur medicamento ceſſurus. Sin autem parti cuipiam is firmiùs inhæreſcit, vix niſi deterſus aut concoctus, & naturæ vi ſecretus trahenti medicamento obtemperat.

Quando alterantia ex vſu ſint.

D. Hactenus expoſuiſti quando purgantia medicamenta ſint exhibenda, nunc quando alterantia ex vſu ſint à te expecto.

C. Fluxionis initio aſtringentia quæ hanc repellant ſola ex uſu ſunt. In ſtatu cum fluxio planè conſiſtit, reſolventia: incremento verò vtraque permiſta. Aut ſi fortè congeſta materia digeri minimè poſſe videatur, ejus dein ſuppuratio procuranda. Medicamentorum autem extrinſecus admovendorum nulla ſtata hora, niſi cum ventriculum aut præcordia attingunt. Hæc enim cibo præmitti debent.

H 3 DOMINO

DOMINO
CAVMARTINENSI,
clariſſimo ſacri Conſiſtorij Comiti,

N. AB. FRAMBESARIVS S. P. D.

VIxdum ego tibi notus eram (Conſiſtoriane Comes) cum tuam ſingularem in me benevolentiam pateteciſti. Lætum mihi fuit amari à te, viro & authoritate clariſſimo, & ingenij dotibus, ſumma eruditione, prænitenti prudentiâ, eximia æquitate, inſigni humanitate, omni denique virtutum genere ornatiſſimo: Proinde gravioribus Galliæ rebus intra & extra regnum procurandis jamdudum à Regibus noſtris præfecto. Scholas Medicas Regiæ Majeſtati conſecratas tibi offero (vir illuſtriſſime) luculentâ quæſtionum intùs agi-

tùs agitatarum tabulâ, nomini tuo inſcriptâ locupletatas, ad tuum erga me officium ab oblivione vindicandum. Etſi levidenſe munus, id tamen velut immortale meæ in te obſervantiæ pignus, benigno vultu excipe. Vale.

DISPVTATIONVM MEDICARVM IN FRAMBESARIANIS Scholis habitarum index.

DISPVTATIO I. pag.1.

DE Medicinæ definitione, & partitione, deq; rebus naturalibus, in quarum contemplatione φυσιολογία occupatur.

DISPVTATIO II. p.62.

De rebus non naturalibus, in quarum legitimo vſu ὑγιεινὴ conſiſtit.

DISPVTATIO III. p.81

De rebus pręter natnram, in quarũ cognitione παθολογία verſatur.

DISPVTATIO IV. p.128.

De curandi methodo, quæ θεραπευτικὴ Græcis dicitur.

QVÆ.

QVÆSTIONVM MEDICARVM IN FRAMBESARIANIS Scholis agitatarum Series.

DISPVTATIONIS I. Quæſtiones pag. 1.

Quid Medicina. pagina 1.
Definitur ex fine à Galeno dupliciter: ex effectis ab Hippocrate: ex ſubiectis ab Herophilo. Prima Galeni definitio oppugnatur. Defenditur. 2
Altera item convellitur. 3
Diſcutitur. 4
Hippocratica Medicinæ definitio exagitatur. Solvitur 5
Herophilea Medicinæ definitio diſceptatur? Prop. Obiect. Reſpõſio. 6
Quot ſint Medicinæ partes. 8
Propoſita Medicinæ partitio oppugnatur. Defenditur. 9
Quæ ad conſummatam Medicinæ cognitionẽ requiruntur ibid.
Quæ & quot ſint res naturales. 10

DE ELEMENTIS.

Quid elementum. Ibid.
Obiectio. Solutio. Quò differant elementa à Principiis 11
Quot ſint elemẽta. ibid.
Quomodo ex quatuor elementis corpus humanum ſit conſtitutum. 12
Quot corpus noſtrum nõ

H 5 *expu-*

ex pura elementorũ materia, ſed etiã ex qualitatibus corũ conſtet. 14
Quæ ſint elementorum qualitates ibid.
Quid mixtio. ibid.
Quomodo fiat. 15

DE TEMPERAMENTIS.

Quid temperamentum. 16
An ſine elementorum mixtione fieri poſſit 17
Quot qualesq; ſint tẽperamentorum differentiæ. Ibid
Quid temperamentum εὔκρατον. Ibid.
Quotuplex ſit 18
Quid temperatũ ad pondus. Quid temperatũ ad iuſtitiam Ibid.
Quid temperamenta intemperata ſimplicia, composita. 19
Obiectio. Solutio Ibid.

DE PARTIBVS.

Quid pars latè ſumpta, propriè dicta Ibid.
Partium prima diviſio 20
Quæ continentes partes. 21
Earum diviſio. Ibid.
Quæ ſimilares partes. Ibid.
Earum diviſio. Ibid
Quæ & quot partes ſpermaticæ Ibid.
Obiectio. Solutio. Ibid.
Quæ partes ſanguineæ. 23
Quæ partes diſſimilares. Ibid.
Cur organicæ dictæ. Organicarum partium diviſio. Ibid.
Quæ partes animales, vitales & naturales dicantur. Ibid.
Quæ princeps. Quæ ſubminiſtrantes. Ibid.
Princeps organum functionum animalium. 24
Quotuplicia organa illi ſubminiſtrãtia ibid.
Quæ organa facultatem animalem deferentia ibid.
Quæ propria ſingulorũ ſenſuũ organa ibid.
Quæ motus voluntarij organa. ibid.
Princeps organum functionũ vitaliũ. ibid.
Quotuplicia organa illi ſubminiſtrantia. 25
Quæ reſpirationis organa, deducentia, excipientia, moventia. ibid.
Quæ pulſus organa. ibid.
Princeps organum functionum naturalium. ibid.
Quotuplicia organa illi ſubſervientia ibid.
Quæ nutritioni famulẽtur. 26
Organa inſerviẽtia alimento præparando, expurgando, diſtribuendo. ibid.
Generationis organa, cõmunia propria. ib.

DE HVMORIBVS.

Tranſitus à partibus continentibus, ad contentas. Quæ & quot ſint. 27.
Quotuplices humores. ibid.
Quid humor primigenius. 28
Quid humores alimentarij Ibid.
Quid excremẽtitij. ibid.
Qui & quot ſint primarij humores. ibid.
Quid ſanguis generaliter & propriè dictus. ibid.
Eius temperatura, conſiſtentia, color, ſapor, vſus. 29
Quibus dominatur & quando. ibid.
Quid bilis alimentaria. Eius natura, temperamentum, color, ſapor, vſus, 30
Quid bilis excrementitia. ibid.
Quibus bilis dominatur, & quando. 31

Quid melancholia alimentaria. Ejus natura, temperamentũ, color, ſapor, vſus. ibid.
Quid melancholia excrementitia ibid.
Qua ætate dominatur, & quando. 32
Quid pituita alimentaria. Ejus natura, tẽperamentum, color, ſapor, vſus. ibid.
Quid pituita excrementitia. ibid.
Qua ætate pituita dominatur & quando. 33
Qui & quot ſint ſecundarij humores. ibid.
Quomodo humores præter naturam evadant. 34
Quomodo humores naturales ſint cauſæ ſanitatis: ac humores præter naturam cauſæ morbificæ. ibid.
Quomodo ſanguis à naturæ modo deſciſcat. 35
Quomodo bilis præter naturã evadat. 36
Quomodo intra venas bilis pallida, vitellina & atra fiant: extra venas verò porracea, æruginoſa & cærulea. ibid.
Quomodo melancholia præter naturam evadat. 37
Quomodo pituita præter naturam evadat, cũ in venis, tùm extra venas. ibid.
Quid pituita acida. quomodo fiat ſalſa. quæ pituita aquoſa, muccoſa, vitrea, gypſea. 38

De Spiritibus.

Cur ſpiritus impellentiũ nomine deſignentur. 39
Quid & quotuplex ſit ſpiritus! qui inſitus. ibid.
Qui influens. 40.
Quotuplex ſit. Qui animalis. qui vitalis. qui naturalis. ibid.

De Facultatibus.

Quid anima. quid anima humana. 41
Quid facultas. 42
Cur ſic appellata. Cur actionum cauſa ad temperiem referatur. ibid.
Cur anima non ſit temperies. Ibid.
Vnde facultas dimanet. Quotuplex ſit facultas. 43
Objectio. Solutio. ibid.
Quæ & quotuplex ſit facultas animalis. Ib.
Quæ & quotuplex ſit princeps facultas. 44
Quæ ſit imaginatrix. Ibid.
Quæ ratiocinatrix. Ibid.
Quae memoratrix. Ib.
Principum facultatum ſedes. 45
Arabum opinio improbatur. Ibid.
Arabum ratio altera 47
Reſponſio. Objectio. Solutio. Objectio altera. Reſponſio. 47
Quæ ſit facultas ſentiens. 48
Quid & quotuplex ſit ſenſus. Ibid.
quid ſenſus interior. Ib.
quot ſint ſenſus exteriores. Ibid.
quid viſus. Ibid.
quid auditus. quid odoratus. quid guſtus. quid tactus. quae ſit facultas movens. quæ ſit facultas vitalis. quid vita. 50
Quid mors. Ibid.
Quomodo facultas reſpirandi, & pulſifica ſint vitalis miniſtræ. Ibid.
Cur facultas iraſcibilis & concupiſcibilis, ad vitalem ſint referendæ. Ibid.
Objectio. Reſponſio. 52
Quae & quotuplex ſit facultas

facultas naturalis. Ibid.
Quæ ſit facultas altrix. quæ facultates altricis ſint miniſtræ. Ib.
Quæ ſit facultas attractrix, quæ retentrix, quae concoctrix, quæ expultrix. quæ ſit facultas auctrix. quæ generatrix. 53
Quæ immutatrix. quæ formatrix. 54
Trium facultatum conſenſus. Ibid.
Ordo procreationis: dignitatis: neceſſitatis. 55.

De Actionibus.

Quid & quotuplex ſit actio. Ibid.
Intellectualium & ſenſibilium actionũ diſcrimen. 56
Actionum voluntariarum & naturalium differentia. Ibid.
Quotuplices ſint actiones voluntariæ. 57
Quae omninò liberae ſint. quae affectibus corporis ſubditæ. Ibid.
Functionum vitalium diſtinctio. Ibid.
An reſpiratio animalis ſit, vel naturalis actio. Ibid.
An pulſus ſit animalis vel naturalis motus. Ibid.
quotuplices actiones naturales. 59
quid nutritio, quomodo fiat. quae nutritionis miniſtrae. Ibid.
quomodo fiant attractio, retentio & expulſio Ibid.
quomodo fiat concoctio. quotuplex ſit, quid auctio, quid generatio. 60.
quomodo fiat. quando principatum obtineat 61.

Disputationis II.

Quae & quot ſint res non naturales. Vt ſingulae ad corporis tutelam neceſſariæ. 62
Quibus conſtet ſanitatis tuendae methodus 63.

De Aëre Ambiente.

Qualis aër ad bonam valetudinem tuendã eligendus conveniẽs. 63.
Eius quantitas. 64
Vtendi modus & tempus. Ibid.

De Cibo et Potv.

Qualis cibus ad ſanitatem conſervandam eligendus. 65
Quantum cibi aſſumẽdum. Ibid.
Cibandi modus & tempus. 66
Qualis potus ad bonam valetudinem conferat. 67
Idonea potionis quantitas. Ibid.
Bibendi modus & tempus. Ibid. & p. 68.

De Somno et Viglia

Qualis ſomnus ad corporis incolumitatem eſſe debeat. 68
Quantiſper dormiendum. 69
Quae ſit conveniens in ſomno forma decubitus 70
Quod aptius ſomni tẽpus. Ibid.
Quae vigiliæ ſalubres & inſalubres. 71

De Exercitatione et Qviete.

Qualis exercitatio eſſe debeat. 72
Quantiſper exercitium ſit ſubeundum. Ibid.
Exercitationis modus & tempus. 73
Quando quies eſt neceſſaria.

ceſſaria. quae ſalubris & quae inſalubris. 74.

DE EXCREMENTIS.

Quænam excrementa ſalubria. Ibid.
An retentorum excrementorum evacuatio arte molienda. 75
Evacuationis quantitas. Evacuationis modus & tẽpus. 76

DE ANIMI PATHEMATIS.

Animi pathemata quæ & quot ſint. 78
Quae ſalubria & quae inſalubria. Ibid.
Cur exitialis mæror vehemens. 79
Recens hiſtoria nobilis juvenis præ mœrore vehementi & repentino mortui. Ibid.
Timor. Ira. Verecundia. Ibid. & p. 80.

DISPUTATIO. III. QUAESTIONES.

Quae & quot ſint res præter naturam. quî diſtinguantur. 82

DE MORBIS.

Quid morbus. 82
Objectio 1. Solutio. Objectio 2. Reſponſio. Objectio 3. Reſponſio. 83
Quotuplex ſit morbus. Ibid.
Qui morbus ſimilaris. Ibid.
Quotuplex ſit intemperies. Ibid.
Qui & quotuplex ſit morbus organicus. qui conformationis morbus. qui magnitudinis. qui numeri. qui morbus in ſitu. qui & quotuplex ſit morbus communis. 85.
Quid tumor præter naturam. Ibid.
Quotuplex abſceſſus ſignificatio. 86
Recens hiſtoria abſceſſus multiplicis in cerebro reperti. 87
Quotuplex tumor præter naturam. quid phlegmone. quid eryſipelas. quid œdema. quid Skirrhus. 88
Quid vulnus. quid vlcus. quid fractura. quid luxatio.

DE CAUSIS MORBIFICIS.

Quid & quotuplex ſit cauſa morbifica. 89.
Quæ & quotuplex cauſa interna. 90
Quæ & quotuplex cauſa antecedẽs. Ib.
Quid & quotuplex plethora ad vires. Ibid.
Quæ ad vaſa. qui differãt plethora ad vaſa, & ad vires 91.
Nota plenitudinis antecedentes & conſequentes. Ibid.
Quid & quotuplex cacochymia. 92
Signa cacochymiæ biliosæ antecedẽtia & conſequentia. Ibid.
Signa cacochymiæ melancholicae antecedentia & conſequẽtia. 93.
Signa cacochymiæ pituitoſæ antecedẽtia, & conſequentia. 94
Quæ cauſa continens. Ibid.
Obiectio 1. Solutio. 95
Obiectio 2. Reſponſio. 96.
Quæ & quotuplex ſit cauſa externa. 97

DE SYMPTOMATIS.

Kritiis · Symptoma

Quid ſymptoma. 96
Generaliter ſumptum: propriè dictũ. Ibid.
Cur epigenema appellatum. Ibid.
Vnde ſymptomatis nomen de-

men deductũ. Ibid.
Summa ſymptomatũ genera. Ibid.
Quotuplex actionum læſarum differentia. quot modis actio lædatur. Ibid.
Noxa functionũ animalium. Ibid.
Principum, ſenſilium & motricum. 100
Noxæ functionum vitalium & naturalium Ibid.
Cur actionum læſionẽ excretorum & retẽtorum ametria ſequatur. 101
Quid & quotuplex excrementorũ ametria. Ibid.
Quid intelligitur ſubſtantiæ quantitatis, & qualitatis vitio. Ibid. & 102.
Cur retentorum nedũ excretorũ ametria dicatur. Ibid.
Quæ ad retentorum ametriam ſymptomata pertineãt. 103
Cur ſenſibiles corporis affectus, excrementorum ametriã ſequatur. Ibid.
Quotuplicia ſint ſymptomata in ſenſibilibus corporis affectibus. Ibid.
Qui ſint viſibiles corporis affectus. qui audibiles. qui odorabiles. qui guſtabiles. qui tangibiles. 104.

DE SIGNIS.

Quid ſignum. 104
Quotuplicia ſigna. quotuplicia inſalubria. quæ diagnoſtica. quæ prognoſtica. 105
Quæ anamniſtica. Ib.
Quotuplicia diagnoſtica. Ibid.
Quæ ad prognoſim neceſſaria. 106
Cur pathognomonica inter prognoſtica recenſeantur. Ibid.
Quid epigenomena. ibid.
Quid epiphænomena. 107
Quid ſit criſis. quid criſis dictio denotet. Ibid.
Quæ criſis perfectè bona. 108.
Quæ imperfectè bona. quæ perfectè mala. quæ imperfectè mala. Ibid.
Criticorum ſignorum diuiſio Ibid.
Quotuplicia ſint antecedentia criſis ſigna. Ibid.
Signa tempus & diem criſis indicãtia. 109
Signa quæ iam inſtantem criſim indicãt. 111.
Signa quæ criſis ſpeciẽ prænunciant. Ibid.
Vt vniverſalia petantur ex morbi motu, ex affecta parte. 112
Ex ægrotantis ætate. 113
Signa futuræ hæmorrhagiæ. Ibid.
Singulorum ſignorum cauſa. 114
Sudoris critici ſigna 115
Signorum cauſa. Ibid.
Signa diarrhææ inſtãtis. 116
Signa imminentis vomitus. Ibid.
Signa perirrhiæ. 117.
Signa criſis per abſceſſum futuræ. Ibid.
Signa criſim comitantia. 118
Signa laudabilis excretionis. Ibid.
Signa legitimi abſceſſus. 120
Signa criſim conſequẽtia. Ibid.
Vt ſumantur ex qualitate corporis, ex actionibus & excrementis. 121
Dierum criticorũ differentia. 122
Dies critici Principes, qui & quot ſint. Ibid.
Quæ dierum criticorum

rum cauſa ſit, materialis, efficiens: vniverſalis, particularis. 123
Cur vigeſimus dies ſit potius criticus, quã vigeſimus primus. Ibid,
Cur vigeſimus primus aliquando criticus 124
Dies indices, qui & quot ſint. Ibid.
Dies intercalares qui & quot ſint. 125
Cur reliqui dies vacui appellentur. 126
Cur Medicinales dicti. 127.

DISPVTATIONIS IV. Quæſtiones.

DE INDICATIONIBVS.

Quibus conſtituatur curandi methodus. 128.
Quid indicatio quotuplices indicationes. 126
Cur indicatio à viribus prima perhibeatur. Ibid.
Quid indicant vires. quid indicant affectus præter naturam. Ibid.
Quotuplex indicatio ab affectibus præter naturam. Ibid.
Cur indicatio à cauſa morbifica prætermittatur. Ibid.
Cur indicatio à morbo ſtatuatur, cùm ſublata continente cauſa protinùs ſolvatur. 130
Cur indicatio à ſymptomatis vltima. Ibid.
Obiectio. Solutio Ibid.
Quotuplex indicatio à cauſa morbi. Ibid.
Quotuplex indicatio à morbo. 31
Quæ in compoſito morbo præmittenda indicatio. Ibid
Quid coindicatio. Vnde ſumantur coindicationes. 132.
Quid contra indicatio. Ibid.

DE REMEDIIS.

Quid remedium. 133
Quæ in remediorum vſu animadvertenda. quale remediũ eſſe debet. Ibid.
Obiectio. Solutio. Ibid.
Vt remedii quantitas definienda, ex ægrotantis natura & morbi magnitudine. 134
Vt limitatiùs definiatur remedii quantitas, partium indicationibus. 135
Vt remedii quantitas immutanda ratione cõformationis. Ibid.
Situs, præſtantia & ſenſus. 137
Cur morbus pari contrario profligandus, & quo modo. 138
Qui ſemel ac univerſim pari contrario morbus eximendus. 139
Qui lẽtè ac paulatim. quibus modis lentè curatio fiat. quo morbi tempore remedia ex vſu ſint. Ibid. & 140.

DE VICTVS RATIONE.

Quot remediorum genera 141
Quid diæta. qualis victus ratio inſtituenda. Ibid.
Quæ victus quantitas præſcribenda. 142
quis vivendi modus. quando victus tempeſtivus. 143

DE VENÆ SECTIONE.

Cur Chirurgiæ nomine phlebotomia intelligatur. 145

Phlebo-

Phlebotomia vſus quotuplex. Ibid.
Quid differant vacuatio, revulſio, derivatio. 146
Quæ ſecanda vena, ad plenitudinis vacuationem. 147
Ad revulſionem, ad derivationem. Ibid.
quæ ſanguinis quantitas demenda. 148
Vnde morbi magnitudo æſtimanda. Ibid.
Vnde vires æſtimandæ. 149
quî languidas vires ab oppreſſis dignoſcere liceat. Ib.
Animadverſiones in ſanguine mittendo. 150
Cur in ſanguine mittendo obſervetur tēperamentum. 151
Habitus. Ibid. p. 152
Ætas, regio, anni tēpus, cæli ſtatus ſpōtanea vacuatio. Ib.
Conſuetudo. 153
Quomodo mittendus ſanguis. 154
Quo anni tempore administranda phlebotomia. 155
Quo morbi tempore. Ibid.
Quo die & quâ horâ. 156
quo pregnationis tempore mulieri gravida ſecāda vena. Ib.
quæ ante venæ ſectionem præparatio afferenda. 158
An perpetuò venæ ſectioni præmittenda. præparatio. Ibid.

DE MEDICAMENTIS.

Quid medicamentum 159
Quotuplicia medicamenta. Ibid.
Quæ evacuantia. Ib.
qualia cacochymiæ catharctica conveniāt. 160.
quæ alterantia. qualia morbo ſint adhibenda. Ibid.
Quàm valida eſſe medicamenta debeant. 161
Vt medicamenti quantitas definienda ſit. 162
Cur ad pharmaci quātitatem decernendā, ſpectandus corporis, humoris atque cæli ſtatus. Ibid. & 163 164
Quomodo moliendæ purgatio. Ibid.
Per quæ loca. 165
Quando purgandum ſit. Ibid.
quod anni tempus purgationi aptius, 166
Quod morbi tempus purgationi accommodatius. 167
Cur perfecta concoctio ad purgandum, non ſemper exſpectanda. 168
Quo die, quaq; horâ purgandum 169
Quo pregnationis tēpore purgatio gravidæ mulieri decernenda. 170
Quādo purgationi ſuperſedendum. 171
Quæ purgationis præparatio præmittenda. 172
An perpetuò purgationi præmittenda præparatio. 173
Quando alterantia ex uſu ſint. Ibid.

FINIS.

N. ABRAHAMI

FRAMBESARII
VEROMANDVI MEDICI REGII

AMBROSIOPOEA,

IN QVA

Elegantes medicamentorum præparationes, ad morborum curationem citò, tutò & jucundè moliendam præſcribuntur.

LVGDVNI BATAVORVM,
Ex officina IOANNIS MAIRE,
CIƆ IƆC XXVIII.

ILLVSTRISSIMIS SACRI CONSISTORII COMITIBVS.

D. SYLLERIO Galliæ Cancellario,
D. VIQVENSI Procancellario, ac
D. IANINO nuper ærarij Regij ſummo Moderatori,

N. AB: FRAMBESARIVS S.P.D.

D*Vplici cauſa ductus* (clariſſima Galliæ lumina) *Ambroſiopæam meam amplitudini veſtræ conſecravi; vna vt ars ſalutifera, cujus novum nomen, & ante hunc diem in Medicorum ſcholis inauditum, ſub illuſtriſſimi nominis veſtri tutelà intrepidè prodiret in lucem; altera vt pro veſtris in me meritis perpetuum extaret mei in vos obſequij monumentum. Equidem nec ſplendidiores illi pa-*

tronos, ad depellendas obſcuri livoris tenebras, nec potentiores ad coërcendas ſycophantarum calumnias adſciſcere potuiſſẽ, cum ingenij veſtri magnitudine, veſtra ſingulari prudentia, eximia virtute, & auguſti manſuetudine tantam à Chriſtianiſſimis Regibus authoritatem atque gloriam, non in Francorum regione duntaxat, verũ etiam apud exteras nationes vobis conciliaveritis: vt in hoc armorum procinctu nullum patrocinio veſtro aſylum tutius habeatur. Veſtra inſuper erga me officia tam arcto vinculo vobis me devinxerunt, vt aliquod ſaltem munuſculum, ad animi nec ingrati, nec immemoris faciendam fidem, vobis offerendum videatur.

Ab eo tempore quo tibi notus ſum (ampliſſime Cancellarie) tua mihi nunquam defuit benevolentia. Hortatu tuo Medicorum Regiorum numero jampridem ſum adſcriptus, in rebus adverſis ope

tua ne-

tua nequaquam deſtitutus, tu me tuendum ſuſcepiſti, jacentemq; animum erexiſti.

Turpiſſimum ἀχαριστίας crimen incurrerem (digniſſime Procancellarie) ſi tuam humanitatem ac beneficentiam ſilentio prætermitterem, qui anno 1620. me in exercitu Regio valdè læſum à Burdigala per Bearnorũ plagam ad Aquas Auguſtas Tarbellorum, priſtinæ valetudinis reſtituendæ gratia in tua rheda duxiſti, indeq; ad Pariſiorum Lutetiam reduxiſti.

Quandiu (æquiſſime Moderator) ærario Regio præfuiſti, tandiu Regijs ſubſidijs juvarer diligẽter caviſti. Tua in me propenſa voluntas perpetuò affulſit. Nulla pro juris mei defenſione non impendiſti ſtudia.

Id vnum à vobis ſupplex rogo (illuſtriſſimi Comites) vt hilari vultu excipiatis hoc opuſculum, in quo elegantes præſcribuntur medi-

 camenta-

camentorum præparationes, non additione eorum quæ noxam corrigant, ex conſueta vulgaris pharmacopœæ praxi, ſed detractione impuritatum maleficarum, ſubtiliori arte procurata, adeò vt multò ſecuriores, palato gratiores, ac prorogandæ Optimatum vitæ conuenientiores, Ambroſiarum nomen mereantur. Quarum propugnatores ſi vos præſtiteritis acerrimos, quàm plurimi procul dubio earũ vſu redditam ſibi ſalutem, vobis acceptam referent. Præter innumeros conualeſcentes tanto beneficio vobis obſtrictos, author erit æternùm

Amplitudinis veſtræ
obſervantiſſimus,

FRAMBESARIVS.

Lutetiæ Pariſiorum. Calend. Aug. An. 1622.

N. AB. FRAMBESARII IN SVAM AMBROSIOPŒAM Præfatio,

Ad D. RIBERIVM, primarium Chriſtianiſſimæ Reginæ Medicum.

CVM olim apud Pictavium, pro Auguſtiſſima Domina Chriſtianiſſimi Regis ſorore graviter ęgrotante ſanitati reſtituenda, nos aulici Medici deſignati tecum ſimul in dies conſultabamus (Archiatre clariſſime) mirabamur ingenij tui acumen, reconditam doctrinam, ſingularem prudentiam, eximium candorem, cæteraſq; virtutes, quibus non vulgarem gloriam tibi comparaſti. Tua inſigni comitate, ac propenſa in me voluntate, tibi me devinxiſti. Vt aliquo gratitudinis ſigno meum erga te ſtudium expromerem, viſum mihi Ambroſiopœæ tibi inſcribere argumentum. Ambroſiopœam placuit appellare Principem Pharmacopœæ partem, quæ

tem, quæ nobiliorem præparat medicamentorum eſſentiam, cui Ambroſiæ nomen, immortalitatis ſymbolũ aptè quadrare videtur, tã quod mortales à morte vindicet, quam quod è corruptibilium elementorum concurſu ſegregata, ad cæleſtem naturam incorruptibilem accedat. Æthereus quippe ſpiritus eſt ex elemẽtari mixtione extractus, ad animam Divinam in corpore humano diu conſervandam. Myſtica namque Ambroſia ad æthereæ naturæ puritatem exaltatur, totius ſubſtantiæ vires in ſubtili reconditaque materiæ parte vehens. Hinc appellari ſolet quinta eſſentia, & cæleſtis ſubſtantia, tanquam eſſet defluvium ætheris, vel radius firmamenti voce Creatoris per ima diſperſus. In corruptionibus naturalibus, ſpiritus ille cœleſtis vel ad ætherem ſubvolat, vel aliam ſubſtantiam ex putrefacta producit. Itaque nequaquam dubitandum, quin æterna ſit natura. Hinc Ambroſia Deorum cibus, quo immortalem vitam degunt, ab antiquitate perhibetur. Vnde Poëta Martialis.

Iuppiter Ambroſia ſatur eſt, & Nectare vivit.

Cum igitur Reges, Principes & Heroës

Heroës, Dij terreni meritò habeantur, ad eorum vitam quàm diutiſſimè fieri poteſt prorogandam, Ambroſia nihil aptius. Idcircò Ambroſiarum conficiendarum artem (vir integerrime) jampridem à me inſtitutam, in optimatum gratiam tandẽ promulgandam duxi. Quam ſi authoritatis tuæ ſcuto defendas contra maligni livoris dentem, ad Ambroſiaticæ praxim in particularibus morbis à me fæliciter curatis perſequendam, animum mihi dabis alacriorem. Reginæ noſtræ, tibi ac nobis vive diu fælix.

TETRASTICHON.

Attulit, è Cœlis, quæ FRAMBESARIVS *Orbi*
Terrarum fundit Nectar & Ambroſiam.
Protrahat vt ſanum miſeris mortalibus æuum,
Depellens mortem longiùs arte noua.

Pontius Privatus, armati
Regis Medicus.

tem, quæ nobiliorem præparat medicamentorum eſſentiam, cui Ambroſiæ nomen, immortalitatis ſymbolũ aptè quadrare videtur, tã quod mortales à morte vindicet, quam quod è corruptibilium elementorum concurſu ſegregata, ad cæleſtem naturam incorruptibilem accedat. Æthereus quippe ſpiritus eſt ex elemẽtari mixtione extractus, ad animam Divinam in corpore humano diu conſervandam. Myſtica namque Ambroſia ad æthereæ naturæ puritatem exaltatur, totius ſubſtantiæ vires in ſubtili reconditaque materiæ parte vehens. Hinc appellari ſolet quinta eſſentia, & cæleſtis ſubſtantia, tanquam eſſet defluvium ætheris, vel radius firmamenti voce Creatoris per ima diſperſus. In corruptionibus naturalibus, ſpiritus ille cœleſtis vel ad ætherem ſubvolat, vel aliam ſubſtantiam ex putrefacta producit. Itaque nequaquam dubitandum, quin æterna ſit natura. Hinc Ambroſia Deorum cibus, quo immortalem vitam degunt, ab antiquitate perhibetur. Vnde Poëta Martialis.

Iuppiter Ambroſia ſatur eſt, & Nectare vivit.

Cum igitur Reges, Principes & Heroës

Heroës, Dij terreni meritò habeantur, ad eorum vitam quàm diutiſſimè fieri poteſt prorogandam, Ambroſia nihil aptius. Idcircò Ambroſiarum conficiendarum artem (vir integerrime) jampridem à me inſtitutam, in optimatum gratiam tandẽ promulgandam duxi. Quam ſi authoritatis tuæ ſcuto defendas contra maligni livoris dentem, ad Ambroſiaticæ praxim in particularibus morbis à me fæliciter curatis perſequendam, animum mihi dabis alacriorem. Reginæ noſtræ, tibi ac nobis vive diu fælix.

TETRASTICHON.

Attulit è Cœlis, quæ FRAMBESARIVS *Orbi*
Terrarum fundit Nectar & Ambroſiam.
Protrahat vt ſanum miſeris mortalibus ævum,
Depellens mortem longius arte nova.

Pontius Privatus, armati
Regis Medicus.

AMBROSIOPOEA
docet quomodo ſit præparanda

- Ambroſia
  - Vniuerſalis,
    - Aphæretica,
      - Cathartica.
        - Chol. 205
        - Mel. 208
        - Phl. 211
        - Hyd. 214
        - Pan. 218
      - Emetica. 219
      - Diuretica. 221
      - Diaphoretica. 223
    - Proſthetica,
      - Styptica. 224
      - Analeptica. 227
      - Alexipharmaca. 229
      - Paregorica. 23[illegible]
  - Particularis,
    - Chephalica. 238
    - Thoracica. 244
    - Cardiaca. 247
    - Stomachica, 251
    - Hepatica. 257
    - Splenica. 259
    - Nephritica. 261
    - Hyſteriaca. 263

N. AB. FRAMBESARII AMBROSIOPOEA.

1. *Quid Ambroſiopœa*	6. *Liquida.*
2. *Quid Ambroſia.*	7. *Vniverſalis.*
3. *Vnde dicta.*	8. *Aphæretica.*
4. *Ambroſia mollis.*	9. *Proſthetica.*
5. *Solida.*	10. *Particularis.*

1. AMBROSIOPŒA nobis dicitur ars Ambroſiarum ritè præparandarum, ad morborũ curationem citò, tutò & jucundè moliendam.

2. Ambroſiam vocamus puram medicamenti eſſentiam, naturæ cæleſtis æmulam, ſpiritus inſtar è corporea concretione, relicto craſſamento elementati extractam, tanta elaboratam induſtria, vt exigua mole plurimùm polleat, citraque faſtidium, necnon & citra noxam exhiberi queat.

3. Ex eo ſuam ſortitur appellationem, quod mortales à morte vindicet.

4. Ambroſia molli conſiſtentiâ, melli analogâ paratur, vt inſtar ſapę in bolo capiatur è cochleari.

 5. Inter-

5. Interdum tamẽ ſolidior fit diuturniori humiditatis evaporatione, vt catapotij formâ devoretur, vel tragematis ſpecie manducetur.

6. Nonnunquam liquidior redditur Nectaris admixtione, vt in potu ſumatur. Adeo vt Ambroſia modò eſculenta ſit, modò poculenta. Ambroſia eſt vniverſalis, vel particularis. Illa toti corpori dicata, hæc cuique corporis parti propria.

7. Ambroſia vniverſalis eſt aphæretica, vel proſthetica.

8. Ambroſia aphæretica, quæ ſupervacaneos humores è corpore detrahit, eſt cathartica, vel emetica, vel diuretica, aut diaphoretica. Prima per alvum, altera per vomitum, tertia per vrinas, poſtrema per ſudores corpus evacuat. Ambroſia cathartica eſt cholagoga, vel melanogoga, vel phlegmagoga, hydragogáve, aut panchymagoga, quæ aliàs panacea dicitur.

9. Ambroſia proſthetica, quæ imbecillo corpori robur addit, eſt ſtyptica, vel analeptica, aut alexipharmaca, vel paregorica. Prima aſtringendo, altera reficiendo, tertia tuendo, poſtrema alterando corpus corroborat.

10. Ambroſia particularis, aphæretica eſt & proſthetica ſimul. Siquidem noxios è parte humores detrahit, eidemque vires adijcit.

Ambroſia particularis octuplex celebratur, cephalica, thoracica, cardiaca, ſtomachica, hepatica, ſplenica, nephritica, & hyſterica.

ELEGANTES AMBROSIARVM CHOLAGOGÔN PRÆPARATIONES.

Ambroſia cholagoga blanda, è rhabarbari ecchylomate.

℞ Rhabarbari electi ℥ij. cinnamomi ʒij. in craſſiuſculum pulverem redacta infundantur in aqua cichorij acidula ex ſucco limonum reddita, ad lentum calorem balnei marini. Aqua ſatis ſuperque tincta inclinato vaſe ſecernatur, novaque materiæ relictæ adijciatur, ac rurſus digeratur, magmate tandem fortiter expreſſo. Ex omnibus infuſionibus aqua per vaporarium vitreum eliciatur, donec rhei Ambroſia in fundo craſſitie milliginis appareat.

Ambroſia cholagoga valentior è ſcammonij ecchylomate.

℞ Scammonij optimi ℥ij. diſſolvantur in ſucco limonum ad lentum balnei marini calorem depurato Biduo exacto per linteum transmittantur. Succus tandem in patina argentea carbonibus ardentibus impoſita, exhalare permittatur, donec in vaſis fundo ſcammonij Ambroſia ad juſtā ſpiſſitudinem reducta videatur.

Ambroſia cholagoga, ex vtroque ecchylomate mixto.

℞ Ambroſiæ cholagogæ vtriuſque ö. x. ceraſo condito incluſa, manè deguſtienda exhibeantur, tribus horis ante juſculum.

Ambroſia cholagoga Nectarea, è caſſia, rheo & folijs Orient.

℞. Pulpæ caſſiæ reecenter extractæ ℥j. diſſolve in aquę ſtillatitiæ pomorum redolentium acidulæ è ſucco limonum redditæ ℥iiij. digere in balneo marino mediocriter calido, 6. horarum ſpatio. Interea infunde ſeparatim foliorum Oriental. ℥ß. cum cariophylis

riophylis vj. in eadem aqua. Deinde vtrumque cola per manicam hypocraticam. Colaturæ adde expreſſionē ʒj. rhei electi cum cinnamomi ℈j. in eadem aqua ſeorſum macerati, fiat Nectar, diluculò exhibendum.

Ambroſia chologoga Nectarea, è manna, cum rhabarbari & ſcammonij ecchylomatis.

℞. Mannæ Calabricæ ℥j. liquefiat in juſculo pulli, bugloſſo, borragine & oxalyde alterato, deinde coletur, in colatura diſſolve Ambroſiæ cholagogæ vtriuſque ℈ ß. glycerij gutt. v. fiat Nectar, manè propinandum tribus horis ante paſtum.

Nectar cholagogum, ad vtramq. bilem in corpore exuperantem blandè repurgandam.

℞. Vini albi ℥vj. cinnamomi ʒij. quinquies vel ſexies per linteum mundum colentur. In colaturæ parte vna infunde rhei electi ʒiij. in altera foliorum Orientalium ʒvj. trygis præparatæ guttis viij. vtrique additis. Exacta ſemihora tincturam colo ſtamineo ſeorſim extrahe. In vtraque mista diſſolve ſacchari albi pulve-

pulverati ℥ij. fiat Nectar manè propinandum.

ELEGANTES AMBROSIARVM MELANOGOGÔN PRAEPARATIONES.

Ambroſia Melanogoga blanda, è foliorum Oriental. ecchylomate.

℞. Foliorum Oriental. ℥ij. epithymi ℨß. ſantali citrini ℨij. infunde ad lentum calorem balnei marini in aqua pomorum fragrantium, acidula è ſpiritu chalcanthi reddita. Biduo exacto rubicundus liquor per inclinationem ſeparatus, in diplomate diſtilletur, donec in fundo vaſis ſennæ Ambroſia, mellis craſſitudine fuerit conſpicua, quæ poſtea ad ſolidiorem conſiſtentiam ſicco ignis calore redigatur.

Ambroſia Melanogoga valentior, ex ellebori ecchylomate.

℞. Radicum ellebori nigri veri ℔.j. macerentur per 24. horas in aceto roſato, ad detrahendam nimiam earum acrimoniã, venenatamq; qualitatem. Tum mediocriter ad ignem lentum

lentum exſiccatæ & craſſo modo contuſæ indantur in vas aptum, ſuperaffundendo ſucci limonũ depurati partem vnam, & ſucci pomorum redolentium clarificati partes duas, vt materiam duos tres-ve digitos ſupernatent: Omnia ſtent in digeſtione Balnei marini, donec ſucci in colorem rubicundum tingantur, & exactè imprægnentur tota ellebori ſubſtantia, poſtea colentur, & fæces prelo exprimantur. Expreſſio cum colatura commiſceatur. Affunde iterũ fæcibus ſuccum roſarum pallidarum optimè clarificatum, indeque denuò extrahe omnem ſubſtantificam virtutem, colando & exprimẽdo. Miſce hanc colaturam & expreſſionem cum prioribus. Omnibus in vas capax injectis, fiat adhuc digeſtio in balneo, purumq; ab impuro ſecernatur. Tandem ſepara ad calorem lentum humiditatem, donec in fundo maneat ecchyloma conſiſtentiæ pilulis formandis idoneæ.

Ambroſia melanogoga, ex vtroque ecchylomate mixto.

℞. Ambroſiæ melanogogæ vtriuſque ℈ß. extracti confect. hamech, extracti

tracti colocynth. an. ʒ. v. formentur ij. pilulæ bracteolis auri coopertæ. Hæc Ambroſia melancholiæ, maniæ, epilepſiæ, febri quartanæ; alijſque morbis contumacibus ab atrabilario vel melancholico humore curandi eſt accommodatiſſima.

Nectar melanogogum blandum.

℞. Foliorum Oriental. ℥j. epithym. ℥ß. polyp. querni ʒij. aniſ. ʒj. Contuſa macerentur in vini albi generoſi ℔. ij. leniterq; ferveant in fictili vitreato. Triduo exacto percolentur. Vinum colatum recondatur in lagenam vitreã. Bibat ſingulis vel alternis diebus manè hujus medicati Nectaris ℥iij. longè ante cibum.

Nectar melanogogum valentius.

℞. Radicum ellebori nigri mundatarum minutim conciſarum, in aceto roſato cum ſemine aniſi per 24. horas maceratarum, deinde exſiccatarum ℥ij. foliorum Oriental. ℥iij. ſeminum fænicul. dulc. & aniſ. ana ʒvj. corticis citri ℥ß. Macerentur omnia in duabus vini albi optimi mẽſuris per 4. aut 5. dies, in balneo marino calido, coleturq; vinum abſq; expreſſione vlla: dein bis terve per manicam

nicam hypocraticam tranſmittatur, dulcoretur & aromatizetur cum ſacchari ſufficienti quãtitate, & pauco cinamomo. Pręſtantiſſimum eſt medicamentum ad melancholiam, maniã & alios capitis affectus, tùm intrò aſſumptum, tùm extrinſecùs capiti cum linteolis in eo madefactis tepidè admotum. Educit è cerebro cùm pituitoſos, tùm melancholicos humores.

ELEGANTES AMBROSIARVM PHLEGMAGOGÔN PRAEPARATIONES.

Ambroſia phlegmagoga blanda, ex agarici ecchylomate.

℞. Agarici albiſſimi ℔.ß gingib. ℥ß. leviter contundantur & ad balnei marini calorem digerantur per biduum in aqua abſynthij: quæ poſtea inclinato vaſe ſecernatur, & additione aquæ novæ, & magmatis expreſſione, tota purgandi vis extrahatur. Vniverſus tandem liquor per vaporarium vitreum in diplomate deſtilletur, donec in fundo vaſis agarici Ambroſia craſſitudinem mellis adipiſce-

adipiſcatur, quæ per ſe in vmbra exſiccari permittatur.

Ambroſia Phlegmagoga valentior, ex colokynthidis ecchylomate.

℞. Pulpæ colokynth. ℔. ß. per aliquot dies in balneo marino cum ſero lactis ſinatur macerari, poſtea fortiter prælo exprimatur. Expreſſio in vas aptum injiciatur, ſeorſimq; ſervetur. Magmati novum lactis ſerum ſuperfundatur, iſtaq; rurſum digerenda balneo reddantur, & digeſta exprimantur. Ambæ expreſſiones junctæ in leni balneo ſimul concoquantur dum appareat hypoſtaſis in fundo vaſis, liquor purior per inclinationem ſeparetur, ac denuò in balneo tandiu digeratur, & à fæce ſecernatur, dũ puriſſimus evadat. Ejuſmodi concoctionibus ad naturæ imitationem elaboratis, tandem elicitur liquor rubini inſtar rubicundiſſimus & ſplendidiſſimus, qui ingratum ferè omnem iſtum amarorem colokynthidis, noxiamque ſubſtantiam ac faſtidioſam exuerit. Poſtremò Nectar lento balnei calore per alembicum extillertur, reſtabit in imo vaſe mellita quædam conſiſtentia; quæ Ambroſia

Ambroſia eſt colokynthidis, longè præſtantior trochiſcis Alhandal Arabum, in quibus malefica pharmaci qualitas non detractione, ſed additione corrigitur.

Ambroſia phlegmagoga, ex vtroque ecchylomate mixto.

℞. Ambroſię phlegmagogę vtriuſque ℈ß. fiant ij catapotia bracteolis auri cooperta, poſt primum ſomnũ deglutienda.

Nectar Phlegmagogum, ad arthritidem,

Paratur ex turpeto & hermodactylis cum gingibere in vino albo per quatriduum infuſis in balneo marino calido, deinde per manicam hypocraticam tranſmiſſis, ac ſaccharo & cinnamomo aromatizatis.

Quin & ex Ialapi ſubtiliſſimè pulverati in vino albo, vel juſculo diſſoluti ʒj. fit Nectar ad ſupervacaneam pituitam per alvum clementer educendam.

ELEGAN-

adipiſcatur, quæ per ſe in vmbra exſiccari permittatur.

Ambroſia Phlegmagoga valentior, ex colokynthidis ecchylomate.

℞. Pulpæ colokynth. ℔. ß. per aliquot dies in balneo marino cum ſero lactis ſinatur macerari, poſtea fortiter prælo exprimatur. Expreſſio in vas aptum inijciatur, ſeorſimq; ſervetur. Magmati novum lactis ſerum ſuperfundatur, iſtaq; rurſum digerenda balneo reddantur, & digeſta exprimantur. Ambæ expreſſiones junctæ in leni balneo ſimul concoquantur dum appareat hypoſtaſis in fundo vaſis, liquor purior per inclinationem ſeparetur, ac denuò in balneo tandiu digeratur, & à fæce ſecernatur, dũ puriſſimus evadat. Ejuſmodi concoctionibus ad naturæ imitationem elaboratis, tandem elicitur liquor rubini inſtar rubicundiſſimus & ſplendidiſſimus, qui ingratum ferè omnem iſtum amarorem colokynthidis, noxiamque ſubſtantiam ac faſtidioſam exuerit. Poſtremò Nectar lento balnei calore per alembicum extilletur, reſtabit in imo vaſe mellita quædam conſiſtentia, quæ Ambroſia

Ambroſia eſt colokynthidis, longè præſtantior trochiſcis Alhandal Arabum, in quibus malefica pharmaci qualitas non detractione, ſed additione corrigitur.

Ambroſia phlegmagoga, ex vtroque ecchylomate mixto.

℞. Ambroſię phlegmagogę vtriuſque ℈ß. fiant ij catapotia bracteolis auri cooperta, poſt primum ſomnũ deglutienda.

Nectar Phlegmagogum, ad arthritidem,

Paratur ex turpeto & hermodactylis cum gingibere in vino albo per quatriduum infuſis in balneo marino calido, deinde per manicam hypocraticam tranſmiſſis, ac ſaccharo & cinnamomo aromatizatis.

Quin & ex Ialapi ſubtiliſſimè pulverati in vino albo, vel juſculo diſſoluti ʒj. fit Nectar ad ſupervacaneam pituitam per alvum clementer educendam.

ELEGAN-

ELEGANTES AMBROSIARVM HYDRAGOGÔN PRAEPARATIONES.

Ambroſia hydragoga, ex elaterij ecchylomate.

SVccus è maturo cucumeris agreſtis fructu inclinante æſtate leniter expreſſus, per filtrum deſtilletur, deinde indatur vaſi vitreo oblongo collo, cum ſpiritus vini pari quantitate. Digerantur in balneo tepido per aliquot dies, donec fæces ſecernantur. Poſtea coaguletur materia igne lento: ex qua cum ſaccharo in pulverem redacto, tantillo cinnamomi & tragacantha rhodoſtagmate ſoluta paretur Ambroſia, formâ tragematis. Cujus grana decem exhibeantur pro doſi.

Ambroſia hydragoga, ex eſulæ ecchylomate.

℞. Radices & folia eſulæ minoris. Ex his exquiſitiſſimè contuſis exprimatur ſuccus per torcular: qui in vas vitreum inditus digeratur per quatriduum in balneo marino. Fœcibus in quibus adhuc plurimum virtutis

tutis purgantis ineſt, aſt unde ſerũ lactis clarum, ad eas ritè irrigandas, quę in aliud vas injectæ ſimiliter digerãtur, dein prælo fortiter exprimantur: hæcque expreſſio vltima priori addatur, digeſtio iteretur, ſeparando purum ab impuro, donec materia nihil ampliùs craſſamenti deponat, ſed clariſſima, colore rubicundiſſima, guſtuque dulciſſima in fundo ſubſideat, quæ indubitata ſunt perfectæ digeſtionis ſigna. Hęc materia tranſfundatur in alembicum, ut Nectar inde deſtilletur, per balneum vaporoſum, in fundo remanebit Ambroſia eſulæ in formâ ſapæ rubicundiſſimæ & guſtu dulciſſimæ. Exhibeatur ℥ß. per ſe in forma boli aut pilularum, vel in ſuo Nectare diſſoluta.

Ecchyloma eſulæ paratur etiam alia methodo, contundendo eſulam, & deſtillando aquam vſque ad ſiccitatem, ruſumque affundendo aquam ſuam ſuis fæcibus ſiccis. Hæc aqua educit tincturam eſulæ. Si ex fæcibus combuſtis ſalem cum propria aqua extrahas, cumque ecchylomati proprio addas, ejus purgandi vim validiorem reddes. Ambroſia eſulæ convenit hydropi, cakexiæ, alijſque morbis, in quibus ſero-

quibus ſeroſorum humorum expurgatione opus eſt.

Ambroſia hydragoga Nectarea, è manna & præſcriptis elaterij & eſulæ ecchylomatis,

℞. Mannæ Calab. ℥j. liqueſiat in juſculo pulli, bugloſſo, borragine & oxalyde alterato, in colatura diſſolve Ambroſiæ hydragogæ vtriuſque ℈ß. fiat Nectar manè exhibendum.

Nectar hydragogum.

Nectar ebulinum & ſambucinum ad aquas hydropicorũ potenter educendas duobus modis paratur.

I.

Semen ebuli aut ſambuci maturum exprimendum eſt, & ſuccus extrahendus, qui cum dupla muſti optimi albi quantitate admiſceatur, & in dolium magnitudinis convenientis, ad ſolitam digeſtionem & fermẽtationem infundatur.

II.

Accipiantur ſemina ebuli & ſambuci, ſuæ perfectæ maturitatis tempore, quod erit circiter Autumni initium.

initium. Ex his prælo exprimatur vinum ſive ſuccus, contuſis ſimul vinaceis ſive nucleis ſuis internis. Mixtis omnibus ſimul fiat diſtillatio. Aqua ſtillatitia fæcibus ſuis ſuperaffuſa, inſignem purgandi efficaciam habet, præcipuè ſeroſos humores trahit. Aromatizetur cinnamomo. Hydropicis dari poteſt ab ℥j. ad ℥ij.

Catapotia Frambeſariana, ad hydropem.

℞. Ecchylomatis radicum iridis noſtratis, ecchylomatis granorum ebuli, ecchylomatis eſulæ, elaterij præparati ana ʒiij. rhabarbari & agarici ana ʒij. cinnamomi, ſpicæ nardi, roſar. rub. maſtich. ana ʒj. omnia redigantur in conſiſtentiam pilulis formandis idoneam. Singulis hebdomatis deglutiet catapotia duo, ex maſſæ ℈j. concinnata.

ELEGANTES AMBROSIARUM PANCHYMAGOGÔN PRAEPARATIONES.

Ambroſia panchymagoga, tragematis formâ.

 Lathyris

quibus ſeroſorum humorum expurgatione opus eſt.

Ambroſia hydragoga Nectarea, è manna & poſtſcriptis elaterij & eſulæ ecchylomatis.

℞. Mannæ Calab. ℥ij. liquentur in juſculo pulli, bugloſſo, borragine & cicoreo alterato, in colatura diſſolve. Ambroſiæ hydragogæ utriuſque [illegible] fiat Nectar mane exhibendum.

Nectar hydragogum.

Nectar ebulinum & ſambucinum ad aquas hydropicorum potenter educendas duobus modis paratur.

I.

Semen ebuli aut ſambuci [illegible] expertum eſt, & [illegible] multi [illegible] qui cum aqua [illegible] quantitate [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

II.

[illegible] ebuli [illegible] [illegible] [illegible]

initium. Ex his paulo expreſſum vinum ſive ſuccus, cum his ſimul vinaceis ſive nucleis ſuis ſubigantur. Mixtis omnibus ſimul fiat diſtillatio. Aqua ſtillatitia tantum ſuis ſuperaffuſa, inſignem purgandi efficaciam habet, præcipuè ſeroſos humores trahit. Aromatizetur cinnamomo. Hydropicis dari poteſt ab ℥j. ad ℥ij.

Catapotia Frambeſariana, ad hydropem.

℞. Ecchylomatis radicum iridis noſtratis, ecchylomatis granorum ebuli, ecchylomatis eſulæ, elaterij præparati ana ʒiij. rhabarbari & agarici ana ʒij. cinnamomi, ſpicæ nardi, roſar. rub. maſtich. ana ʒj. omnia redigantur in conſiſtentiam pilulis formandis idoneam. Singulis hebdomatis deglutiet catapotia duo, ex maſſæ ℈j. concinnata.

ELEGANTES AMBROSIARVM PANCHYMAGOGÔN PRÆPARATIONES.

Ambroſia panchymagoga, tragematis forma.

LAthyris grana centum cortice exuta, in rhodoſtagmate per triduum macerentur, ac ſacchare tragacanthæ mucilagini permiſto obducantur, tragematis formâ. Decem mandenda exhibeantur, ſuperbibendo priſanæ cyathum,

Ex mercurio præcipitato, necnon & è croco metallorum tragemata parantur, ad omnes humores in corpore luxuriantes educendos.

Ambroſia catholica, ſub ſyrupi forma.

℞. Vini albi ℥vj. rhodoſtagmatis ℥ij. infunde per noctem ſtibij præpar. & pulveriſ. ʒj. cinnamomi ʒjß. in colatura per inclinationem facta diſſolve ſacchari albi ℥viij. fiat Ambroſia, ſub ſyrupi mediocriter cocti formâ. Doſis erit à ℥ß. ad ℥j. ex cochleari, poſt hauſtum jus pulli, aut vitulinæ carnis inſulſum. Hac arte colicos cruciatus ad paralyſim vergentes ſuſtulit plurimos Iul. Palmarius.

ELEGAN-

ELEGANTES AMBROSIARVM EMETICARVM PRÆPARATIONES.

Ambroſia Emetica blanda.

1. E Radicum, florum & ſeminis ſpartij ecchylomate.
2. è radicum & foliorum viridium aſari ecchylomate paratur.

Valentior.

1. è croco metallorum, in vino albo per 24. horas macerato & colato.
2. è ſale chalcanthi.
3. è lapide cyaneo præparato.

Grana 7. vel 8. in vino aut juſculo diſſoluta exhibentur.

Crocus Metallorum, ex Quercetano.

℞. Magneſiæ Saturninæ opalinæ & pellucidæ, nitri ana ℥j. miſceantur, igniantur & calcinentur calcinatione philoſophica.

Magneſiam invenies coloratam inſtar hepatis, quam dulcorabis. Hic pulvis eſt inſtar croci. Ejus accipe ℥j. aquæ cardui benedicti ℔. ij. vel iij. cinnamomi ℥ß. macera omnia per bi-

 duum

duum aut triduum: deinde tranſcola, & vſui reſerva hanc aquam, quæ jure optimo meretur nuncupari aqua benicta. De hac ſume ℥jß. aut ampliùs horis matutinis. Non eſt ingrati ſaporis. Blandè provocat vomitum, & alvum ter vel quater ſolvit evacuando per ſuperiora & inferiora ſimul. Vſurpatur fœliciſſimè ad omnis generis febres, necnon & pleuritides, alioſque deploratos affectus, qui ob radices profundiùs validiusq; infixas vix ſubigi & edomari poſſunt.

Sal vitrioli, ex Crollio.

Solve vitriolum album in aqua pluviali & evapora, donec quaſi cruſta appareat, poſtea per quadriduum in loco frigido ponas, & concreſcent cryſtalli, quos eximes, & aquam iterum evaporabis vt antea: hic labor penitus tertiò retiretur, coagulando & diſſolvendo. Vltimò ter eodem modo procedatur cum aqua roſarum. Cryſtalli tandem ſupra calorem lenem ſiccentur, & ſpontè redigentur in pulverem album. Hoc lene eſt vomitivum, & cerebrum benignè expurgat.

Elegans

Elegans lapidis cyanei præparatio.

℞. Lapidis lazuli veri q. v. Calcinetur ignis vi ad perfectam albedinem. Poſtea ſupra marmor in pulverem tenuiſſimum redigatur. Aceto albo diſtillato mox imbibatur, dein humiditas exhaletur. Tum in æneo vaſe materia collocetur, cum aceti albi diſtillati ℔. j. vbi ſimul aliquantulum bullierint, cum ſpatula agitando, in diverſis effundantur fictilibus non vitreatis. Fictilia contineant ſingula quatuor duntaxat vncias. Cera diligenter obturentur, & in cavea reponantur. Decimo quoque die quod extrinſecus vaſis adhærebit colliges, donec nihil prorſus exeat.

ELEGANTES AMBROSIARVM DIVRETICARVM PRÆPARATIONES.

Ambroſia Diuretica blanda.

EX anonidis, ſaxi fragiæ & corticum fabarum ſale, cum ſua propria aqua extracto paratur.

 Valentior.

Valentior.

E ſale ſuccini, Datur à granis tribus, ad 4. 6. 8. & 10. cum aqua petroſelini ſeu anonidis. Mirabiliter pellit remoratam vrinam.

E ſpiritu ſalis marini. Duę vel tres guttæ in aqua cardui benedicti & parietariæ ſubitò remoratam pellunt vrinam.

Nectar diureticum præſtantiſſimum.

E tartari vitriolati ℈ß. aquæ cinnamomi ʒß. & julepi roſati ℥ij. fit, authore Crollio.

Singulare diureticum eſt & gummi è cortice fraxini, extractum cum ſua propria aqua diſtillata ex tenuioribus ejuſdem arboris folijs. Idem contra lienis durities ſpecificum eſt, inquit Quercetanus.

ELEGAN-

ELEGANTES AMBROSIARVM DIAPHORETICARVM PRAEparationes.

Ambroſia Diaphoretica blanda.

E Ligni ſancti, radicum angelicæ, foliorum cardui benedicti, & vlmariæ, atque granorum juniperi ecchylomate paratur.

Valentior.

E ſtibio, vt decet, præparato Admirandum eſt ſudorificum ad febres quartanas, & omnes morbos ex craſſo & fæculento humorũ tartaro progreſſos, extractum Zingiberis, quod ſpiritu vini elicies. Cujus doſis eſt pilula piſi magnitudine,

Extractum chelidoniæ diureticum & ſudorificũ ſimul exiſtit, ſi ejus ℈j. in propriæ aquæ cochleari vno, aut duobus infuſum exhibueris.

Paratur ex herba, radice, & tota reliqua ſubſtantia chelidoniæ.

Specificum eſt medicamentum cõtra febres tertianas, icterum, cachexiam, colores pallidos, & obſtructiones viſcerum.

 ELEGAN-

ELEGANTES AMBROSIARVM STYPTICARVM PRAEPARATIONES.

EXpoſitis omnib. Ambroſiæ Aphæreticæ generibus, Ambroſia Proſthetica ſupereſt, quæ corporis vires conſervat firmatque, vtilium humorum profluvia ſiſtendo, exolutos ſpiritus reſarciendo, vitæ principia defendendo, doloréſve ſedando.

Ambroſia ſtyptica.

Ad hæmorrhagiam, hæmoptyſim, dyſenteriam, hæmorrhoidas & menſes immodicè profluentes, omniaque vtilium humorum profluvia ſiſtenda, necnõ & ad animi deliquia inde orta.

℞. Radicum ſymphyti major. biſtortæ & tormentillæ ana ℥j. herbarum centinodiæ, millefolij, veronicæ, pyrolæ, ſaniculæ, burſæ paſtoris, ana M.j. ſummitatum rubi, & lentiſci, ana M.ß. granor. ſumach. myrtill. ſeminum plantag. berberis, acetoſæ, portulacæ, papau. albi, cydon. ana ℥ß. florum nymphæe, verbaſci, roſar. rub. ana p.ij. contuſa & commixta

mixta omnia macerentur per quatriduum ad ignem balnei marini, in ſuccorum plantag. portulac. acetoſ. & agrimoniæ depuratorum, ana ℔. ij. dein fortiter exprimantur. His adde de ſuccorum acaciæ & hypocyſtid. ana ℥ij. terræ ſigillatæ, boli Armen. ana ℥ß. Macerentur denuò per quatriduum, dein per cineres deſtillentur. Stillatitius liquor permixtis fæcibus ſemel atque iterum affundatur, vt tinctura inde eliciatur. Ex qua deſtilletur Nectar donec Ambroſia in ſapæ formâ reſtet in fundo. Ambroſiæ hujus ʒß. in ſui Nectaris ℥ß. diſſoluta exhibeatur ex cochleari. Si ab immodico ſanguinis fluxu exolvantur vires, adde ℈j. tincturæ corallorum.

Ambroſia Colletica, è ſympyto,

Ad herniam curandam, & omnia vlcera interna glutinanda.

℞. Rad. ſymphyti major. optimè mundatæ q. ſ. hanc in mortario marmoreo probè contunde cum piſtillo ligneo, donec formam pulpæ ſortiatur. Ad ℔. iiij. ejuſmodi pulpæ, adde medullæ panis ſecalini, & panis ſiliginei, ana ℔. j. Omnia invicem probè mixta,

bè mixta, & vino albo irrigata, inijciantur in vas vitreum cum collo longo, ſubere & cera Hiſpanica optimè obturatum, vt nihil tranſpiret. Quod collocetur in balneo vaporoſo, donec materia rubicundum colorem adipiſcatur. Tunc illam fortiter prælo exprime, & expreſſionem iterum pone in balneo vaporoſo, vbi majorem acquiret rubedinem, & fæces aliquot in fundo relinquet, quas ſeparabis; continuando hanc digeſtionem & depurationem, donec clariſſima & rubicundiſſima apparuerit tinctura. Ex qua ſeparabis Nectar per alembicum ad ignem balnei vaporoſi, & remanebit in fundo Ambroſia rubicundiſſima, quam alij ſanguinem ſymphyti nominant. Doſis eſt ℈j. Manè diſſolvatur in ſuo Nectare, vel in vino albo, vel alio liquore congruo.

Ambroſia corallina,

Ex ſucco limonum eſſentiâ corallorum imprægnato, & ſaccharo candido, ad ſyrupi conſiſtentiam coctis parata, ad lienteriæ, dyſenteriæ, fluoris hepatici, omniumq; omninò affectuum à jecoris imbecillitate ſcaturientium

turientium curationem, naturaliumque facultatum inſtaurationem, eſt præſtantiſſima.

ELEGANTES AMBROSIARVM ANALEPTICARVM PRÆPARATIONES.

Ambroſia Analeptica,

Galatinæ nomine celebrata,

Ad proſtratas vires inſtaurandas, extenuataque corpora reficienda,

E vitulinis, vervecinis & volatilium carnibus in diplomata conſumptis, dein croco, cinnamomo, & ſaccharo conditis ubique paratur.

Ambroſia moſchata,

Ad calorem nativum recreandum coctionem juvandam, imbecilliaq; viſcera roboranda.

℞. Nucem moſchatam ſaccharo conditam, myrobalan. condit. corticis citrij condit. ana ℥ß. cinnamomi, caryophill. ana ʒß. ambræ cineritiæ ℈j moſchi

moſchi ℈ß. ſaccari ad duplum, cum mucagine tragacanthæ ex rhodoſtagmate extracta, fiat Ambroſia, ſub paſtillorum formâ.

Nectar Analepticum,

Ad vires hauſtas inſtaurandas, ſpirituſque exolutos recreandos.

℞. Caponem antiquum & pinguem, exenteratū, in fruſtra diſcinde, & in phialam vitream capacem injice, addendo ſantali citrini, ligni aloës, cariophyllorū, nucis moſchatæ, cinnamomi, macis, ana ℥j. galangę, corticis citrij, Zedoariæ, croci, ana ℥ß. flor. roriſmarini, ſalviæ, betonicæ, lavendulæ, bugloſſi, borraginis, roſarum rub. ana p. j. coralli præparati ʒvj. granorum Kermes ʒij. vini canariæ menſur. j. Sacchari albi ℔.ß. Vas benè clauſum vt nihil evaporet, collocetur in balneum marinum fervidum, per 8. vel 10. horas, donec capo vi bullientis aquæ in minutiſſimas particulas redactus fuerit. Exprimantur poſtea omnia per torcular, & in alembico deſtillentur. Doſis eſt cochlear vnum atque alterum.

ELEGAN-

ELEGANTES AMBROSIARVM ALEXIPHARMACÔN PRAEPARATIONES.

Ambroſia Theriaca,

Ad ſpirituum conſervationem & roborationem, necnon & ad morborum peſtilentium præcautionem & curationem, omniumque venenorum expulſionem præſtantiſſima.

℞. Ecchylomatis alexiterij ℔. j. ß. ſucci limonum optimè depurati ℔. j. confectionis viperinæ aromaticæ, eſſentiæ opij in mellitam conſiſtentiam redactæ, ana ℥iij. eſſentiæ croci ℥j.
Terræ ſigillatæ,
Acaciæ,
Hypocyſtidis,
Gummi Arabici,
Acidi ſpiritus vitrioli, ana ℥ß.
Myrrhæ, thuris & ſtyrac. calamitæ in oleo terebinth. diſſolut.
Opopanacis & galbani in aceto diſſolut. & per ſetaceum traject. eſſentiæ caſtorei & bituminis Iudaïci, ana ʒij.

K 7 Omnia

Omnia ſimul cum ſale ex fæcibus alexiteriôn & aromatôn omniũ calcinatis extracto, & in aqua cardui benedicti diſſoluto permixta, in plura alembica cum ſuis recipientibus indita, ponantur in balneum vaporoſum, vt liquor exhalet, & Ambroſia in mellis conſiſtentia aut paulò duriori in fundo ſubſidat. Aquam diligenter adſervabis. Eſt enim verum Nectar theriacum, tam pretioſum, vt ſatis celebrari nequeat. Ambroſia autem quæ in fundo remanſit, in vaſe argenteo ad ignem moderatum ponatur, vt in juſtam electuarij liquidi conſiſtentiam redigatur. De qua pro doſi exigui piſi magnitudo ſufficiet, vel per ſe exhibita, vel cum Nectare ſuo in cochleari diſſoluta.

Ecchyloma Alexiterium.

℞. Iridis Florentinæ, glycyrrhizæ, ſcordij Cretic. ſeminis napi agreſtis, roſarum rub. nucis moſchat. cinnamom. ana ℥j.

rad. pentaphylli, Zedoariæ, coſti candidi, gingiberis, caſſiæ nigræ aromaticæ, dictamni Cretici, marubij, calaminthes montanæ, nardi Indicæ, ſchænanthi Arabici, ſtœchados Arabicæ, ſem.

petroſelini Macedon, piperis albi, nigri & longi, ana ʒvj.

rad. gentianæ, foliorum malabathri, polij Cretenſis, chamæpytios, chamædryos Creticæ, phu Pontici, nardi Celticæ, ſeminum aniſ., ſeſeleos, cardomomi, fœniculi, thlaſpeos, ameos, cubebarum, comæ hyperici, ana ℥ß.

rad. ariſtolochiæ, ſeminis dauci Cretici, comæ centaurij minoris, ana ʒij.

Radices, folia, ſemina, comæ & flores in pulverem ſeorſim redigantur. Omnes pulveres optimè invicem miſceantur, & per cribium tranſmittantur. Dein cum aqua vitæ, vel vino Malvatico, aut hydromelite vinoſo, in balneo marino digerantur per triduum. Liquor tinctus inclinato vaſe tunc ſecernatur, novuſque materiæ relictæ adjiciatur, ac denuò digeratur, magmate tandem fortiter expreſſo. Ex omnibus infuſionibus Nectar per vaporarium vitreum eliciatur, donec Ambroſia in fundo, mellis craſſitie fuerit conſpicua.

Cui addere poteris ad lentum ignẽ, eſſentię corallorum & margaritarum, ana ʒij.

Pulveris

Pulveris Bezoardici, vnicornu, oſſis è corde cervi, ana ʒj. Ambræ ʒß. Sic admirabilem obtinebit virtutem.

Confectio viperina aromatica.

℞. Carnem de quatuor viperis recens captis, abjectis capitibus, caudis & viſceribus, optimè lotam cum vino, & in fruſtra inciſam. Hanc infundes in vas vitreum capax, ſuperaffundendo aquæ cinnamomi excellentis, & vini canariæ, vel hydromelitis vinoq́; ana ℥v. vel vj. His adde cinnamomi, cariophyllorum, macis, piperis nigri, Zingiberis, cubebæ, cardamomi, ana ℥ß. ſummitatum anethi, thymi, hyſſopi, ana p. j. ſalis communis p. ß. ſpecierum aromatici roſati & elect. diamargaritôn, ana ʒj. Dein vaſe clauſo, vt nihil expirare poſſit, pone in balneum marinum ad bulliendum, & omnia decoque ad ignem luculentiſſimum per 7. vel 8. horarum ſpatium, aut donec viperarum carnes in liquorem redactæ videantur. Aperto vaſe, omnia effundantur in patinam argenteam, aut vas terreum vitreatum. ac inde ſeparatis omnibus oſſibus, colentur & exprimantur

primantur omnia, & cum juſculo per ſetaceum tranſmittantur. Hoc modo habebis eſſentiam, ſeu integram, ac ſubſtantificam viperarum virtutem, quæ odoris erit fragrantiſſimi, vt pote virtutibus rerum aromaticarum impregnata, quæ balſami ſive opobalſami ab antiquis additi, locum teneat. Materia excipiatur alembico apto cum ſuo capitello & recipiente, ut ad ignem balnei vaporoſi exquiſitè ſeparetur omnis liquor, quem ſeorſim ſervabis, & erit theriacum Nectar præſtantiſſimum, ſummumque alexiteriũ: in fundo remanebit Ambroſia alexipharmaca pretioſiſſima, formâ gelatinæ conſiſtentiâ inter molle & durum mediâ, quæ jam vel nulla alia accedẽte præparatione, vſui apta erit. Hæc ſtatim cum cæteris theriacæ ingredientibus permiſceatur. Vel inde formentur trochiſci, addendo quintam partem amyli probe pulverizati, qui ad lentum hypocauſti calorem exſiccati, longiſſimo tempore, ſi opus ſit, adſervabuntur. E. Q.

ELEGAN-

Elegantes Ambroſiarvm Paregoricarvm Praeparationes.

Dvplex eſt Ambroſiarum paregoricarum genus; vnum calidum, ſed temperatè; alterum adeò frigidum, vt obſtupefaciendo doloris ſenſum tollat; illud propriè Anodynum, hoc Narcoticum dicitur. Anodynum fovet & recreat calorem noſtrum nativum, cujus temperamento eſt analogum, functiones naturales, vitales & animales reddit vegetiores, demulcet delinitque quodammodo exaſperatas corporis noſtri partes, dulciq; ſenſu quem movet, earum velut triſtitiam moleſtumque ſenſum abolet: tenuium eſt partium, vt vnà pariter evacuet, digerat, rarefaciat, extenuet & concoquat quicquid in partibus dolore vexatis humorum eſt noxiorum, vel quicquid vaporoſi, aut admodum frigidi ſpiritus particulæ dolenti inhæſit, ſed & quid habet aſtrictionis, vt fluxiones ſiſtat, indeque natos dolores è tempore compeſcat.

Ambroſia

Ambroſia Anodyna,

Ad mitigandos dolores arthriticos, colicos, hyſtericos, ad cruciatus dentium, ad tormina, dyſenteriam, diarrhœam, lienteriam, diſtillationem in pulmones, omneſque fluxiones, ſiſtendas, præſtantiſſima.

℞. Ambroſiæ theriacæ ℥iij.
Ambroſiæ pæoniæ, angelicæ, imperatoriæ viſci querni & caryophyllorum, cum aqua betonicæ extractæ ℥ij.
Ecchylomatis confectionum alkermes & de hyacyntho ex aqua cardui benedict. ℈ij
Ecchylomatis caſtorei & myrrhæ ana ℈ß.
Omnia cum theriaco Nectare circulenter in balneo tepido per diem integrum.
Dein Nectareus liquor ſeparetur. Ambroſiæq; addantur ſulphuris dulcis vitrioli ℨj.
Tincturæ corallorum & margaritarum, ana ℥ij.
Tincturæ aureæ ℈ij
Olei camphoræ ℈i.
Olei ſuccini & nucis moſchatæ, ana ℈ß.

His

His omnibus ritè mixtis tandem adijciantur terræ ſigillatæ ʒiij.
Lapidis bezoardici ʒij.
Ambræ ʒj.
Moſchi ℈j. Miſce, vt decet, ad Ambroſiam paregoricam conficiendam.

Pane miſſali madido involuta, datur ad 8. grana primo anno: ad gr. 18. ſecundo: ad plura etiam conſequentibus annis, quia vires tempore evaneſcunt.

Ambroſia Narcotica,

Laudani nomine celebrata,

Ad omnis generis dolores à quacumque cauſa ſubortos protinùs ſedandos, ad omnes hæmorrhagias, defluxioneſque ſiſtendas, dyſentericos, lientericos, ac cæteros alvi fluores arcendos, ſomnum accerſendum, gratamque acutè febricitantibus inducendam tranquillitatem.

℞. Eſſentiæ opij ℥ij.
Eſſentiæ croci cum aqua limonum extractæ ℥j.

His invicem in vaſculo argenteo mixtis adde magiſterij gemmarum margarit. & corallorum, ana ʒj ß.
Terræ ſigillatæ veræ ʒj.

Pulveris

Pulveris bezoardici, vnicornu, ambræ, ana ℈ij.

Miſceantur & agitentur omnia continuò ad ignem lentum, donec ex materia frigefacta pilulę formari poſſint, inſtar grani piperis. Vnica ſufficit.

Nectar hypnoticum.

Ad dolores omnes inducto ſomno obtundendos, ingenteſque febricitantium ardores contemperandos.

℞. Seminum papau. albi hyoſcyami, lactucæ ana ℥iiij.
Quatuor ſeminum frigid. major. excorticatorum ana ℥ij.
Forum nymphææ, violar. roſ. rub. Papau. rheadis, ana p. iiij.
Florum ſambuci, comarum rutæ, ana p. ij.
Macis, nucis moſch. benioini, Ana ʒ vj.

Contundantur & infundantur per quatriduum in aquarum roſar. lactuc. nenuphar. & papau. rheadis, ana ℔. ij.

Dein colentur & fortiter exprimantur: expreſſioni adde Philonij Rom. ℥ß.
Croci, mumiæ, ana ʒiij.

cuudan

Caſtorei, camphoræ, ana ʒj.

Poſtea diſtillentur. Hoc Nectar eſt longè tutius vulgaribus Narcoticis. Datur ad ℥ij. tempore ſomni.

ELEGANTES AMBROSIARVM CEPHALICARVM PRAEPARATIONES.

Hactenus vniverſales Ambroſiæ, quæ noxios humores è toto corpore per alvum, aut vomitum, vel per vrinas aut ſudores evacuant, & quæ vtiles humores profluentes retinent, exhauſtos ſpiritus inſtaurãt, oppugnatas facultates protegunt, acerboſq; dolores mitigant, præſcriptæ ſunt: particulares deinceps deſcribendæ, quæ evacuationi vniverſę reliquias è ſingulis partibus præſertim è cerebro, è thorace, è corde, è ſtomacho, è jecore, è liene, è renibus, atque ex vtero detrahunt, eaſque partes omni illuvie prorſus expurgatas corroborant.

Ambroſ

Ambroſia Cephalica,

Ad pituitoſas cerebri reliquias extenuandas & diſſipandas, frigidam cerebri intemperiem corrigandam, epilepſiam, apoplexiam, paralyſim & vertiginem percurandam, necnon & ad vapores in ſuprema mentis ſede ſuſpenſos, ſomnolentiam, torporem & ſtupiditatem inducentes diſcutiendos, ad innatos proinde nobis ſpiritus craſſos & caliginoſos, puriores ac tenuiores reddendos, hebetiores ſenſus omnes exacuendos, animalemque facultatem roborandam.

℞. Ecchylomatis Cephalici ℥ij.
Magiſterij cranij humani ʒj. ß.
ſalis cranij ʒj.
Eſſentiæ caſtorei ℈ij.
Specierum dianthon ʒß
Oleorum caryophyllorum, & nucis moſchatæ Chymicè extractorum, ana guttas x. Cum ſyrupo de ſtœchade fiat Ambroſia ſub ſapæ forma.

Paratur & breviori temporis ſpatio, pro tenuioris fortunæ hominibus Ambroſia Cephalica ex herbarũ & florum pæoniæ, betonicæ, ſalviæ, roriſmarini & meliſſæ, ac quo-

rundam

rundam ſeminum & aromatôn cephalicorum extractis conſtans, quæ cerebrum nubilũ ſerenat, omnibuſq; frigidis ejus affectibus conducit.

Ecchyloma Cephalicum.

℞. Radicum pæon. acori, viſci querni, ligni aloës, baccarum juniperi, ana ℥ij.
Seminis pæon. cinnamomi, cariophyll. macis, nucis moſchatæ cardamomi, ana ℥j.

Florum pæon. anth. ſtœch. ſalviæ betonicæ, lavendulæ, calendulæ, primulæ veris, lil. convall. tiliæ arboris, euphragiæ, ana p. j.

Incidenda incidantur, & contundenda contundantur, ac in vas vitreum indantur, aquis vitę, ſalviæ & granorum juniperi inſuper affuſis, quoad liquor quatuor digitos materiam ſupernatet. Digerantur omnia ad ignem balnei marini per 6. vel 8. dies. Fiat colatura & expreſſio poſtea per torcular. Ex utraque miſta Nectar per vaporarium vitreum eliciatur, donec Ambroſia ſapæ formâ in fundo reſtet. Doſis eſt ʒß. in omnibus frigidis cerebri affectibus.

Magiſte-

Magiſterium cranij humani.

DVo vel tria crania humana recentia in mortario marmoreo craſſo modo terantur. Pulvis in vas vitreum capax indatur, aqua vitæ, juniperi, vel ſalviæ ſuperaffuſa, quoad quatuor digitos ſupernatet. Vaſe accuratiſſimè clauſo ne quid tranſpiret, fiat digeſtio in balneo vaporoſo per 10. dies: poſtea coletur & exprimatur materia per torcular. Liquor exibit rubicundus inſtar ſanguinis, oleoſus atq; reſinoſus. Aqua vitæ nova magmati affundatur, itereturq; digeſtio per 5. dies: Colatura & expreſſio fortis ſequantur, quæ ſuperioribus junctæ, in alembicum tandem indantur, ex quibus Nectar deſtilletur per balneum vaporoſum, donec Ambroſia ſapæ formá remaneat, ſuo ſale imprægnata, quæ tanquam theſaurus pretioſiſſimus adverſus epilepſiã diligenter adſervabitur. Doſis eſt ℈ß. vel ℈j. cum ſuo Nectare.

Sal cranij humani,

Sal cranij humani per calcinationem fit. Illud enim in cineres redigitur, ex quibus ſal extrahitur cum aquis pęonię, florũ tiliæ, lilij convall.

L aliáve

aliáve antepileptica. Hic Sal epilep-
ticæ curæ peculiariter deſtinatur.

Eſſentia caſtorei.

Eſſentia caſtorei extrahetur cum aquis meliſſæ, calendulæ, pæoniæ, granorum juniperi, primulæ veris, betonicæ, ſalviæ majoranæ, roriſ-marini, aut ſimilium cephalicorum. Caſtoreum inciſum & contuſum balneo marino per 5. dies in aqua cephalica ſinatur macerari, poſtea coletur & exprimatur. Liquore tandem evaporatione ſeparato, reducatur in ecchyloma, quod epilepſiæ, apoplexiæ, paralyſi & ſimilibus cerebri affectibus magnoperè confert.

Ambroſia antepileptica, ſub ſyrupi formâ.

℞. Radicis pæon. ſiccæ, viſci querni, ana ℥ß. cinnamomi ʒvj. roſarum rub. p. ij. florum calendulæ, lilij conuall. tiliæ arboris, lavendulæ ſiccorum, ana p. j. In vas vitreum inijce, aqua vitæ optima ſuperaffuſa quoad quatuor digitos materiæ ſuperemineat. Quod optimè clauſum in balneo marino collocetur, aut radijs ſolaribus ad tres vel quatuor dies exponatur. Aqua dein per inclinationem à

fæcibus erit ſeparanda. Ad cujus ℥x. ſacchari candidi in pulverem redacti ℥iij, vel iiij adijciendæ erunt, omniaque argenteo cochleari agitanda, vt ſolvatur ſaccharum, in patina argentea, mox ignis ex incenſa charta aquæ vitæ imponendus, vt ardeat, tandiuque exuretur, dum ſyrupus ſatis coctus ſit, verſando ſemper materiam. Semicochlearis menſura ſingulis vicibus exhibita ſufficiet ad præcautionem, curationemque epilepſiæ.

Tragema antepilepticũ Quercetani.

℞. Salis cranij humani ʒjß. eſſentiæ, corallorum & margaritarum ana ℈iiij. cinnamomi, cardamomi, ligni aloës, ana ʒj. ſeminum pæon. rutæ. viſci querni, ana ℈ij. florum liliorum convallium, tiliæ arboris, calendulæ, anthos, ana ʒß. vngulæ alces veræ, vnicornu, lapid. bezoardici, ambræ, ana ℈j. camphor. ℈ß. ſaccari anthoſ. q. ſ.

Epilepticus poſt congruentem vacuationẽ capiat hujus tragematis ſemicochlear per menſem integrum: quo ſumpto ſtatim vnam atque alteram vnciam Nectaris antepileptici ſuperbibat.

ELEGANTES AMBROSIARVM THORACICARVM PRAEparationes.

Ambroſia Pectoralis, è thoracicôn ecchylomate,

Ad aſthma, orthopnœam, omnemque ſpirandi difficultatem.

℞. Radicum enulæ campanæ, iridis, polypodij, tuſſilaginis, glycyrrhizæ in taleolas ſectarum, ana ℥iij.

Iujubarum, ſebeſten, uvarum Corinthiac. ana ℥ij ß.

Herbarum ſcabioſæ, hyſſopi, praſſij, adianti ſiccarum & craſſo modo contuſarum, ſeminum cardui benedicti, bombacis, vrticæ, aniſi, fœniculi, papaveris albi, ana ℥j.

Cinnamomi ℥j. florum borrag. bugl. tuſſilag, papau. rubei ſiccorum, ana p. iiij.

Omnia contuſa & probè invicem mixta in vas aptum indantur, affundendo aceti ſcillitici ℔. 1. ß. aquarum ſcabioſæ, cardui benedicti, hyſſopi & tuſſilag. ana ℔. j. Digerantur ad lentum ignem balnei marini per dies aliquot. Poſtea fiat colatura & expreſſio, ac tandem diſtillatio Nectaris, donec Ambroſia in ſapę conſiſtentiam reducatur. Ad ʒij. exhibetur per ſe, formâ boli, aut pilularum, vel in ſuo Nectare diſſoluta.

Ad phthiſin, empyema, alioſque deploratos pulmonum affectus. Ecchylomati thoracico additur extractum pulmonum vulpis & leporis, necnon & butyrum ſulphuris.

Nectar pectorale.

℞. Herbarum tuſſilag. ſcabioſ. praſſij, calament. hyſſop. recenter collectarum, ana M. iij.

iiij. ſeminum frigid. major. ſeminum vrticæ & cardui benedict. ana ʒß.

Omnia ſubtiliſſimè contuſa diſtillentur in balneo vaporoſo vſque ad ſiccitatem.

Cum propria aqua diſtillata ſiccis fæcibus iterum affuſa extrahe tincturam, ex aqua fiat Nectar Thoracicum, ſaccharo aut melle addito.

Ambroſia Bechica, ſub paſtillorum forma.

Ad pulmonum anacatharſin moliendam.

℞. Pulpæ radicum althææ & paſſularum in priſana vulgari coctarum, ana ℥j.
pulveris glycyrrhizæ ℥ß.
pulveris iridis Florentinæ ʒiij.
florum ſulphuris ʒij.
ſacchari albiſſimi ℥xij.

Cum pauca aqua tuſſilag. formentur paſtilli hypoglottides, quibus vtendum manè & veſperi, ſenſim deglutiendo.

Tragema Thoracicum,

Ad aſthma, tuſſim inveteratam, phthiſin, & alios pulmonum affectus.

℞. Specierum diaïreos ʒij.
rad. vngulę caballinę, comarum hyſſop. ſemin. vrticæ, ana ℈iiij.
florum ſulphuris ʒjß.
eſſentię margaritarũ & corall. ana ʒj.
pulmonis vulpis præparati ʒß.
ſacchari violati q. ſufficit. miſce, fiat pulvis, vel electarium per tabellas.

Trage-

Tragema antipleuriticum.

℞. Sacchari violati ℥ß.
ſalis prunellæ ʒij.
coralli rubri, florum papau. rheadis, ana ʒj.
Reducantur in pulverem. Cujus doſis ʒij.
ſuperbibendo parum aquæ papaveris rheadis, vel cardui benedicti, vel ſcabioſæ.

Singulare remedium ad pleuritidem, cujus eximios affectus ipſis oculis multoties vidit Quercetanus.

ELEGANTES AMBROSIARVM CARDIACARVM PRAEPARATIONES.

Ambroſia Cardiaca.

Ad omnes cordis affectus, ſyncopem, lipothymiam, cardialgiam, ad cor ab omni veneno vindicandum, ad peſtis præcautionem, necnon & curationem præſtantiſſima.

℞. Ecchylomatis Cardiaci ℥iij.
confectionis Alkermes. ʒiij.

 Elect.

Elect. diamargaritôn, corallorum præparat. ana ʒij.
Lapidis bezoardici, vnicornu, oſſis è corde cervi, ana ʒj.
eſſentiæ croci ℈ij.
eſſentiæ camphoræ, ambræ ana ℈j.
Oleorum corticis citrij & cinnamomi chymicè extractorum, ana guttas xij.
Fiat Ambroſia.

Ecchyloma Cardiacum.

℞. Radic. angelicæ, ſcorzoneræ, zedoariæ, ana ℥iij.
raſuræ ligni aloës, ligni rhodij, ana ℥ij. ß.
corticis citrij ſiccæ ℥ij
Dictamni, been vtriuſque, doronici, ſeminum ocymi, citrij, meliſſæ, acetoſ. granorum kermes, ana ℥j ß.
caryophyll. cinnamom. ana ℥j,
croci ℥ß.
roſarum rub. p. iij,

Omnibus craſſo modo contuſis ſuperaffundantur ſucci limonum ℔. j. ß.
Aquarum ſcordij, meliſſæ, roriſmarini, ana ℔. j.
vel q. ſufficit ad materiam benè irrigandam.

Omnia digerantur ad ignem lentum balnei marini, exprimantur, fiantque reliquæ operationes ad extrahendam cordialium eſſentiam neceſſariæ.

Nectar Cardiacum.

℞. Herbarum ſcordij, tormentillæ, meliſſæ, ſcorzoneræ, recenter collectarum, ana M. iiij. citria in orbiculos diſſecta cum cortice n. vi. Omnibus ritè contuſis in mortario marmoreo adde cinnamomi ℥i. croci ℥ß. galliæ moſcha. elect. diamarg. ana ʒii. camphor. ʒi. Ex his omnibus liquor abſtrahatur ad ſiccitatem per balneum vaporoſum: eumq; fæcibus reſiduis rurſus affundas ad tincturam eliciendã, ex qua fiat Nectar, addito ſaccharo.

Extractum è meliſſa eſt ſummum cardiacum.

Extracta cardui benedicti, & vlmariæ ſunt ſudorifica, & ſingularia remedia adverſus peſtem.

Nectar Alexicacum,

Ad peſtis curationem & præcautionem

℞. Radicum angelicæ, tormentillæ, gentianæ, zedoariæ, caryophyllatæ,

latæ, ana ℥ij. ligni aloë, ℥j. ſantali rubri, cinnamomi, macis, baccarum iuniperi, ſeminis cardui benedicti, corticis citrii & ſemin. eiuſdem, ana ʒvi. dictamni Cretenſis ſicci, meliſſæ, hyſſopi, ana M. i. raſur. cornu cervi, eboris, ana ℥ß. Macerentur ad ignem lentum balnei marini per 6. uel 8. dies, in ſuccorum rutæ, ſcordii & vlmariæ depuratorum, ana ℥viii. dein fortiter prælo exprimantur. His adde theriaces, mithridatii optimi, ana ℥ii. confect. alkermes ℥ß. ſpecierum diamargar. ʒii. croci ʒi. camphorę ʒß. vini Malvatici & aquæ vitæ optimæ, ana ℔. i.ß. Infundantur denuò per 6. dies, ad ignem lentum, vaſe optimè clauſo, vt nihil expiret: dein fortiter exprimantur. De hoc Nectare exhibeantur peſte jam correpto ℥ij. Magnum eſt ſudorificum. Vel expreſſum illud deſtilletur per cineres, ac Nectaris ℥ij. cum ſyrupi de limonibus ℥j. propinentur.

Ad peſtis præcautionem cochlear hujus Nectaris ſufficiet in vino, vel juſculo.

Ambroſia

E margaritarum eſſentia, & ſaccharo in

ro in ſyrupum coctis comparata, præſtantiſſimum eſt remedium in omni cordis deliquio.

Conducit prætcrea proprietate ſua ſpecifica tabidis, & emaciatis.

ELEGANTES AMBROSIARVM STOMACHICARVM PRAEparationes.

Ambroſia ſtomachica, ſub pilularum formâ,

Ad ventriculum bilioſis & pituitoſis excrementis blandè repurgandum, & corroborandum.

℞. Aloës Chymicè præparatæ ℥ij. extracti rhabarbari, extracti agarici ana ℥j. myrrhæ præparat. maſtich. ſalis abſynth. ana ʒj. cum ſyrupo roſarum pallidarum fiat pilularum maſſa, ex cuius ℈i. fingantur ii. catapotia auri bracteolis obducta, per horam ante paſtum deglutienda.

Chymica aloës præparatio.

℞. Aloës optimę in pulverem redactæ ℥iii. coniiciantur in cucurbitam

bitam vitream. Superaffuſa oxalydis aqua, ſinantur per triduum macerari in balneo marino fervente, vaſe optimè clauſo cum ſubere ac cera Hiſpanica. Rubicundiſſimus tandem liquor lentè per inclinationem à fęcibus ſeparetur. Relicto magmati nova oxalydis aqua toties affundatur ac denuò digeratur, quoties rubore perfuſa conſpicietur. Poſtea vniverſus liquor tinctus in patina argentea carbonibus ardentibus impoſita, exhalare permittatur, donec in vaſis fundo mera aloës eſſentia ad craſſitudinem naturalem ferè reducta videatur.

Myrrhæ præparatio.

Myrrha in vino ad ignem balnei marini diſſoluta, adhuc calens per linteum tranſcolanda eſt.

Catapotia ſtomachica vulgaria.

℞. Aloës electæ in ſucco roſarum lotæ ʒii. rhabarbari electi pulverati, & agarici recenter trochiſcati, ana ʒi. foliorum Orientalium pulveratorum ʒß. hieræ ſimpl. ℈i. cinnamomi & gingib. ana ℈ß. Excipiantur omnia ſyrupo de abſynthio, fiat maſſa pilularum, involvatur aluta & ſervetur

ſervetur ad vſum, de qua capiat ſemel in hebdomada pilulas iij. manè ex ʒß. ſine cuſtodia.

Ambroſia ſtomachica,

Ad frigidam ventriculi intemperiem, à pituitoſis humoribus tunicis ejus inhærentibus ortam corrigendam, ad vomitum ſiſtendum, ſtomachumque roborandum, ad flatus diſcutiendos, cruditates tollendas, ciborumque coctionem juvandam.

℞. Ecchylomatis ſtomachici ℥ij.
conſervæ roſarum ℥j.
extracti baccarum juniperi, & myrobalan. omnium, extracti tunicarum interiorum ventriculi gallinæ. ana ℥ß.
olei è nuce moſchata chymicè extracti ʒß.
oleorum caryophyllorum & corticum citrij chymicè extractorum ana ℈j.
Cum ſyrupo corallorum fiat Ambroſia. Doſis ʒß.

Ecchylema ſtomachicum.

℞. Calami aromatic, cyperi, ligni aloës, ana ℥iij.

 Cinna-

cinnamomi, macis, nucis moſchat. ana ℥ii.
corticis arantiorum & cydon. exſiccatæ, ana ℥i.
menthæ ſiccæ abſynthii Pontici exſiccati, ana M. ii.
ſeminum aniſi fædicul. liguſtici, baccarum myrti, ana ʒvi.
myrobalan omnium, ana ℥ß.
roſarum rub. p, iii.
contundenda contundantur, & incidenda incidantur, miſceantur, & in vas idoneum indantur, ſuper affundendo ſucci granatorum acidorum ℔. i.ß.
aquarum menthæ & abſynthii ana ℔. i.
aquæ cidnamomi ℔. ß.
fiat digeſtio in balneo marino, tandem evaporatio, & inde extractum.

Nectar ſtomachicum, è cinnamomo.

℞. Cinnamomi craſſiuſculè contuſi ℥iiii. infunde per triduum in æquis partibus vini albi generoſi, & aqua roſarum. Fiat diſtillatio in alembico: vel in æneo vaſe maiuſculo, cui refrigeratorium annexum eſt.

Ambroſia

Ambroſia ſuaviſſima & præſtantiſſima, è ſyrupo cinnamomi cum vino.

℞. Cinnamomi craſſo modo contuſi ℥iiii, macerentur in vini albi optimi ℔. ii. per triduum in vaſe vitreo ad lentum ignis calorem. Fiat dein colatura, cui adde ſacchari ℔. i. ß. lentè omnia coquantur in ſyrupi conſiſtentiam.

Ambroſia gratiſſima & vtiliſſima, è ſyrupo cinnamomi cum aqua vitæ, parata.

℞. Cinnamomi ℥ii. craſſo modo contuſum in vas vitreum indatur, ſuperaffundendo ſpiritum vini fortiſſimum, vt materia tres vel quatuor digitos ſuperemineat. Vaſe optimè clauſo, macerentur per triduum in loco frigido.

Tum quod tinctum & clatum fuerit effunde, & ℥viii. liquoris adde ℥iiii. ſacchari candi pulverizati, dein ſubiecto igne, ſaccharum diſſolvatur, & accenſa charta ignis ſpiritui vini admoveatur, omnia interim longiori ſpatula agitentur, donec aqua vitæ ferè conſumpta fuerit, & ſyrupus in fundo remaneat.

ſufficit

Sufficit pro doſi ſemicochleare in lipothymia, imbecillitatibus, cruditatibus & flatibus ventriculi, & ad accelerandum partum in gravidis mulieribus.

Ecchyloma carminativum,

Ad colicos cruciatus, omnesq; ventriculi & inteſtinorum dolores à flatibus ortos præſtantiſſimum.

℞. Baccarum lauri ℔.j. baccarum juniperi ℔.ß. ſeminum dauci, cumini, fæniculi, aniſi, ana ℥iiij.
Herbarum ſiccarum calamenti, origani, pulegij, comarum anethi, ana M.ij.
Florum chamæmeli & ſambuci ana p.iiij.
Cinnamomi, nucis muſchatæ, piperis, cardamomi, ana ℥j.

Omnia craſſo modo contuſa, & ſimul mixta in vas vitreum indantur, ſuperaffundendo vinum album generoſum, aut hydromeli vinoſum, donec materia benè irrigetur. Obturato vaſe, fiat digeſtio in balneo mediocriter calido per quatriduum. Quo elapſo exprimes materiam per torcular, omnemque liquorem inde expreſſum reſervabis. Magmati novum affun-

vum affunde vinum album, vel aquam vitæ, vt denuò fiat digeſtio & expreſſio, quò virtus omnis ſubſtantifica hoc modo exquiſitiùs extrahatur. Ex omnibus expreſſionibus invicem mixtis, & in alembicum inditis, Nectar deſtillatione totum elicies, quod ſeorſim accuratè ſervabis, ſicut & ecchyloma carminativum, quod in fundo remanebit.

Ad ℈j. exhibebitur, vel formâ boli, aut pilularum, vel cum ſuo Nectare diſſolutum. Enematis addi poterit ad ʒij.

ELEGANTES AMBROSIARVM HEPATICARVM PRÆPARATIONES.

Ambroſia Hepatica,

Ad jecur ab humorum infarctu liberandum, ac corroborandum, ad facultatem naturalem inſtaurandam, ad lienteriam, dyſenteriam, & diarrhœam ſiſtendam, ad hydropem, cachexiam, icterum, & alia hepatis vitia curanda.

℞. Ecchylomatis hepatici ℥iij. extracti hepatis vituli ℥j.

ecchylo-

ecchylomatis chelidonij ℥ß.
ſyrupi corallorum ʒiij.
croci Martis optimè præparati,
cremoris tartari, ana ʒij.
tincturæ roſarum q. ſ.
Fiat Ambroſia. Doſis ℈j. per ſe, vel cum juſculo, vino, aut Nectare hepatico.

Ecchyloma hepaticum.

℞. Radicum cichorij oxylapath.
oxalyd. erythrodani, filicis, ana ℥ij.
agrimoniæ, hepaticæ, abſynthij Pontic. ana M. ij.
ligni caſſiæ, ſantalorum omnium, ana ℥j.
ſeminum apij, petroſel. ſchœnanthos, ana ℥ß. ſpicæ nardi ʒij.
florum cichor. centaurii minor. chelidon. roſarum rubr. ana p. iii.
craſſiuſculè contuſa indantur in vas vitreum. Superaffunde aceti paſſulati ℔. i. ß.
aquarum agrimoniæ, acetoſæ, cichor. ana ℔. i.

Macerentur, diſtillentur, & aqua rurſum materiæ affundatur, inde educatur ecchyloma.

Nectar

Nectar hepaticum ſingulare, è tinctura roſarum ſiccarum,

calidiori & imbecilliori jecori refrigerando & corroborando aptiſſimum.

POne roſarum rubrarum exiccatarum ℥j. in aquæ tepidæ ℔. iiij. adde ſpiritus vitrioli vel ſulphuris ʒii. Intra quatuor horas, aqua fiet coloratiſſima. Vbi per filtrum diſtillata fuerit, diſſolve ſacchari ℔, j. Fiat Nectar.

ELEGANTES AMBROSIARVM SPLENICARVM PRAEPARATIONES.

Ambroſia ſplenica.

Ad duritiem & obſtructionem lienis, ad cachexiam, icterum nigrum, febrem quartanam, ac ſymptomata inde orta.

℞. Ecchylomatis ſplenici ℥ii.
extracti lienis bovis ℥i ß.
fœculæ radicis ari ʒii.

ſalis

ſalis ceterach, ſalis fraxini, ana ʒiß,
croci Martis cum ſulphure præparati ℈iiij.
vini chalybeati q. ſ.
Fiat Ambroſia. Doſis ʒß.

Ecchyloma ſplenicum.

℞. Limaturæ chalybis cum ſulphure calcinatæ ℥x.
cortic. fraxini, rad. capparorum, tamaricis, ana ℥iij.
radicum ſerpentariæ major. filicis, valerianæ, ana ℥ij
ceterach, fumariæ ana M, ij.
ſeminum cardui benedicti, cumini, coſti, ana ℥j.
piperis, cubebarum, ana ʒvj.
florum geniſtæ, hyperici, bugloſſi, ana p. ij.
raſuræ eboris, cinnamomi, ana ℥ß.
Contuſa indantur in vas vitreum, ſuperaffundendo aceti ſcillitici ℔ j.
aceti bugloſſati & ſambucini ana ℔. ß.
aquarum florum ebuli, & ſcolopend. ana q. ſ.
ad materiam ritè macerandam, vt inde fiat ecchyloma.

Nectar

Nectar ſplenicum.

Ex tempore paratur è ſyrupis bizantino, capillari, & ſimilibus in aquis ſcolopendrij, geniſtæ, & ſucco pomorum redolentium diſſolutis.

ELEGANTES AMBROSIARVM NEPHRITICARVM PRÆPARATIONES.

Ambroſia Nephritica, ſub mannæ forma.

Ad ſolvendam renum obſtructionem à calculo, arenulis, aliáve materia tartarea ortam, & ad ciendam vrinam inde ſuppreſſam.

℞. Ecchylomatis Nephritici ℥iß.
extracti oculorum cancri, extracti teſtarum ovorum, ana ʒij.
magiſterij lapidis Iudaici, magiſterij lapidis lyncis, ana ℈j,
olei terebinthinæ guttulas xx.
Miſce. Fiat Ambroſia ſub mannæ formâ.
Doſis ℈ß. ad ſummum ℈i. cum Nectare Nephritico, vel vino albo.

Ecchylo-

Ecchyloma Nephriticum.

℞. Radicum anonidis, eryngii, petroſel. bardanæ, ana ℥iii.
herniariæ, ſaxifragiæ, ana M. ii.
ſeminum cepæ, vrticæ, raphani, fœniculi, ana ʒij.
baccarum juniperi, lithoſpermi, nucleorum meſpilorum, ana ʒj ß.
Contuſa in vas vitreum indantur, ſuperaffundendo ſucci limonum ℔ j. ß.
aquarum ſtillat. raphani, argentinæ & alkekengi, q. ſufficit.
Omnia ſatis ſuperq; macerata exprimantur. & deſtillentur in balneo vaporoſo, Nectar ſeorſim ſervabis, atque eccyloma quod in imo vaſe remanet.

Nectar Nephriticum.

℞. Radicum reſtæ bovis & eryngij, ana ℥ iij.
fructuum alkekengi maturorum, ſenelorum, baccarũ juniperi, ana ℥ij.
Milij ſalis ℥i.
Contundantur & macerentur in vini albi generoſi q. ſ. per quatriduum. Dein fortiter exprimantur. Tum deſtillentur ad ſiccitatem. Ex magmate calcinato parabitur ſal Nectari addi miſcendus. Nectar ad ℥ii. exhibetur. Salis prunellæ ʒi. ſuperaddi poterit.

ELEGANTES AMBROSIARVM HYSTERICARVM PRÆPARATIONES.

Ambroſia Hyſterica.

Vteri ſuffocationi, albis menſium fluoribus, cruditatibus, flatibus, & doloribus inde excitatis longè vtiliſſima.

℞. Ecchylomatis Hyſterici ℥iij.
extracti matricis leporis ʒi.
fœculæ bryoniæ ʒß.
extracti caſtorei ʒii.
olei ſuccini ʒi.
olei gagatis ℈ ß.
ſyrupi cinnamomi q. ſ.
Fiat Ambroſia ſub mannæ formâ.
Doſis ℈j. vel ʒß. cum juſculo, vel Nectare Hyſterico.

Ecchyloma Hyſtericum.

℞. Radicum bryoniæ ℥iij.
aſari. ℥j ß.

folio-

foliorum matricariæ, artemiſiæ, nepetæ, ſiccorum, ana M. iij.
baccarum juniperi, ſeminum ſeſeleos, ameos, rutæ, carvi, anethi, ana ℥j.
carabes, caſtorei, ana ʒvj.
nucis moſchatæ, cardamomi, ana ℥ß.
Contuſa miſceantur, addendo hydromelitis vinoſi ℔. j.
aquarum rutæ & matricariæ, ana, q. ſ.
Macerentur per quatriduum. Dein fortiter exprimantur. Tum deſtillentur in balneo vaporoſo. Nectar ſeorſim aſſervetur, atque ecchyloma, quod in fundo vaſis remanebit.

Nectar Hyſtericum præſtantiſſimum.

Ad provocandos menſes uterumque roborandum.

℞. Herbarum matricariæ, artemiſiæ, meliſſæ, rutæ, recentium, ana M. iiij.
ſabinæ M. j.
His ritè contuſis adde cardamomi ℥j ß.
caſtorei, myrrhæ, croci, ana ℥j.
Superaffunde aquæ cinnamomi ℔. ß.
Fiat

Fiat deſtillatio ad ſiccitatem per alembicum in balneo vaporoſo. Ex ſtillatitio liquore fæcibus ſiccis iterum affuſo, & forti fæcum expreſſione, omnem tincturam elicies, ex qua tandem fiat Nectar. Exhibebitur ad ℥ii.

Nectar limpidiſſimum, omnibus hyſtericis affectibus convenientiſſimum.

℞. Vini albi generoſi ℔. j. ß.
ſuccorum matricariæ & mercurialis depuratorum, ana ℔. j.
nucis moſchatæ, cinnamomi, ligni aloës, macis, ana ℥j.
caſtorei, fæculæ bryoniæ, ana ℥ß.
florum anthos, ſalviæ ana p. ij.
Digerantur per quatriduum. Dein deſtillentur per balneum vaporoſum ferventiſſimum.

Nectar accuratè ſervabitur. Doſis cochlear vnum, atque alterum manè.

FINIS.

M AD

AD DOMINVM FRAMBESARIVM, REGIS CONSILIARIVM, MILITIÆQVE GALLICÆ Archiatrum,

ANAGRAMMATISMVS.

QVot FRAMBOESARI *Cœlo depromis ab alto,*
Melliſluas dotes Ambroſiaſq; dapes:
Mellis & Ambroſiæ tot pandis in Orbe medelas.
Quotque ſeris titulos, tot geris ipſe favos.
Dumq; tot è Divûm ſolio ſolatia quæris
Humanæ genti. FRRS *mel &* AMBROSIAM.

C. P.

N. AB.

N. AB. FRAMBESARII ELOGIVM.

PRimus Apollo dedit Medicam mortalibus artem,
Qua ſe tutentur, qua morbos pellere poſſint,
Vt nobis Vatum monumenta vetuſta recenſent,
Hinc ſacra progenies Epidauria dicitur orta,
Dicitur ortus & hinc Podalyrius, hincque Machaon,
Hippocrates, ſexcenti alij, Galenus & omnes
Quos labor & vivax virtus ad ſydera vexit.
Omnium at inſtar erit mihi FRAMBESARIVS vnus
Qui ſtudet Ambroſiâ noſtram producere vitam.
Dum ſtudet vt vivat mens ſana in corpore ſano,
Ipſe per ora virûm vivit, volitatque per Orbem,
Immortale ferens, per poſtera ſecula nomen.

P. B.

SCHO-

CAROLO GONZAGÆ CLEVENSI DVCI NIVERNENSI, ET RETELENSI, Franciæ Pari, Campaniæ Briæque Proregi

N. AB. FRAMBESARIVS
S. P. D.

QVod olim in cohortem familiamque tuam adſcriptus (Princeps illuſtriſſime) nomini tuo inſcripſi monumentum, licet exiguũ, immortale nihilominùs mei in te obſequij pignus, tàm benigno vultu à te exceptum memini: vt nunc in hoc armorum procinctu, te exercitus Regij in Campania Ducem, ad meum ſub tua authoritate munus obeundum adire noluerim, niſi novos ingenij mei partus tibi offerrem, ad novum meæ per-

petuæ in te obſervantiæ teſtimonium pro tua ſingulari erga me benevolẽtia jamdiu perſpectã exhibendũ. Sed dum aliud opus nomini tuo peculiariter conſecrandum paro, admitte ſerena fronte, quas nuper ſub Chriſtianiſſimi Regis auſpicio inſtitui Scholas, in Candidatorum ad Apollinarem lauream aſpirantium gratiam: necnon & ſalutares Ambroſias clariſſimis ſacri Conſiſtorij Comitibus nũcupatas, nunc demùm ad prorogandam Procerum vitam à me promulgatas. Quarũ vſu Deum Opt. Max. precor tandiu fæliciter nobis vivas in terris, quãdiu in æternam provehâre fælicitatem.

Excellentiæ tuæ obſervantiſſimus.

FRAMBESARIVS.

ΔΟΣ

ΔΟΣ

ΤΟΠΟΝ ΙΑΤΡΩ.

ΑΥΤΟΝ ΓΑΡ ΕΚΤΙΣΕ

ΚΥΡΙΟΣ.

ΚΑΙ ΠΑΡΑ ΒΑΣΙΛΕΩΣ

ΛΗΨΕΤΑΙ ΔΟΜΑ.

ΕΚΚ.

M 5 AD

petuæ in te obſervantiæ teſtimonium pro tua ſingulari erga me benevolētia jamdiu perſpecta exhibendū. Sed dum aliud opus nomini tuo peculiariter conſecrandum paro, admitte ſerena fronte, quas nuper ſub Chriſtianiſſimi Regis auſpicio inſtitui Scholas, in Candidatorum ad Apollinarem lauream aſpirantium gratiam: necnon & ſalutares Ambroſias clariſſimis ſacri Conſiſtorij Comitibus nūcupatas, nunc demùm ad prorogandam Procerum vitam à me promulgatas. Quarū vſu Deum Opt. Max. precor tandiu fæliciter nobis vivas in terris, quādiu in æternam provehâre fælicitatem.

Excellentiæ tuæ obſervantiſſimus.

FRAMBESARIVS.

ΔΟΣ

ΤΟΠΟΝ ΙΑΤΡΩ.

ΑΥΤΟΝ ΓΑΡ ΕΚΤΙΣΕ

ΚΥΡΙΟΣ.

ΚΑΙ ΠΑΡΑ ΒΑΣΙΛΕΩΣ

ΛΗΨΕΤΑΙ ΔΟΜΑ.

ΕΚΚ.

pernæ in te obſervantiæ teſti-
monium pro tua ſingulari erga
me benevolentia jamdiu perſpe-
cta exhibendum. Sed dum aliud
opus nomini tuo peculiariter
commendandum paro, admitte
interea munus, quas nuper ſub
Chriſtianiſſimi Regis auſpicio
inſtitui Scholas, in Candidato-
rum ad Apollinarem lauream
aſpirantium gratiam [illegible] &
ſalutares Ambroſias clariſſimis
[illegible] Conſiliarij Comitibus ne-
[illegible] nunc demum ad [illegible]
[illegible] vitam [illegible]
[illegible] Quarti [illegible] Deum
Opt. Max. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

Excellentiæ tuæ [illegible]

[illegible]

FRANCISCUS [illegible]

[illegible]

ΛΟΓΟΣ

[illegible]

[illegible]

ΚΥΡΙΟΣ

ΚΑΙ [illegible]

[illegible]

[illegible]

M[illegible] [illegible]

AD CELEBERRIMOS MEDICOS PARISIENSES.

ANte annos viginti quinque (viri clariſſimi) Canones & conſultationes promulgavi, quibus recta Medicinæ faciendæ via & ratio præceptis & exemplis perſpicuè demonſtratur. Tanto applauſu à Philiatris exceptum id opus, ut ab eo tempore fuerit ſæpius typis excuſum. Nunc Scholas inſtituo, in quibus Medica theoremata diſputantur, ad Apollinarem lauream conſequendam: Ambroſiaſq; præſcribo ad tuendam reſtituendamq; Procerum valetudinem ſingulares. Non vos latet (Doctores ſapientiſſimi) ut vulgo vulgaria, ita hæc nobilia nobilibus auxilia nedum convenientia, verum neceſſaria videri. Nemo veſtrum ignorat duplicem præparandorum medicamentorum rationē eſſe, vulgarē unam,

additione eorum quæ noxam corrigant, jamdudum in Pharmacopœa mea luculenter explicatam: ſubtiliorem alteram detractione impuritatum maleſicarum, non obſcuris Hermeticorum parabolis, ſed perſpicuis expreſſum verbis in Ambroſiopœa mea, quam veſtro judicio ipſe ſubmitto; vehèmenter cupiens ut me veſtrum cenſeatis in omne ævum.

FINIS.